

România literară®

CALABE
LECTURĂ

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

22 -28 octombrie 2003
(Anul XXXVI)

42

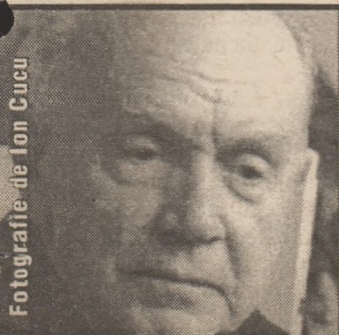
Miercuri, 29 octombrie, ora 19, la Clubul Prometheus, Piața Națiunilor Unite nr. 3-5
în cadrul

Întâlnirilor „României literare“

va avea loc o dezbatere

Despre plagiat

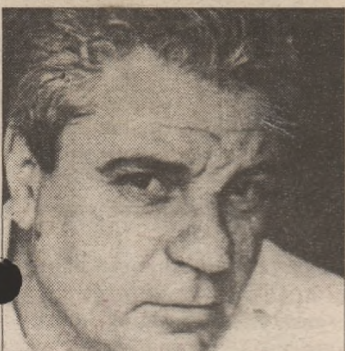
Fotografie de Ion Cucu

■ cultură

Ion Irimescu
pag. 24-25

Interviurile
*României
literare*

Juan Marsé
pag. 27

scrisori către
editorialist

Domnule Manolescu,

Ma numesc Iulia, toți care mă știu spun că am 16 spre 17 ani, eu însămi cred de la o vreme că în toată țara aceasta există viață, și înainte de a vă spune că aș vrea să știți despre plopul foarte înalt din curtea liceului nostru, aș vrea totuși să-mi spuneți mai întâi ce este Luciditatea? Adică să prelungesc guma acestei întrebări până la dumneavoastră, care, din câte am auzit, știți atât de bine să vă camuflați implicarea neprofesională înăuntrul piramidei de talent și muncă.

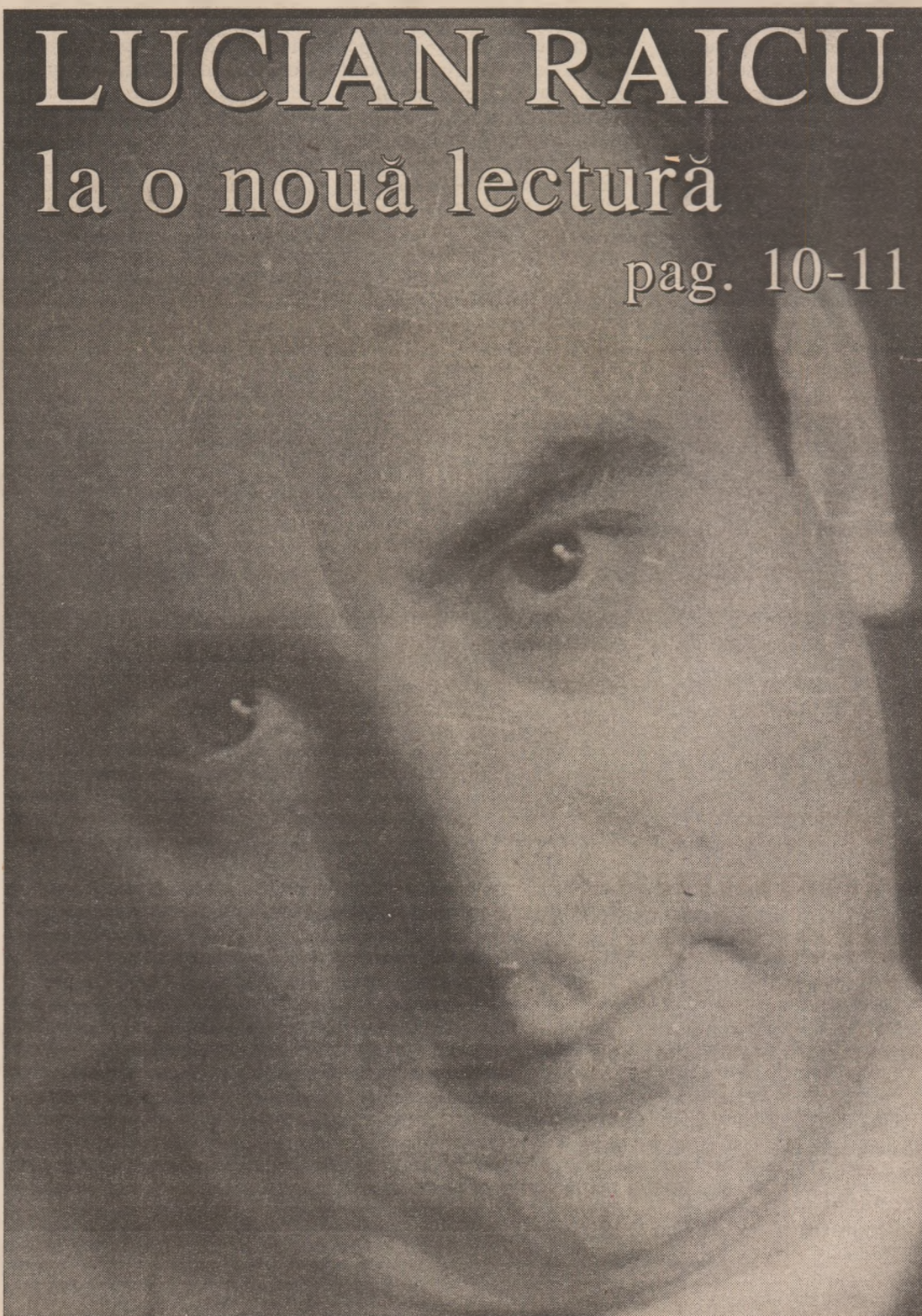
Iulia Păunescu

(continuare în pag. 30)

LUCIAN RAICU

la o nouă lectură

pag. 10-11

contrafort

de Mircea Mihăieș

Detergenți pentru spălarea creierului

DEFINITELY, vorba englezului, suntem o nație suprarrealistă! Gogol, părintele monstrozităților gândirii măruntdemonice, ar muri de răs văzând lejeritatea cu care tragedia virează la noi în farsă și cinismul în glumă deocheată. Zilele trecute, am întâlnit o fostă studentă care-și susținuse, în vară, examenul de definitivat. Îi trecuse cu brio și se întorsese la școala din micul oraș transilvan fericită că pe lângă recunoașterea oficială va beneficia și de-un spor la salariu. Îi binemerita: muncise, avusese emoții, cheltuisese pentru cărțile din bibliografie, făcuse câteva drumuri la Timișoara, achitase din buzunarul propriu biletul de tren și cazarea, suferise de căldură și rezistase încercării unor derbedei de-a o viola chiar sub ochii conductorului. Probabil că, alături de ceilalți concurenți, contribuise cu câteva sute de mii de lei și la obșteasca șpagă pentru comisie. Una peste alta, printre degete i se scurseseră câteva milioane de lei. Iată că, după toată zbaterea, sosise vremea recompensei.

„Cât ai câștigat la salariu?”, am întrebat-o, bucuroș că fata frumoasă din fața mea putea să viseze la un viitor prosper. A izbucnit în răs, m-a privit ca pe o creatură de pe altă lume și-a replicat: „Chiar vreți să știți?” „Nu, nu”, am încercat să dau înapoi, amintindu-mi de clauzele de confidențialitate care au năpădit ca plantele de junglă secretoasă societate românească. „Mă interesa doar dacă e o mărime substanțială. Chiar am citit un interviu cu ministrul Athanasiu și mă gândeam că... Acum ai un statut clar, ai urcat o treaptă și mi se pare normal să ți se schimbe treapta de salarizare...”

A continuat să râdă, am început și eu să zâmbesc. Aproape îi dăduseră lacrimile de răs, așa că n-am fost sigur c-am auzit-o bine: „Da, domnule profesor, am câștigat o groază de

bani, șapte mii de lei am câștigat...” „Șapte sute de mii... nu e foarte rău, oricum, ești abia la început de carieră...” „Nu, domnule profesor, nu șapte sute de mii, ci șapte mii... Pe hârtie s-ar putea să fie ceva mai mult, dar am intrat în altă categorie de impozitare... Poftiți fluturașul, cincisprezece-douăzeci de cenți – că tot predați literatură americană...”

Mi-a căzut falca, vorba poporului, iar gândul mi-a zburat imediat la „fălcoșii” care țin zilnic predici despre „eficientizarea” și „modernizarea” procesului de învățământ. Dacă ar fi ca biata profesoară să-și recupereze milioanele cheltuite numai cu ocazia acestui examen, pentru care-a cheltuit cel puțin 8 – 9 milioane de lei, ar trebui să lucreze în învățământ în jur de o sută de ani, dacă nu cumva îi vine ideea să-și dea și celelalte grade sau să se înscrie, Doamne ferește, la doctorat...

ACEASTĂ banală informație s-a suprapus imaginii rectorului Universității (de stat!) din Craiova și-a unei doamne responsabile cu finanțele din suspensivă instituție. Fără să clipească, fără să le pese de așa-numita „solidaritate socială” cu care ne asurzește Iliescu, om de suflet al oltenilor, respectivii, ca și câțiva profesori aleși pe sprâncenă, nu se sfiau să palmeze salarii de peste cincizeci de milioane pe lună, câțiva dintre ei trecând bișnor de sută... N-aș avea nimic

împotriva, dacă ar fi vorba de cine știe ce somități de faimă universală, de niscaiva candidați la Nobel. Dar, din păcate pentru ei și pentru noi, e suficient să părăsești mohorâta clădire academică din capitala Băniei ca nimeni să nu fi auzit de ei...

Și mi-am mai amintit că nu s-au scurs nici două luni de când televiziunile prezentau cu lux de amănunte „tarifele” percepute la examenele de definitivat și grad de subordonații domnului rector din Craiova. Examenale au trecut, despre corupți nu se mai știe nimic, lumea își vede liniștită de grade (didactice sau nedidactice), țara prosperă și salariile rectoriale găuresc stratosfera... Și-atunci, de ce să ne mirăm că veterani ai bacșului și-ai manevrelor cu bani publici văd în gradele universitare un fel de încoronare și de recunoaștere publică a „indubitabilelor” talente dovedite în spațiul lucrativ al scalpului și-al pensei?

Merg chiar mai departe și fac următoarea propunere: la talentul dovedit, ar fi o nedreptate strigătoare la cer ca d-na Puwak să fie lăsată în afara sistemului academic românesc. Titlul de conferențiar îi revine din oficiu, mai sunt necesare doar două-trei incursiuni prin fondurile nereturnabile europene, și gata condițiile s-o facem „profesor plin”! Cu atât mai mult cu cât Hilde merge înainte, chiar dacă portăreii au cam făcut potecă la ușa casei unde admirabilii administratori al banilor oferiți de „Leo-

nardo da Vinci”, Puwak senior și junior, au fost obligați să înotă buzunarele pe dos și să restituie la caserie mărunțișul.

Aceasta e România suprarrealistă de care vorbeam: hoți la drumul mare țin pagina întâi a ziarelor fără să li se întâmple nimic, pe când „talpa țării” e batjocorită fără milă. Inconștiența guvernamentală a ajuns la limite inacceptabile chiar și în țările musulmane și, în lipsă de ceva mai bun, pesedeii au pus la cale un fel de sinucidere colectivă. M-am întrebat de ce ține morțiș Năstase să atârne de gâtul partidului pe care-l conduce tablă care de care mai infamante: corupție, nepotism, abuzuri, incompetență, nerușinare. Nu am decât un răspuns: pentru că nu e partidul lui! Conștient că peste un an va pierde frâiele puterii, el are tot interesul să-i livreze lui Iliescu un cadavru politic, incapabil să-l stânjenească în eventuala funcție de la Cotroceni.

NTR-ADEVĂR, din clipa în care i s-au retezat iluziile că se va eterniza în fotoliul prim-ministerial, Năstase a devenit alt om. Autoritarismul s-a metamorfozat în bădăranie, cinismul în vulgaritate crasă și bruma de coerență politică în haos irevocabil. În afara producției de ouă de la Cornu, Adrian Năstase nu pare să mai controleze altceva în România. Căzut la mijlocul prea multor interese și ambiții, el nu mai e, cu un an înainte de scrutinul

electoral, decât o marionetă oarecare, dirijată la modul absolut de păpușarul de la Cotroceni. Trimis pe banca de rezerve, nu-i rămâne decât șansa eternului jucător de schimb, și anume, să bată nervos cu crampoanele în petecul de gazon unde i se îngăduie să calce.

Poate mă înșel, dar dinspre întregul P.S.D. începe să adie un vânt de descurajare. S-au înregistrat primele demisii din partid – șobolanii slabi cu nervii simt mai acut primejdia –, lingăii de hemoroizi din presă și televiziune încep să bată discret în retragere, pregătindu-și revirginizarea pentru a satisface poftele viitorul stăpân, oamenii cu bani își deschid baierile pungii și pentru autsailerii din opoziție, într-un cuvânt, o atmosferă de boală incurabilă emana din curtea „emanațiilor”. Dacă punem la socoteală și tot mai plauzibila trântire a ușii în nas de către Europa, situația nu e trandafir de loc.

Poate c-a sosit momentul ca între o chermeză și alta pe soclul eroilor neamului să ne întrebăm cine e de vină și cui să cerem socoteală. Sigur că de vină suntem toți, după cum îi place lui Iliescu să spună, pentru a-și diminua propria contribuție la soarta funestă a țării. Dar câțiva oameni, cu nume și prenume scrise în clar, chiar vor trebui să dea seamă pentru tragedia impusă acestui nefericit popor. Dacă ne vom consola, mândrindu-ne prosteste, doar cu o „alternanță pașnică” la guvernare, poate că ne merităm soarta. E uluitor că într-o țară al cărei întreg sistem de învățământ s-a bazat decenii în șir pe reproducerea mecanică a informațiilor, adică pe memorie, nimeni nu-și mai aduce aminte nimic. Și uite-așa, cândurile de pro-pesedei care-au uitat în ce bucluc ne-au vârat și-n '90, și-n '92, și-n 2000 se pregătesc să ne-o mai facă o dată. Înțeleg și eu, creierul spălat cu detergenți se întreține, dar de ce trebuie să înghițim noi bulbucii murdari?! ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 3, 8, 9, 18, 19, 21, 30), SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 5, 7, 14, 15, 16, 17, 20, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 31, 32), NINA PRUTEANU (4, 6, 10, 11, 12, 13, 26, 27).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: *dictando* (pentru constanța buzea)
Tehnoredactare computerizată: EDUARD CANDET,
VLAD TRACIU, IONELA STANCIU.

Introducere texte: ECATERINA RĂDOI.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, SV13759804450.

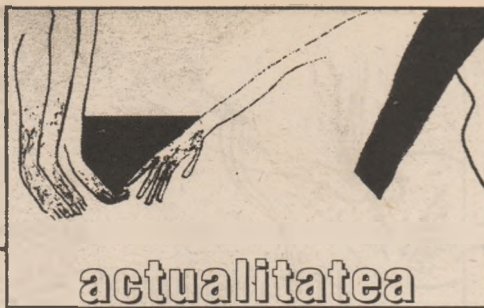
Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR). Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81). Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuše Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Alb și negru

MI puneam, cu alt prilej niște întrebări, mai mult sau mai puțin retorice, despre incompatibilitatea – când nu e chiar dihotomia – dintre operele literare strălucite ale unor scriitori și personalitatea lor individuală și socială, nu o dată acuzată de cele mai grozave culpe.

Despre Arthur Koestler, marele căutător al adevărului, demascatorul proceselor truate de la Moscova, autorul faimo-

Dar francezul Céline? Dar poetul american Ezra Pound? E vorba în aceste două din urmă cazuri de doi dintre cei mai influenți artiști ai cuvântului din secolul nostru, ale căror opere au atras pe orbita esteticii lor generații de tineri scriitori, dar care au stimit totodată repulsia lumii civilizate prin luările de atitudine – politice, sociale, umane – ale respectivilor artiști.

Céline, autorul celebrului *Voyage au bout de la nuit*, a practicat un antisemitism de o virulență neegalată în literalele

„Ezra era scriitorul cel mai generos din câți mi-a fost dat să cunosc, și cel mai dezinteresat. Îi ajuta pe poeții, pictorii, sculptorii și prozatorii în care credea, și ar fi ajutat pe oricine avea nevoie de el, chiar și fără să creadă în artistul respectiv. Își făcea griji pentru toată lumea. În momentul în care am făcut cunoștință cu el se frământa îndeosebi pentru T. S. Eliot, care, potrivit lui Ezra, era nevoit să lucreze la o bancă din Londra cu un program de lucru deosebit de apăsător și cu foarte puțin timp disponibil pentru poezie. Ezra a întemeiat atunci o societate ce s-a numit «Bel Esprit» (...) și al cărei scop a fost să ne stimuleze să vărsăm o mică parte din veniturile noastre respective pentru a crea un fond care să-i permită d-lui Eliot să părăsească banca și să scrie versuri, fără nici un fel de griji materiale”.

Aproape că nu-mi venea a crede ochilor citind toate acestea. Mă întrebam dacă era vorba de același Pound pe care istoria l-a consemnat ca pe unul din cei mai feroci și activi antisemiți din perioada celui de al doilea război mondial, când prin articolele sale inflamatorii și turneele sale de conferințe lansa neobosit, de la înălțimea staturii sale poetice, cele mai otrăvite atacuri împotriva neamului evreiesc... De același Ezra Pound, care, judecat după război în America, s-a declarat nebun pentru a scăpa de pedeapsa cu închisoarea pe viață sau chiar scaunul electric, petrecând 13 ani într-un ospiciu.

Spre deosebire de Céline (sau de Richard Wagner, ca să ne întoarcem în timp la o altă pildă, deja menționată, de sciziune între artist și caracterul său), la Pound disparitatea nu este numai între estetic și etic, ci – în plus – între diferitele aspecte ale eticului.

Asemenea contradicții nu sînt ușor de explicat, oricît am ține seama de natura imperfectă a omului, de faptul că nu sîntem îndeobște nici demoni nici îngeri, sau că sîntem într-o măsură și una și alta. Să subscriem la părerea (de bun simț) a dramaturgului Peter Schaffer, a Marguerite Yourcenar și a multor alora, că scriitorul și artistul vorbesc în primul rînd prin opera lor? Sau, dimpotrivă, să întoarcem spatele artistului din cauza omului? Răspunsul nu poate fi unul singur.

Gina Sebastian Alcalay

poeme provocate

constanța buzea

dictando

trupsuflet trupsuflet golplin
o stare ritmînd variante
și piscuri ce pururea țin
triunghiuri cu sfere secante

trupsuflet trupsuflet golplin
în haos în cosmos neant e
și nu e neantul deplin
deasupra masivelor pante

sori nordici sori sudici lumini
din necăzătoare dezastre
albastre alb astre devin
suireii căderilor noastre

trupsuflet trupsuflet golplin
sfîșite ca vasele caste
la care toți îngerii vin
balans dînd răpirilor vaste

pasajul lor seamănă plante
smochini lângă crini și măsline
de-a pururi foșnind delirante
vocale cu timbru divin

virgin

a spune textul pe de rost
e mai puțin decît a-l reciti
când nefiind cu tine nimeni
ales îl chemi ca pe-un ales

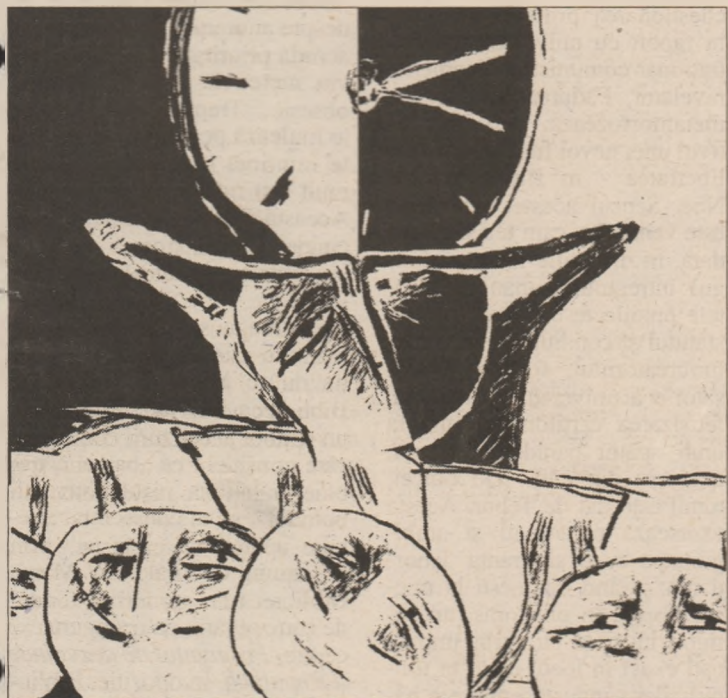
revine nu rămîne mult
pe singura ta pernă nu adoarme
cuminte oaspete când pleacă
rămîne reveria de-a-l urma

desprinderea e ca o nostalgie
a-l regăsi mereu si iarăși
cu tine singur când îi recitești
secretele cu alte înțelesuri

iubirea lui se releveaza
cand cartea o așezi în raft
nedumerit restituindu-l
singurătății ca pe un virgin

foșnesc mătăsuri fumurii
memoria ca un abis se umple
și din oglinzi prin apa căror treci
textul spre tine vine scris

îl recitești în creșterea ce doare
nedureros pe el încet îl schimbi
nedureros schimbându-te puțin
te lași iubit și fără apărare

sului *Zero et l'infini*, un biograf al său a relatat că în viața de toate zilele devenise cunoscut ca un bătaș și un violator de femei (lucru confirmat și de un martor atît de serios precum Simone de Beauvoir în scrisorile ei către Nelson Algren, iubitul ei american din anii '50, strînse nu de mult în volum).

Și cine era mai autentic? Mircea Eliade, istoricul religiilor, autorul unor povestiri de neuitat, precum *La țigănci* sau tînărul propagator al ideologiei legionare, a urii de rasă? În cazul lui Eliade și al altor prestigioși gînditori români de dreapta evoluînd în contextul social al epocii interbelice se poate vorbi de rătăcirii ale tineretii, pe care le-au regretat sau dezavuat ulterior prin opera lor (în paranteză fie spus, nu văd – repet – de ce ar trebui judecate cu mai multă severitate rătăcirile lor decît cele nu mai puțin încărcate de consecințe ale mult prea zeloșilor „ingineri ai sufletelor” din epoca hei-rup-u-lui comunist).

franceze din zilele noastre. Nu este mai puțin adevărat că Céline este descris de contemporani drept un temperament hîrsut, arțăgos, un îns veșnic nemulțumit care se socotea nedreptățit de confrăți și cultiva cu neașă imprecăția, ocara și epitetul jignitor. O dovedesc într-o măsură și recent publicatele *Scrisori către NRF*, al căror destinatar predilect era aristocraticul editor Gaston Gallimard. Răspunsurile acestuia, ponderate, politicoase, pline de nedezișă curtoazie, contrastează izbitor cu tonul „scrisorilor”.

În schimb, în relațiile cu semenii, Ezra Pound pare să fi fost generozitatea și omenia înseși, ajutîndu-i pe cei mai tineri sau mai puțin norocoși decît el – nu numai cu informații, sfaturi și idei, dar și în plan material.

•ATĂ cum îl descrie Ernest Hemingway în volumul său autobiografic *A Movable Feast* (în traducere românească, *Parisul e o sîrbătoare*):

Ce merită Ion D. Sârbu

AU AM întâlnit încă și nu cred că voi întâlni vreodată autorul a cărui operă să-mi solicite interesul în mod egal. Întotdeauna va fi o carte (sau mai multe) care-i poartă numele în posteritate făcându-i carieră, iar alta(altele) va zăbovi, adunând fire de praf, pe raftul celor necitite. Destinul nu este însă implacabil și poate fi deturnat, spre exemplu, de lecturile ample, exhaustive pe care le presupune un studiu monografic. Dacă judecățile critice ajung, cât de cât, la un consens al inegalităților valorice și impun câteva scrieri ca fiind reprezentative, aceeași monografie poate oferi prilejul unei plăcute imersiuni în universul complet al vieții și operei unui autor. *Ion D. Sârbu – de veghe în noaptea totalitară* este exegeza prin care Antonio Patraș oferă această ocazie.

Lucrarea este bine scrisă, coerent structurată, solid documentată, atât în planul operei lui Sârbu cât și în planul bibliografiei critice. În ciuda referințelor culturale bogate, a instrumentarului tehnic neostentativ și abil desfășurat sau a pasajelor interpretative originale care cer un efort în plus pentru a le judeca relevanța sau adevărul în contexte polemice, lectura curge elegant, chiar captivant spre finalitățile căutate. Cum precizează în *Considerațiile finale*, Antonio Patraș își axează demersul hermeneutic îndeosebi asupra scrierilor “de sertar” – considerate a fi cele mai bune – dar lucrarea monografică îl obligă la o analiză mai amplă, rezultând de aici un spațiu generos rezervat prozei scurte și dramaturgiei.

Studiul debutează cu o anticameră biografică a primei părți a vieții, urmată apoi – se putea

altfel? – de câteva pagini despre componența, ideologia (“doctrinile” ar putea fi mai potrivit) și mentorii Cercului Literar de la Sibiu, presărate cu portrete ale lui Ion D. Sârbu semnate de Cornel Regman, Aug. Doinaș, Virgil Nemoianu, printre care un interesant “catalog ludic” realizat, pare-se, de Ion Negoitescu. Coordonatele itinerariului existențial al lui Sârbu sunt structurate atent, adesea însoțite de mărturiile directe ale scriitorului: lecturile averse din tinerețe, perioada în care a fost asistent la Catedra de Estetică și Critică literară, apoi conferențiar universitar la Institutul de Artă Dramatică din Cluj, viața de familie cu o primă căsătorie care durează un deceniu și care amintește de destinul lui Victor Petrin, urmată de o a doua, mai fericită; demiterea din învățământul universitar și o perioadă în cel secundar, colaborarea la revista *Teatrul*, condamnarea din 1957 urmată de alta pentru “atitudine dușmănoasă” și “delictul de uneltire contra ordinii sociale”, domiciliul forțat la Craiova unde ocupă un post de secretar literar la Teatrul Național, o scurtă călătorie în Apus, și ... 17 septembrie 1989, evenimentul care trece aproape neobservat, cu excepția câtorva rânduri din *România literară* și *Ramuri*.

Dacă Ion D. Sârbu, prozatorul, diaristul și epistolerul, a fost luat deseori în discuție, dramaturgul, dimpotrivă, este lăsat oarecum în umbră. În ciuda faptului că Anton Patraș propune doar câteva titluri de o reală valoare estetică (*Arca bunei speranțe*, *Pragul albastru*, *Iarna lupului cenușiu* sau *Bietii comediantii*) își structurează analiza amplă pe două paliere: viziunea teoretică, decelabilă în activitatea universitară și în cea de cronicar dramatic, și opera dramatică propriu-zisă. Prozei i se rezervă un spațiu mai larg cerut de volumul scrierilor dar și de, în special, vocația de prozator pe care colegii săi din Cercul Literar de la Sibiu i-o remarcaseră de timpuriu. Monograful propune două clasificări: o primă direcție, “caracterizată prin stilul abstract, cerebral, prin satira ascuțită și umorul suculent, rabelaisian”, a doua identifiabilă în “proza lirică, mediativă, uneori patetică și sentimentală, alteori nostalgică și evocatoare, cât și în dramele parabolice ale autorului reflexiv și atent la țesătura simbolică a lumii”; o altă posibilă clasificare se poate realiza uzând de criteriul stilistico-tipologic și configurațiile structural-semantice: proză experimentală, antiutopică, subversivă, liric evocatoare, demonstrativă și tezigă

etc. Materia epică fiind amplă – în cazul prozei scurte –, Antonio Patraș este nevoit să-și rezume abordarea critică la câteva contururi “în cărbune” pentru a facilita comprehensiunea și accesul cititorilor la microuniversurile ficționale. Romanele, în schimb, se bucură de un spațiu mai larg, dar și de un loc mai înalt în ierarhia valorică a operei lui Sârbu. *Lupu și Catedrala* și *Adio, Europa!*, sub lupa criticului, își relevă multiple chei de lectură, toate la fel de justificate. În privința epistolerului și diaristului Sârbu, aprecierile sunt mărturisite direct. Textele care vizează “imaginea realului” îl recomandă pe prozator, în opinia lui Antonio Patraș, galeriei celor mai importanți scriitori din literatura noastră postbelică. În ciuda acestor aprecieri, biograful nu exersează un ton encomiastic gratuit. Alături de meritele pe care numai un “caz patologic” de iconoclast (aluzie la studiul Sorinei Sorescu) le poate ignora, sunt amintite și aprecierile “grăbite” în defavoarea lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu ori “Dalai-Lamizatul” Noica.

Un “om între oameni”, autor cu scrieri și bune și mai puțin bune, “opera de om” cu o personalitate fascinantă, sintetizată între Candid și Iov, Ion D. Sârbu merită această monografie care, așa cum afirmă Eugen Negrici într-o notă pe ultima copertă, “îi consolidează abia acum locul în canonul literar românesc postbelic”.

Când Noe are o bibliotecă

SERBAN Tomșa, pe numele său adevărat Ioan Șerban, a debutat cu versuri în revista *Luceafărul*, în 1974. Publică încă din studenție poeme și eseuri prin diferite reviste și, după o îndelungată absență, termină primul său roman, *Biblioteca lui Noe*.

Proza de debut a lui Șerban Tomșa pare o versiune ultraconcentrată a unui roman de proporții, unul complex, o polifonie care, în ansamblu, tolerează individualitatea unor lumi reductibile la un singur numitor comun: supraviețuirea în cadrele unui spațiu concentraționar. Acest numitor – în esență, o cheie de lectură – asigură unitatea romanului în ciuda faptului că autorul ispășește continuu cu episoade colaterale, deci cu incertitudinea oricărei ierarhii în planul semnificațiilor.

Amenințat de expansiunea lumii noi – reprezentată de ridicarea unui combinat sub directă

supraveghere a Tovarășei – Pădurea lui Noe, un sat de câmpie care aduce puțin cu Metopolisul banulescian, împrumută coordonatele geografiei mitice devenind un spațiu inventat ca „decor pentru uz propriu”. Nu este cu totul lipsit de realitate, dar aceasta este una banală, derizorie, susținută de personaje ciudate, individualizate doar prin monomaniile lor (numele sunt relevante: Gopo, Blainșteineru, Carbon, Bibiloi, Pichi, Cliti ș.a.). Văzută ca orizontalitate obositoare a nuanțelor cenușului, această lume capătă un sens prin apariția antipodică a doi outsiders, Tehur și Eli, foști colegi în facultate, întâlnindu-se acum pentru „a epiciza”. Prin chestionarea propriei identități în raport cu universul concentraționar comunist, eminamente nivelator, Pădurea lui Noe se metamorfozează, sub imperativul unei nevoi fundamentale – libertatea – în Biblioteca lui Noe. Sensul acestei schimbări este vehiculat, cam tezigă câteodată, în discuțiile lor de-a lungul întregului roman. Subiectele predilecte o demonstrează: statutul și condiția intelectualului/creatorului, forța compensatorie a universului funcțional, fetișizarea cărților prin utopia unui spațiu paradiziac format exclusiv din cărți. De obicei, tonul este dat de Tehur. Acesta exersează paradoxul și ambiguitatea cu o siguranță debordantă: „Când întâlnești la miezul nopții, în plin oraș, un camion încărcat cu cerbi împușcați exact în locul unde în timpul zilei vânduse semințe o bătrână e limpede că trebuie să te percepi ca un personaj într-o poveste scrisă de altcineva. Nu mergi pe stradă sau prin răpalele astea buruienoase, ci te zbați între filele unei cărți”. Surprinde inteligent labilitatea granițelor dintre persoană și personaj sau dintre realitate și ficțiune dar, în același timp, își joacă rolul cu o sublimă inconștiență:

„Dacă sunt intelectuali, discută despre anumiți autori sau opere, acordă prioritate unor citate, revin mereu la aceleași teme și obsesii... Treptat, toate acestea le mulează pe chip o mască. Ea le imprimă o originalitate mai mult sau mai puțin pronunțată. Această mască exprimă, nu ascunde. Ea transformă pe orice ins dintr-o persoană într-un personaj”.

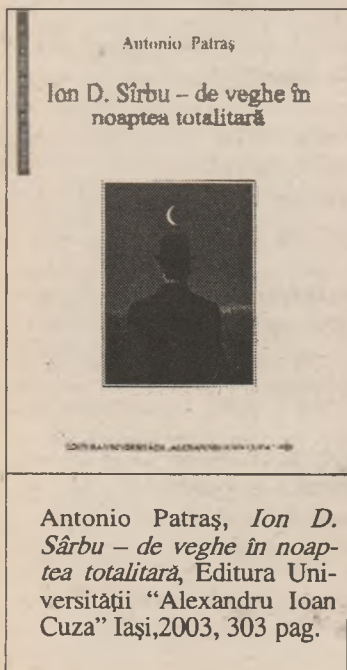
Întreaga semnificație a romanului este ilustrată de opoziția dintre Marea Bibliotecă și Biblioteca lui Noe. Prima este un simbol al cenzurii comuniste care consideră că „oamenii trebuie tratați ca niște potențiali bolnavi”, și, în consecință, „trebuie apărați de ei înșiși” prin privațiuni culturale. În Marea Bibliotecă era teaurizat fondul de carte al țării, cu o singură excepție, *Programul de dezvoltare a Republicii*. În opoziție, Biblioteca lui Noe este un simbol al supraviețuirii (numele celebrului personaj biblic face superfluă orice nuanțare în plus), atât prin cultură, cât și printr-un spațiu de rezonanță a libertății interioare, prin ficționalizarea realului.

Cristian Măgură

am primit la redacție

Cărți

- Constantin Teleagă, *Litispundență*, „poezii politice cu epilog profan”, Editura Universal Dalsi, București, 2003, 150 p.
- Madeleine Davidson, *Al cincilea anotimp*, roman, postfață de Romul Munteanu, Fundația Culturală Libra, București, 2003, 230 p.
- Nadejda Mandelștam, *Fără speranță*, Memorii, Cartea întâi, traducere, note și indice de Nicolae Iliescu. Prefață de Livia Cotorcea. Editura Polirom, Iași, 2003, 604 p.
- Norman Manea, *Întoarcerea huliganului*, Editura Polirom, Iași, 2003, 364 p.

lecturi la zi

de Iulia Popovici

„Adevărul integral” al ficțiunii

DE VREO 50 de ani, Radu Cossașu încearcă să fie în scris „și evreu, și mic-burghez, și bucureștean, și utecist mesianic, și cavalerist în Armata Română”; a-ncearcă să-și extirpe „rădăcinile mic-burgheze” pentru a fi un comunist fără partid, a sfârșit prin a fi nici de dreapta, nici de stînga, nici echidistant. E de meserie novelist, cu vocație de ziarist și reflexe de autobiografist. Odată, Teodor Mazilu i-a spus: „Dacă vrei să te salvezi, descrie-ți mătușile!”, și așa a ajuns specialist în mătușologie (a se vedea volumul cu *Mătușile din Tel Aviv*, dar și a se deschide la-nțîmplare aproape oricare dintre celelalte cărți). După ce a debutat („sub pseudonimul, mulțumesc lui Dumnezeu, de Radu Costin”) cu povestirile angajate din *Servim Republica Populară Română!*, s-a trezit la literatură cu Isaac Babel, căruia îi și e dedicată prima novelă a acestei noi existențe ficționale, *Seară de Pesah '45* (camuflată la apariție sub titlul *Seară de primăvară*).

La părintele lui Ghidale și al „Internaționalei oamenilor buni” (în nici un caz „de treabă”, căci din aceștia se nasc „rinocerii de treabă”) face cu ochiul volumul doi al renașcutelor *Supraviețuirile* ale lui Radu Cossașu, publicate de Editura Fundației Pro: *Armata mea de cavalerie*, ale cărei fire se-mpletesc cu cele ale babelienei *Armate de cavalerie* pe care novelistul a primit-o în dar într-un premonitory 1956.

Supraviețuirile 2 continuă, cronologic, povestirile din cartea anterioară, *Rămășițele mic-burgheze*, mergînd pe firul biografiei transformate-n ficțiune a lui Oscar Rohrllich, devenit Radu Cossașu printr-un ultim exercițiu de enigmist amator, la ceva vreme după ce enigmistica fusese interzisă de frica spionilor.

Grajdar schimbul doi o are-n centru pe inenarabila bunică a naratorului, venită să-și vadă nepotul în armată (la cavalerie, în același loc unde-și făcuse stagiul militar și tatăl lui) și însoțindu-l pe acesta la serviciul de noapte, în grajdul cailor (Trafalgar, Romișor, Nabucodonosor, Desdemonă, Matador, Vrăbiuța...). Litania Maiei, cu tonuri alternînd între descîntec, bocet și blestem, începută cu „Te-am vrut ambasador în

Olanda” și sfîrșită prin „Măcar în privința femeilor, sper să mă ascult”, cu mici accente paranoice, e un minunat exemplu pentru întreaga acea lume mic-burgheză de care fuge Relu (Oscar-Oscărelu...), privită însă nu cu înfrîncenarea *noii orînduirii*, ci, mai degrabă, cu resemnarea răbdătoare (dar ironică) față de eterna pisălogeală feminino-familială.

A doua novelă, *Bombea* (dactilografată, împreună cu

dispus să-l împărtășească momentan-colegului său de „grăjdar schimbul doi”: e ceva legat de *cur*. Ce?, temătorul narator n-are să afle niciodată, dintr-un refuz de ultim moment de a privi goliciunile mîndrului Bombea. Care Bombea, deținător al unui formidabil șezut, pornește cu galoane de locotenent pe calea gloriei de cavalerist.

Glorie care nici vorbă să se prindă de eroul-narator, în

Radu Cossașu, *Supraviețuirile 2. Armata mea de cavalerie*, București, Editura Fundației Pro, 2003, 212 pag., 75 000 lei

*

Radu Cossașu, *Un august pe un bloc de gheață*, București, Editura LiterNet, 2003, 120 pag., format .pdf, .html

alte povestiri - după cum se dovedește într-o proză numită *Melodramame* - de tanti Verona, o prietenă a părinților, prin șantaj, în schimbul unei scrisori către mama plecată în Israel) se concentrează în jurul lui Bombea Vasile, recrut din regimentul orădean de cavalerie unde naratorul își face stagiul, dotat cu un talent ieșit din obișnuință la călărit. Total idiot odată coborît de pe cal, Bombea deține însă acea inteligență primară, de Ion rebrenian, a parvenirii: conștient de unicul său avut, știința galopului, visează la o carieră ofițerească - trese, galoane și premii la concursuri. Care e totuși secretul talentului lui Bombea?, caută febril să afle celălalt recrut, veșnic pe cale să cadă din șa, ușuit și trimis să facă adăpoiul - naratorul însuși (care, precum Nadejda Mandelștam în lagărele Siberiei și Adriana Georgescu în închisorile comuniste, își cucerește tovarășii de regiment povestindu-le romane - mult-iubitul *Război și pace*). Bombea de la țară și-a supt călăritul odată cu laptele matern? Ei bine, nu, deși învățase să urce-n șa la herghelia unde unchiul său era administrator; secretul stă în altă parte, iar Bombea însuși e

război declarat cu călăria; după 10 luni de rînit la cai și corespundențe la ziarul regiunii militare, e detașat ca ziarist la Cluj. Aici descoperă farmecul subtil al cofetăriei *Vita dulce* (titlul unei alte povestiri a *Supraviețuirilor*), cu savarinele ei și lectura deloc subversivă a franțuzescului *L'Humanité*, e, o spune el însuși, un substitut cît se poate de străveziu al cămării mamei, cu bezelele și mai ales *chou-à-la-crème*-le ei (de a căror frișcă se leagă primul sărut al lui Relu, cu juna Pusi, altminteri urmat de țipete materne și palme paterne). Poate de aceea Serviciul Special al Coincidențelor (cu care, e drept, nu făcuse cunoștință încă) a făcut ca tocmai la *Vita dulce* să afle de plecarea mamei la fiica ei, în Israel. Și pentru că suferă și n-o poate spune nimănui, își inventează o *boală mortală* - despărțirea de inexistentă văduvă sub al cărei pretext fugea zilnic la *Vita dulce*.

E o mare tristețe în aceste rădăcini mic-burgheze de care naratorul se crede scăpat, purificat prin cufundarea în spiritul proletariului și care, de fapt, se lasă greu smulse fiindcă sînt parte a lui însuși (iar pînă la momentul mîntuirii, 1956, mai

e destul). Încă sînt anii înfrîncenării de dinainte de Ungaria, de „teoria adevărului integral”, de Isaac Babel. *Debutul și dispariția lui Radu Costin* e, probabil, unul din cele mai dificile texte pe care un scriitor le va fi pus vreodată pe hîrtie: e o poveste despre păcate ale tinereții (o acuzație de *intimism* adusă, e de presupus, Mariei Banuș, publicată în *Scînteia*, și prozele angajate din *Servim Republica...*), despre acceptarea minciunii (scrisorile trimise la *Scînteia* fuseseră publicate *tocmai* pentru că *se știa* cine e Radu Costin), despre un orgoliu care orbește și rănește, pe sine și pe cei din jur. Privirea vine de undeva de dincolo de mînie și pînă la încredințare, cu resemnare și fără

1956), Radu Cossașu, *comunistul fără partid*, se „sinucide public”, lansînd mai tîrziu mult-înfrîncenată „teorie a adevărului integral”, combătînd leninist „minciuna comunistă” și cerînd dreptul la cuvîntul realității așa cum este ea. Urmată de 12 ani de „șomaj intelectual”, așa s-a născut *supraviețuirea* cossașiană.

Armata mea de cavalerie e Radu Cossașu cel dintotdeauna: el e și, și, meșterul concesivelor și al cumulativelor, timidul mîndru și pateticul plin de sobrietate. Ceea ce i se reproșează uneori lui Radu Cossașu numește el însuși drept *fragedie*: e refuzul tonului grav, al *tragediei* ca substanță ficțională; poate că aici stă secretul acestui mare povestitor (al propriei vieți), capabil să se rescrie pe sine pînă dincolo de pînzele albe: indiscutabilul amestec ludic de comic și grav, de Stan și Bran prin Racine, *via Casablanca*.

Fluxul de știri ca ficțiune

SÎNT puține cazurile în care un scriitor să iubească atît de mult ziarul încît să prefere știrea ficțiunii, dar ca Radu Cossașu, probabil nimeni. *Un august pe un bloc de gheață*, carte scrisă după intrarea trupelor sovietice în Praga lui Dubcek - și deși Radu Cossașu nu e genul esopic, iar prin inventarea de *șopîrle* textele lui nici nu cîștigă, nici nu pierde nimic, titlul volumului de acum 30 de ani, publicat în variantă electronică de LiterNet, își are în mod excepțional, substratul lui trimișînd la acel sfîrșit de august 1968 - e alcătuită aproape exclusiv din fragmente de știri, cu precădere externe, adevărate curiozități care, în realitatea lor, mimează născocirea. *Firul roșu* e povestea unui navigator solitar pe ocean, văzută tocmai prin ziarul lumii, totul aseasonat cu prospecte de Extraveral, Diazepam și alte sedative ușoare, plus *Veioze* și *Maioneze* de fabricație cossașiană proprie. Cu trimiteri dese la drama pragheză și gîndirea care a născut-o, *Un august pe un bloc...* e, totuși, în primul rînd, un monument (un bloc, dar nu de gheață) împotriva efemerității *știrii*: „noi, colecționari de ziare ai întregii lumi, costă nobilă, dispunînd orice confort material sau intelectual, ne luăm angajamentul să ne strîngem rîndurile și să strîngem totodată și mai multe ziare în apartamentele noastre, transformându-le dintr-un bloc de gheață într-o junglă sălbatică, fără nici o potecă de acces pentru cei muritori.” ■

CRITICUL orădean Ion Simuț este unul dintre cei mai energici susținători ai ideii revizuirii operelor literare mai vechi și, implicit, ai rediscutării periodice a canonului literar. Revizuirea unei opere literare nu trebuie privită ca o acțiune insurecțională, făcută cu scopul aprioric de a demola anumiți scriitori deveniți neconvenabili din diverse motive (cel mai adesea metaliterare) pentru sistemul de valori al unei epoci și de a scoate în prim-plan alții, mai în ton cu o anumită corectitudine literară a respectivului timp prezent. Din motive lesne de înțeles, imediat după terminarea celui de-al doilea război mondial, în România s-a încercat impunerea în forță a unui nou canon literar, făcându-se un soi de *tabula rasa* din toată literatura română scrisă înainte de venirea comuniștilor la putere. În timp, lucrurile au revenit oarecum la normal, marii clasici și-au recâștigat locul pierdut prin vremelnica lor trecere la index, astfel încât, la sfârșitul anului 1989, exista în literatura română un canon literar hibrid (în continuă transformare și cu goluri tot mai mari, dat fiind faptul că operele scriitorilor imigrați sau doar ostili regimului politic erau automat scoase din circulație), combinație între marile valori recunoscute ca atare încă din perioada interbelică și noile vedete ale realismului socialist. După căderea regimului comunist punerea în discuție a canonului literar a devenit legitimă, mai ales din perspectiva golurilor existente în cadrul acestuia. O serie întreagă de scriitori fuseseră excluși din marile sinteze critice și ținute departe de ochii publicului (de programele școlare nici nu mai putea fi vorba, simpla lor pomenire putând să atragă sancțiuni drastice), în fond, singurele instanțe naturale (în comunism lor le-a fost adăugat și un factor nenatural: politicul) apte să confirme caracterul canonic al unor opere. Or, devenise clar că operele tuturor acestor scriitori ar fi trebuit puse la locul lor (de unde fuseseră arbitrar extirpate) în istoria literaturii române. În mod normal (ex-

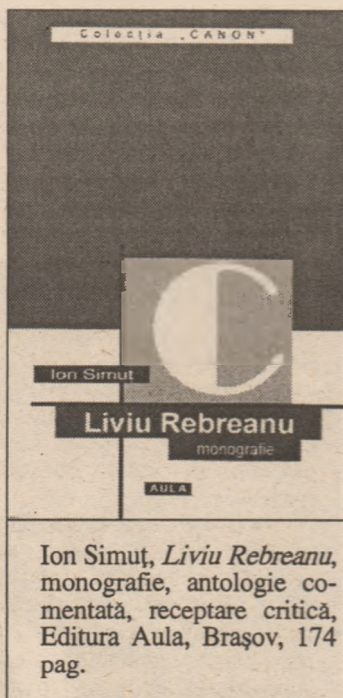
lecturi la zi

de Tudorel Urian

Revizuirea revizuirii?

ceptând unele perioade istorice aberante, cum ar fi dictaturile de tot felul), revizuirile ar trebui să fie echivalente cu o revizitare periodică a operelor literare mai vechi, menită să le ofere un „certificat de sănătate” din perspectiva noului „*air du temps*”.

Adept necondiționat al revizuirilor, Ion Simuț a încercat trăinicia unui monument al prozei românești, Liviu Rebreanu, încă din anul 1997 când a publicat masivul studiu *Rebreanu dincolo de realism* (Editura Biblioteca Revistei „Familia”). Opul este un exemplu de cum se poate reevalua critic opera unui scriitor de mult canonizat, despre care se crede îndeobște că nu se mai poate spune nimic nou. Cu tenacitate ardelenască profesorul orădean a trecut în revistă tot ce s-a scris despre opera lui Rebreanu, de la primele cronici de întâmpinare pînă la ultimele (firește, din perspectivă cronologică) interpretări și a trecut cărțile scriitorului interbelic prin filtrul celor mai noi teorii critice. A rezultat în felul acesta un studiu fundamental în bibliografia critică a operei lui Liviu Rebreanu, dar și o excelentă carte de teorie literară axată pe specificitatea curentului realist. Din capul locului trebuie spus că, din perspectiva timpului trecut, opera lui Liviu Rebreanu se dovedește o năcă foarte tare. Nici revizuirile din perioada regimului comunist, nici cele de după 22 decembrie 1989 nu schimbă mare lucru în ceea ce privește posteritatea clasicului. Locul lui Rebreanu în „tabloul mendeleevic” al literaturii române nu este pus nici o secundă în discuție. O evidentă stabilitate se face simțită și la nivelul ierarhizării interioare a operei. Indiferent de regimurile politice în care au scris, criticii sînt unanimi în aprecierea că

romanele *Ion* și *Pădurea spînzuraților* reprezintă culmea creației lui Liviu Rebreanu. Firește, nici Ion Simuț nu contestă această evidență, dar, în cazul lui, reafirmarea acestui loc comun al criticii vine la capătul unei reevaluări a întregii opere a lui Liviu Rebreanu cu metode critice dintre cele mai diverse. Pornind de la specificitatea realismului rezultată din romanele Balzac și Flaubert, criticul orădean demonstrează convingător faptul că opera lui Rebreanu este fundamental realistă, dar depășește în multe privințe limitele tradiționale ale curentului. Realismul lui Liviu Rebreanu este unul conștient asumat, cu luciditate și cu ochii deschiși spre experiențele estetice ale vremii sale. Chiar dacă nu le-a împărtășit, Rebreanu a fost la curent cu tehnicile moderne ale timpului său și, voit sau inconștient, realismul său este unul corupt de realitatea spirituală a epocii în care trăiește. În anii '20-'40 ai secolului XX nu se mai putea scrie ca la mijlocul secolului al XIX-lea și Rebreanu este primul prozator român care a înțeles acest lucru. De altfel, criticii sînt la unison în a saluta în apariția lui *Ion* primul roman românesc modern, chiar dacă nimic din această carte nu poate fi pus în corelație cu specificitatea curentului literar inaugurat de capodopera lui Marcel Proust, *În căutarea timpului*

pierdut, considerată îndeobște drept actul de naștere al prozei moderne. Este limpede că modernismul romanului *Ion* (recunoscut și de un critic eminamente citadin precum Eugen Lovinescu) avea în vedere mai degrabă adaptarea la aerul timpului (caracterul său anti-sămănătorist și anti-poporanist), decât apartenența la un curent evident mai bine reprezentat de scriitori precum Camil Petrescu sau Hortensia Papadat-Bengescu. Ion Simuț este un critic de acord fin (foarte subtile și pline de sugestii sînt, la nivelul romanului *Ion*, analiza relației dintre Ion și familia învățătorului Herdelea și revelarea părții de vină a familiei Herdelea în drama țărănului, respectiv demonstrația la capătul căreia *Pădurea spînzuraților* este desemnată drept „primul roman religios al literaturii române”) care îmbogățește sensibil perspectiva critică asupra operei prozatorului ardelen. El demonstrează cu asupra de măsură existența unui nucleu dur al realismului rebrenian, dar și a unor elemente de modernitate care îi conferă viguroasă originalitate. Categorisirea romanelor lui Liviu Rebreanu în funcție de cele trei stiluri epice enunțate de Nicolae Manolescu în *Arca lui Noe* se dovedește și ea pe deplin profitabilă pentru a scoate în evidență diversitatea (contradictorie din punct de vedere axiologic) operei primului mare romancier român. Capitolele *Sensurile realismului rebrenian* și *Dincolo de realism* sînt fundamentale pentru înțelegerea întregii complexități a operei lui Rebreanu și un exemplu de cum poate fi interpretată opera unui scriitor interbelic cu unelte criticii literare de azi.

La șase ani după *Rebreanu dincolo de realism*, Ion Simuț revine asupra subiectului Liviu Rebreanu prin publicarea unei ceva mai succinte monografii. Întrebarea firească pe care și-o pot pune cititorii în fața acestei noi apariții editoriale este aceea dacă, la capătul celor șase ani, criticul a simțit nevoia să facă o... revizuire a revizuirii? Răspunsul la această întrebare este, categoric, negativ. Monografia *Liviu Rebreanu* nu este decât o variantă condensată a cărții din anul 1997. Ea păstrează fără nici un fel de modificări cele

două capitole fundamentale (*Sensurile realismului rebrenian* și *Dincolo de realism*; e drept în cadrul lor ordinea unor fragmente este inversată, dar această nu schimbă cu nimic datele problemei), scurtează semnificativ secțiunea biografică, elimină întregul capitol *Spectrul bibliografic*, precum și subcapitolul *Erosul rebrenian* și renunță la indicele de nume. În schimb, adaugă un foarte util capitol de referințe critice din perioada interbelică (sînt selectate texte de Eugen Lovinescu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, G. Calinescu, Vladimir Streinu și Șerban Cioculescu, mai mult decât necesare cititorului grăbit de azi care nu mai are vreme să frecventeze arhivele). Una peste alta, dacă *Rebreanu dincolo de realism* este un studiu doct și exhaustiv, ca o teză de doctorat, monografia *Liviu Rebreanu* este aproape de ceea ce s-ar putea numi o carte companion, pentru uzul studenților la litere și elevilor de liceu. Ideile sînt însă riguroase aceleași.

Aportul lui Ion Simuț la studiul operei lui Liviu Rebreanu este fundamental. Orice viitor studiu despre Rebreanu va trebui să aibă, între referințele de bază, și solida contribuție critică a criticului orădean. Și cum ambiția fiecărui critic este aceea de a face un pariu cu istoria literaturii, Ion Simuț are și el mica sa miză la nivelul operei lui Rebreanu. Pe urmele lui Nicolae Manolescu el consideră că *Ciuleandra* are resurse pentru o posibilă ascensiune într-o ierarhie valorică a creației rebreniene, în vreme ce *Răscoala* este romanul cel mai expus eroziunii timpului. De altfel, la sfârșitul monografiei sale, Ion Simuț face un clasament cvasi-sportiv al romanelor lui Liviu Rebreanu în funcție de sistemul de valori al literaturii române de azi: „În ceea ce ne privește, credem într-o configurație valorică a romanelor rebreniene grupate pe trei registre: pe treapta cea mai de sus se situează *Ion*, *Pădurea spînzuraților* și *Ciuleandra* (în ordinea cronologică a apariției); în cel de-al doilea eșalon se află, de asemenea la egalitate, *Adam și Eva*, *Răscoala* și *Gorila* (tot în ordinea aparițiilor editoriale); pe cel de-al treilea rînd și ultimul se situează *Crăișorul Horia, Jar și Amîndoi*.” (p. 134)

Citind monografia lui Ion Simuț trebuie să admitem că, în pofida metodelor critice tot mai sofisticate și a diversității unghiurilor de evaluare estetică - specifice epocii postmoderne -, opera lui Liviu Rebreanu se ține încă bine, iar coeziunea sa internă nu a avut prea mult de suferit după aproape șaiszeci de ani de la trecerea în neființă a autorului ei. ■

am primit la redacție

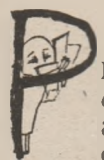
Reviste

- *Limba română*. Revistă de știință și cultură, nr. 12, 2002, anul XII, Chișinău. Redactor șef: Alexandru Bantos. Număr consacrat în cea mai mare parte primei ediții a Festivalului „Zile și nopți de literatură”, Neptun-Mangalia, sept. 2002.

lecturi la zi

Noi studii clasice

PROFESORUL Alexandru Niculescu, mereu atent la actualitatea culturală românească, semnală, în *România literară* nr. 38, din 24-30 septembrie 2003, sub titlul *Universitare...*, apariția, sub egida Catedrei de Filologie Clasică a Universității din București, a volumului *Nova Studia Classica I*, regretînd totodată faptul că și acesta, alături de alte valoroase tomuri datorate Catedrelor universitare, are parte de o difuzare redusă, inferioară meritelor lui. Muștrarea implicită din considerațiile profesorului Niculescu a constituit imboldul rîndurilor de mai jos.

Prezentăm așadar publicului iubitor de cultură acest volum, remarcabil nu atât prin proporțiile lui (circa trei sute de pagini), cât mai ales prin calitatea studiilor pe care le cuprinde (șaptesprezece la număr); acestea reprezintă rodul *cercețării științifice personale* a unui grup de tineri eminente, foști și actuali studenți ai Secției de Filologie Clasică a Universității bucureștene. Este vorba așadar de o oglindă a valențelor unor tineri specialiști, deja maturi, și de fructificarea unei prețioase tradiții.

Aceasta și-a aflat începutul acum *cincizeci de ani* (tocmai acest jubileu îl sărbătorește volumul), la îndemnul inegalabilului mentor al Cercului științific studentesc de Filologie Clasică, profesorul Mihai Nichita. El este cel care a înțeles că un fel de ritual pentru tinerii cercetători: descoperirii unui subiect fructuos, documentării – dificile, pe timpuri, astăzi ușurate de accesul la Internet – îi urma etapa prezentării în public, în cadrul susnu-mitului Cerc, unde se desfășurau, pasionant, confruntări de opinii, apărări argumentate, exerciții de demonstrație logică și de cristalizare a gândului și a expresiei. Așa, decantate de trecerea lor prin furcile caudine, se prezintă, în volumul de față, cele mai recente cercetări studențești.

Urmînd celor două emoționante prefețe, semnate Mihai Nichita și Liviu Franga, studiile au fost grupate în trei secțiuni, *Mythica et Sacra, Graeca, Latina*, un *Epilog* le încununază fastuos. Cităm cîteva lucrări remarcabile, cu conștiința încărcată pentru că nu le putem cita pe toate. În prima secțiune,

Alexandrina Lițu (*Despre umila existență a Minotaurului*) sondează străvechi straturi ale mitului mediteranean și-i dă o lectură înnoitoare, din perspectivă naratologică. În secțiunea a doua, eseul lui Ștefan Colceriu *Marea la Homer și marea homerică* (titlul trimite explicit la un minunat studiu de tinerete al lui Petru Creția, citit și citat de autor) propune înțelegerea mării ca univers estetic, ca metaforă a unei *psyche* arhetipale, modelată de forța selenară. Din aceeași sferă elină, amintim, pentru originalitatea și finețea investigației lirismului safic, studiul *Atmosfera în poezia safică*, de Vichi Dumitru. Din secțiunea a treia, cea latină, cu greu am putut alege, printre atîtea reușite, articolul lui Constantin Traian Georgescu, *Pseudolus și urmașii săi*, erudită și plină de umor urmărire, peste veacuri, a avatarurilor sclavului vicelan al lui Plaut. O competență și o acribie filologică impresionantă vădește studiul *Le langage érotique des épigrammes pré-érotiques*, de Anca-Cristina Dan; autoarea înfruntă arida critică de text, apoi însă trece mult mai departe, degajînd valențele literare și mesajul fragmentelor, atât de puține și de mutilate, ale poezilor preneoterice latine. *Epilogul* cuprinde eseul subtil al Cătălinei Popescu, prezentă de altfel în volum cu încă două studii, despre relația paradoxală dintre reprezentările moderne, în maniera teatrului absurd, ale dramelor antice, și ipostaza lor originală, saturată de sacralitate.

Ni se par remarcabile toate aceste priviri proaspete asupra Vechimii, întîi pentru că relevă seriozitate științifică în abordare, onestitate a exegezei textuale, interpretare personală, toate acestea fiind consecințele unor lungi ani de severe studii eline și latine. În al doilea rînd, notabil ni se pare efortul autorilor de a conecta documentele spirituale ale Antichității la modalitățile de investigare moderne. Într-adevăr, constatăm cît de ușor se mișcă ei în domenii de tradiție, ca filozofia, reprezentată prin nume mari de teoreticieni iluștri precum Kierkegaard, Ortega Y Gasset, Bachelard, dar și în metode de cercetare cu amprentă majoră asupra investigațiilor actuale: psihanaliza (Freud, Jung), antropologia culturală (Lévy-Strauss, Durand, Augé), teoria literară contemporană (Connor, Starobinski). Toate aceste lecturi, totodată fundament teoretic și călăuză spre ceea ce trebuia demonstrat, asumate de tinerii autori, din gîndirea cărora fac acum indisolubilă parte, co-

nectează în mod performant cultura greco-latină la mișcarea spirituală contemporană.

În aceeași fertilă rezonanță sînt plasate textele Antichității cu beletristica mileniului doi, astfel că descoperim cum pot intra în dialog, peste secole, Cervantes, Poe, Virginia Wolf și atîția alții cu Homer, Sappho, Lucrețiu, Apuleius. Iată deci că studiile clasice nu constituie un domeniu închis, nu îndeamnă la reclusiune, ci conduc spre deschidere, spre înțelegerea complexă a alterității și a modernității.

În sfîrșit, trebuie relevată calitatea stilistică, diversă, desigur, dar mereu înaltă. Între sobrietate elegantă, rigoare geometrică și înflorire eseistică, tonul își găsește specificitatea. Pretutindeni, fraze armonioase, proprietate terminologică, expresivitate: cine a frecventat pe Eschil și pe Vergiliu știe să modeleze și să apere însăși limba română.

Ar mai fi ceva: toate aceste cercetări nu stau numai sub semnul respectului față de știință, ci și sub cel al afectivității: pasiunea pentru tonalitatea lirică inimitabilă a unui anume poet latin, sau pentru chinuitoarea reflecție filozofică a unui tragediograf grec sau, de asemenea, ecoul unor cursuri ținute de vreun profesor iubit, toate acestea vibrează în adînc, dar își fac loc uneori și la vedere, colorînd cu elan juvenil eseurile savante.

Asemenea îmbinare de rigoare și de emotivitate, precum și conștiința faptului că scrierile Antichității, disecate cu instrumentele exagezei actuale, pot propune răspunsuri la întrebările fundamentale despre evoluția mentalităților, au fost dintru început sîdite, o spunem din nou, în stilul de lucru al Cercului studentesc de către profesorul Mihai Nichita: armătura științifică fără cusur, dar și imaginația creatoare a acestui îndrumător de vocație, neobosit și neintimidat de presiunile din deceniile totalitare, au făcut ca, timp de treizeci de ani cît l-a păstori, forul de efervescență juvenilă al clăciștilor să atragă magnetic pe cei dotați. Creativitatea acestora a fost stăruitor încurajată apoi de următorii îndrumători, Ilieș Câmpeanu și Liviu Franga.

Acest stil de lucru continuă, precum se vede, să fie incitant pentru generațiile actuale; astfel încît așteptăm cu încredere următoarele volume de *Nova Studia Classica*, la fel de complexe și inovatoare ca cel de față.

Gabriela Creția

cerșetorul de cafea

de Emil Brumaru

Stimate domnule Lucian Raicu,

RED că am făcut o greșală luînd cărțoiul despre Dostoievski de la Sorin Titel. Trăiam într-o dulce neștiință, mi se părea că descopăr lucruri nostime și, iată, acum, deschizînd volumul la întîmplare, dau tocmai de capitolul cu culorile! De fapt, ca să fiu cinstit, remarcasem doar *galbenul* din *Crimă și pedeapsă*, revenind insistent în tapetele camerelor și, la urmă, chiar și în exteriorul unor case. Sînt casele pe care le privește Svidrigailov în drum spre locul unde „încenează” sinuciderea. „Triste și murdare îl priveau căsuțele de lemn, vopsite în *galben* violent, cu obloanele închise. Cotteau dă, ce delicio, în procente, la diferiți autori, apariția *galbenului*! Și bestialul, Dosto detin recordul! Gogol 5%, Tolstoi 7,9%, Dostoievski 10,6%!

Să nu uit să vă comunic ce scrie, aici, în stațiunea Neptun, pe toate cutiile poștale (*galbene*): „*Zilnic 3 vidări*”! Asta, da!

Din seara de la doamna Longobarski, de reținut și de meditat la următoarele cuvinte spuse, la un moment dat, cu toată seriozitatea: „Cu Cehov nu-i de glumit.” Într-adevăr, dacă bătrînului „Dosto i se mai pot face bancuri”, „cu Cehov nu-i de glumit”! Din propoziția asta cred că se poate scoate o carte! Păcat c-ați spus-o dumneavoastră, nu eu!

Ceea ce mă incintă la propoziția cu pricina este multitudinea semnificației; o găină bună de jumuit, fulg cu fulg, la foc scăzut, cîntărind în mină, cu voluptate, greutatea leșului fraged.

Scrisoarea asta este scrisă, vai, fără cafea! Am mișnat de dimineață, fetele zvelte și somnoroase mi-au spus că trebuia s-o comand de seara, să aibă ele cafeaua fiindcă acum, domnul Axin (sau așa ceva) nu a venit încă etc. ... Și-am rămas cu capul blocat de diazepamul de aseară. Tamara Nikolaevna e la plajă, eu (ca hipertensiv nu prea am voie să mă prăjesc pe nisipuri) încerc marea cu degetul la cel mai propriu mod și aștept să fiu trîsnit de geniu.

Carțoiul lui Catteau m-a pus serios pe gînduri. În primul rînd, trebuie să recitesc rapid tot Dostoievski. Pe urmă, să caut pe undeva *Cametele* (în franceză). Neapărat. Altfel rămîn neisprăvit pe viață.

Toți avem nevoie de Svidrigailov. Există în noi o nemărginită curiozitate de a-l „descifra”. Raskolnikov ne reprezintă exemplar în treaba asta. „N-ar fi mai bine să încerce să-l *descifreze* pe Svidrigailov? În sufletul lui nu putea (e vorba de Rodea, desigur n.n.) să nu recunoască că *de mult avea nevoie de Svidrigailov*. Dar pentru ce anume?” Repet și eu întrebarea: pentru ce anume, stimate domnule Lucian Raicu?

Curios e că bătrînul Dosto, plin de scrupule, caută să ni-l facă antipatic pe Sv., dar nu reușește deloc. (Am senzația că v-am mai scris despre asta). Ce seducător se prezintă diavolul! „Cine sînt eu? *Știi prea bine*. (Rodea, într-adevăr, știa! n.n.): sînt nobil, am revenit de doi ani în cavalerie, apoi m-am învîrtit pe aici prin Petersburg, pe urmă m-am însurat cu Marfa Petrovna și am locuit la țară. Asta-i toată biografia mea!”

Cu stimă și grație,

Emil Brumaru

21.VII.1980

*
* *

Cea ce scriu mă așteaptă
O lungă și grea așteptare
Calc moartă de frică pe urma scrisului meu
Și frica de moarte dispare

Dumnezeu știe bine ce are de făcut
Și va face totul cu o infinită blândețe
Ce va să fie. De săvârșit. Desăvârșit

*
* *

Toate iubirile mele au fost nefericite
(de la prima la ultimul)

Prima literă
este și cea care taie în carne vie Cuvântul
Apoi sângele este oprit cu limba
și vindecat cu multă salivă de
Ultima literă

De aceea
Locul din dreapta este mereu. Liber
Și pe drept cuvânt. Ocupat

*
* *

Când a sunat el la ușă eu eram afară
Astfel încât mi-a devenit gazdă în propria-mi casă

Între noi tăcerea întinsă și albă acoperea masa
fără nici o dungă
Singurătatea avea reflexe de Bruno Van Dyck
și Brilliant Yellow Deep

Eu fluturam pe buze un cuvânt pe care
El trebuia să-l soarbă cu privirea
*Dar privirea lui rămânea lipită de
Cicatricea lăsată de ultimul poem*

Respirând
sânii mei se umflau și pluteau în aer un timp
apoi reveneau pe pământ
(între ei voiam eu să-și frângă el gândul)

*Dar privirea lui rămânea lipită de
Cicatricea lăsată de ultimul poem*
Toate cuvintele mele se scurgeau din cap
în picioare. Eram golită pe rând

Când cicatricea aceea s-a deschis sub privirile lui
șiroind un poem. Nou

*
* *

Paharul de coniac n-a existat

A existat doar o cameră goală unde
noaptea urma să fie ziua mea neagră
Ambasadorii lui Holbein așteptau neclintii
*Cineva trebuia să ridice cuvântul în aer
dar tăcerea era mai grea decât noi*

Privirea mea se plimba pe marginea mesei
(până aproape de el) apoi se-ntorcea
Privirea lui
pomea de la mine și făcea același ocol
Măinile se aveau una pe alta și păreau
lipite de corp
Un coniac prost stătea neatins între noi.
(uneori ne agățam speranța de el)

8 România literară

Fotografie de Ion Cucu

Floarea Tuțuianu

După mult timp
(marginea mesei se tocise deja)
am spus în gând amândoi același cuvânt
(iar aerul s-a prăbușit peste noi)
E târziu. E devreme. E devremetârziu
Am început atunci
să mă rog ca timpul să plece fără el
(dar timpul trecuse deja tăvălug peste noi)
Singurătatea mi-ajunsese la piele
Mâna mea prinsă în aer se zbătea lăcrimând
ce depărtare frumoasă în care n-aveam
*Cineva trebuia să ridice cuvântul în aer
Dar tăcerea a fost mai grea decât noi*

Ambasadorii lui Holbein priveau ne-clintii

*
* *

Și acela a fost începutul
de bun augur al sfârșitului nostru

Când eu aruncam
cu nonșalanță mărgăritare porcilor
Iar tu uitându-te
m-ai surprins cum îți ardeam pielea:

Ca să te am ca să mă pierzi ai spus

Și am rămas de una singură
să-nghit mărgăritarele până la ultimul

Și acela a fost sfârșitul de bun augur.
Al începutului

*
* *

Atât de mult a iubit el poezia încât
și-a rupt-o din suflet

Atunci poezia s-a făcut pe sine trup
între-pătruns și nepătruns
ca să-i fie hrană și iubire sieși

*
* *

Și mergi mergi tot înainte
din toate puterile până la capătul puterilor
Când te oprești să-ți tragi răsufierea și
privind înapoi – înainte-mergătorului singur
îți spui cu toată suflarea:
Iată de aici începe Nimicul
De-acum numai cuvântul mă mai poate
începe. Sfârșitul

*
* *

De la un timp iau proporții fără nici un motiv
Trupul meu chiar dacă-l mângâi
Nu se mai lasă convins nu mai vrea
să înghită. Hârtii

Puțină apă și o linguriță de moarte – zilnic

Un val de căldură îmi ia versul
din cap până-n picioare și mi-l spulberă-n creier
Pernă plină de riduri. Bufeuri

Puțină apă și o linguriță de moarte – zilnic

Iau versul de la cap la coadă și de la coadă la cap
și răsufând ușurată îmi spun:
Iată (din cap până-n picioare) un vers adevărat

Ca mâine
o să vină să-mi pună mâinile pe piept
Când voi fi ca nefiind

*
* *

Un ochi se închide în sine
Lumina întunericul pipăindu-l îl lasă
Fără contur

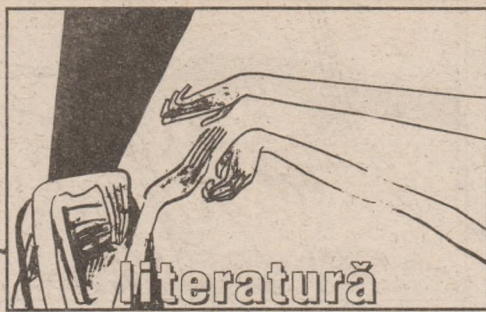
Am vrut atunci să mă sărute cu
Sărutările gurii sale. Dar
Gura era asemeni pecetei:
După ce a ars totul. Sfințește locul. Încât

*
* *

Noaptea
stau trează să văd cum se așază pe mine
ridurile la rând și frumos
Pielea fină și moale se adună (cu voie bună)
și se-ncrețește pe mâini
Mâini care sunt goale și. N-au încotro.
Vinișoare albastre

Gura mi se strânge și se face pungă

D'atâta-ntuneric ochiul se albește și
se face cearcăn. Peste dimineață.
Nu vreau să-mbătrânesc în somn
D'aia noapte de noapte sunt albă. Sunt trează
Sunt verde-albastră. De nu mă mai văd ■

semn de carte

de Gheorghe Grigurcu

Poezia lui Constant Tonegaru (II)

PE O ALTĂ latură, lirica lui Constant Tonegaru conține probele nemijlocite ale unei crize generalizate. În consecință cu Stelaru, Caraion, Ben Corlăciu etc., ea prinde din zbor „semnele rele”, cu o „propensiune către catastrofă” care constă în conturarea dimensiunii reale a „epocii noi”, mistificate de luminozitatea factice și de fanfara mercenară. Epocă oneroasă cu al cărei început stihurile în cauză sînt congruente, dar a cărei monstroasă extensie se află prognozată în sumbrețea lor vizionară ori cel puțin în echivocul lor ce sugerează suspiciunea, destabilizarea, dezechilibrul. Aidoma unei fine antene lansate în atmosfera istorică, sensibilitatea poetului manifestă o tulburătoare alertă. O meteorologie morală ostilă îi impregnează textele. Iată, încă în volumul *Plantații*, din 1945, alaiul dezmoșteniților evoluind printr-un mediu rebarbativ: „Eram cerșetori de la Nord, de la Sud, laponi și creoli întomnați, numai Vărsătorul din Zodii/ ne turna Călea Laptelui în pumni.// Grădina cu fructe de sticlă/ avea toate aleile pavate cu plumb;/ pe zidurile de cetate lipsite de porți/ în loc de steaguri filfiau porumbei. (...) Un nufăr pe cer înflorește noaptea;/ un nufăr cu petale de zinc;/ brumătă cu sînge dimineată/ Floarea Noptii murea” (*Grădina Enigmă*). Romantic prin fibra sa de trubadur a la *pae* (un soi de Minulescu

trecut prin avangardă), Tonegaru apucă pe calea unui romantism exasperat, tensionat de suferință. Simbolul selenar apare pătat de coșmar, deznădejde, demență, încărcat de toxicitate: „Moartea e un somn lung, un vis nesfîrșit;/ despotica dinspre Lună solia îi vine tăcut;/ – Oh, desnădejdea mea se arunca nebună ca o lance/ în Luna rotundă și inverzită ca fața unui scut.// Rugina lui se scutura peste frunzi/ fără elan purtînd din mit antic palori –/ nîcînd atît de alegoric Luna/ n-a otrăvit clanurile ei de feciori!” (*Salomeea*). Același astru devine ținta denizorie a unei carabine, într-un univers tot mai sălbătic, dominat de un imbold cinegetic: „Cum stelele s-au urcat pe cer, nu știu, dar Luna zău, aș pune-o într-un cuier/ să nu se mai miște tradițional/ și aș descărca într-însa o carabină Manlicher” (*Puțin alcool*). Un melanj de suavități și durități divulgă procesul în curs, de soluție a stării benefice a lumii, de tranziție a ei spre demonie, antitezele indicînd dezumanizarea ce sta să se dezlănțuie: „Nici mina mea n-a găsit sinii acelei prietene/ afară de mușchi lin pe stîncă;/ poate că purtînd mînușe cu solzi de fier/ n-a găsit sinii prietenei, nu încă” (*Proiect abandonat de madrigal*). Sau acest peisaj tavenal-cosmic, ce-și exercită efectul asupra zonei existențiale precise pe care poetul o vizează cu o teatrală gesticulație: „În circiuma aceasta Ziua și Noaptea/ erau amestecate în pahare/ în timp ce un gramofon cînta răgușit/ «Sonata Diavolului» sau așa ceva/ dar nimeni, nimeni n-o asculta.// Acum sub Luna lipsită de-un obraz/ ce se zice că era în eclipsă/ era o groapă din care alcoolul fumega/ și prin aburi ingeri dormind pluteau în elipsă,/ pluteau ingeri cu aripi de mușca” (*Finis coronat opus*). Uneori descompunerea contextuală e transcrisă aproape realist, într-un fel de metaforizare reportericească în care materia primă nu intră decît parțial în mecanismul reciclării sale fabuloase: „În loc de cerneală cu penumbra portului înfipt la Nord/ am scris un poem pentru cetățeni dărîmați ca niște popice/ pe cheiul înghețat unde așteptau o

contrabandă celebră/ cu temperatura anotîmpului unic de la tropice.// Aici vremea este și acum rece și aspră ca o placă de ardezie/ iar oamenii persistă în obiceiul de a cădea pretutindeni subit;/ zierele sosesc de-a valma – citeodată treizeci lunar/ așa că nu apar ediții speciale să se afle cine a murit” (*Portul înfipt la Nord*). Nici un dubiu deci asupra trimiterii la mediul și momentul proximal pe care o poartă acest discurs cu note de realism... antisocialist.

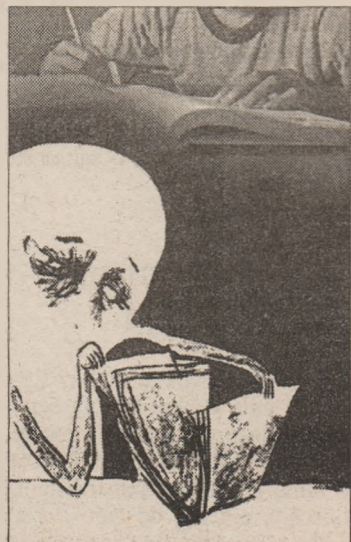
AEÎNDOIELNIC grav în proiectul său care denunță alienarea unei lumi față de ea însăși ca și, în consecință, alienarea poetului față de „poezia” lumii în cauză („Sunt condotierul Tonegaru fără spadă;/ mi-am tocit-o ascuțindu-mi ultimul crieon/ să scriu cum am dat în poezie cu o grenadă” – *Cîntec pe hirtie*), autorul *Plantațiilor* nu are totuși suficientă vitalitate pentru a-și susține partitura severă. Aceasta se exprimă relativ rar, într-o limpezime neagră, mărturie ce se-absoarbe pe sine: „dincolo patria mea tăcută începe;/ sporind întinericul peste toate/ rar tresaltă ajunse de furtuni/ căderi și urcări sub lacate.// În nerostită dimineață prin cenușe caldă de vulcani/ se desfășoară în mine ca pînze de corăbii lumea morții.// Intră odată sub trupul meu/ să-i auzi vibrarea de clopot;/ să presimți marginea nopții/ în privirea mea sticloasă/ sau de dincolo torente de lumină venind” (*Fata Morgana*). Ori în formula insolită, ca să zicem așa, a unui Coșbuc citadin, transmutat la finele celui de-al doilea război mondial: „Străbăteam uliți ce tăiau în felii mahalalele/ ducînd spre barieră. Acolo lumina/ bilbia din felinar.// Dintre noi unul a murmurat/ – E frig. În loc de Karenina vom întîlni ursul polar.// Vîntul hoinar ne pătrunde/ să șteargă primul cuvînt scris pe tăblițe: FOAME, prin vreme purtat în ghiozdane/ poeme/ și taverne.// Mîinile altora ne-au prins de glezne/ trăgîndu-ne-n jos, în strînsoare de clește/ să ne sature cu pămînt” (*Flămînzii*). Însă natura intimă a lui Tonegaru nu e adecvată opoziției vehemente, acesta preferînd a-și practica fronda cu ajutorul praștiei din

Constant Tonegaru: *Plantația de cuie*, Ediție, studiu critic, note și variante de Barbu Cioculescu, Ed. Vinea, 2003, 268 pag.

care azvîrle subtilități antipoeice. De cele mai multe ori poetul își toarnă decepția într-o manieră ironică, deci într-o indirectitate care e o (involutară) protecție. Dispoziția insurgență se proiectează pe un evantai de asociații a căror edulcorare glumeață, fie și persiflă la rîndul său, reprezintă o detență prin ambiguitate formală. Degradeul e suficient de ingenios, întrucît poza romantică trece într-una romantoasă iar aceasta devine în cele din urmă obiectul unei inginerii ricanate: „Anii trec ca filele dintr-un album cu ilustrații/ fiecare ilustrație era neapărat un episod;/ un trifoi cu patru foi, o jartieră, un fluture presat;/ o panglică reprezenta pe altul,

dar avea nod.// Femeile de pe stradă ajung la mine cu parfumul;/ vîntul de primăvară îmi amintește de întîia femeie/ cum venea și se-mprăstia ca un evantai/ aveam douăzeci de ani și despre dragoste nici o idee.// Aproape de lumină își strecura vîpaia/ de la tîmple peste brațe alunecînd în noapte,/ cînd alergam la fereastră să văd unde este/ întîlneam matinal faitonul cu lapte” (*Prietena de departe*). Ironia, cum era și de așteptat, se împletește generos cu autoironia: „Uite, asta e Tonegaru, poet decadent;/ scrie despre fantome, constelații și alte drăcii,/ fără a se ști că la limba română a rămas repetent” (*Grădina publică*). Sau se complică printr-un suprarealism pimpant, printr-o emfază a asociației eteroclitice, printr-o satisfacție tehnică a unui meșteșugar ștrengar (să notăm că poetul nostru nu putea fi un suprarealist consecvent, deoarece resortul scrisului său nu îl reprezenta dicteul automat, ci impulsul ironic; primul plan e ocupat nu de substanța intersecțiilor imagistic-verbale, ci de joialitatea auctorială): „puneți doamnă ochelarii de sticlă afumată/ căci inima mea în fuziune cu un metal/ turnat dintr-un turn peste armată/ cu brio tresaltă și pretutindeni dilată/ pereții salonului sentimental.// Acolo sub candelabre primul ofițer/ numără sclavele ce vin prin vena cavă/ aduse din Indii pe galere cu ciocuri de fier/ iar pe punte între tunuri un bătrîn flibustier/ coboară steagul cu oase ca o etichetă pentru otravă” (*Reverența spinzuratului*). Poezia lui Constant Tonegaru are aerul unui balet tragi-comic. ■

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

170 000 lei

CRISTOPHE DUFOSSÉ
Sfîrșitul orelor

110 000 lei

THOMAS BRUSSIG
Aleea soarelui

biografie

LUCIAN RAICU (în acte: Bernard Leibovici) s-a născut la 12 mai 1934 la Iași, în casa bunicilor săi. Copilaria și-a petrecut-o la Bârlad, până la absolvirea Liceului Teoretic (de băieți) "Codreanu", în 1951. Încurajat de faptul că luase premiul I la o olimpiadă de limba și literatura română pentru clasele X și XI, etapa *pe țară* (odată cu Nicolae Labiș, care obținuse același premiu pentru clasele VIII și IX), s-a înscris la Facultatea de Filologie din București. După un an de studenție, beneficiind de recomandarea lui George Macovescu, a dat examen și a fost admis la Școala de Literatură "Mihai Eminescu" (înființată în 1950), unde i-a avut colegi, printre alții, pe Nicolae Labiș, Florin Mugur, Radu Cosașu, Ion Gheorghe, Sonia Larian (viitoarea sa soție), Gheorghe Tomozei, Nicolae Motoc, Doina Ciurea, Doina Sălăjan.

Încă înainte de absolvire (care s-a produs în 1954) a devenit redactor la secția de critică a revistei *Viața Românească*. Cu prilejul unor călătorii făcute la Iași în tovarășia lui Nicolae Labiș, l-a cunoscut pe poetul George Mărgărit, care a avut asupra sa (a lor) o influență decisivă și binefăcătoare ("Violența de înaltă factură spirituală a lui G. Mărgărit, sarcasmele sale necrutătoare au fost un mediu de «purificare» pentru noi").

La scurtă vreme după înființarea, în 1954, a *Gazetei literare*, începe să lucreze în redacția acestei reviste. În 1955 își reia studiile la Facultatea de Filologie și le încheie în 1958. Timpul biografic pe care îl pierde servind comandamentele partidului comunist este scurt. Mai repede decât alții se distanțează de estetica oficială și începe să servească exclusiv comandamentele literaturii. În cartea sa de debut, *Liviu Rebreanu*, 1967, nu există aproape deloc reminiscențe ale unei concepții realist-socialiste despre literatură. Cariera lui de critic literar (strălucită) continuă la *România literară* (încă de la apariția ei în 1968). Este bun prieten cu Marin Preda, cu Gabriel Dimisianu, cu Valeriu Cristea, cu scriitori reprezentativi ai momentului, respectați pentru verticalitatea lor morală. Fratele său, Virgil Duda, se afirmă simultan ca prozator. Duce o viață boemă, surprinzătoare în cazul unui critic literar, întrucât despre un critic literar se crede că își petrece viața numai în bibliotecă.

În 1986 se expatriază, împreună cu soția sa, scriitoarea Sonia Larian. Se stabilește la Paris, unde se află și în prezent.

Lista de preferințe

LUCIAN RAICU a publicat până în prezent treisprezece cărți, multe dintre ele masive, de patru-cinci sute de pagini. Un raft de bibliotecă. Ceea ce surprinde încă de la începutul examinării lor este diversitatea subiectelor.

Volumul de debut, apărut în 1967, este un eseu monografic consacrat lui Liviu Rebreanu.

În *Structuri literare*, în afară de articole referitoare la clasici ai literaturii române (Tudor Arghezi, Lucian Blaga, E. Lovinescu ș.a.), figurează numeroase recenzii la cărți de ultimă oră, aparținând unor autori din toate generațiile, de la Zaharia Stancu, Marin Preda, Eugen Ionescu, până la Matei Călinescu, Marin Sorescu, Adrian Păunescu.

Următorul volum, din nou un eseu monografic, are ca obiect de studiu opera unui mare scriitor rus: Gogol.

În *Critica - formă de viață* sunt incluse articole despre G. Călinescu, Tudor Vianu, Urmuz ș. a., ca și cronici literare, de ordinul zecilor, prilejuate de cele mai recente apariții editoriale (*Măreția frigului* de Nichita Stă-

nescu, *Ultimii* de Bujor Nedelcovici, *Arheologie blândă* de Petre Stoica, *Fefețe tăcerii* de Augustin Buzura, dar și *Sonete* de Petre Ghelmez, *Grădinițe ascunse* de A. I. Zăinescu etc.).

Nicolae Labiș este un eseu monografic sau, mai curând, un poem critic inspirat de personalitatea poetului care a murit la douăzeci și unu de ani.

Practica scrisului și experiența lecturii se deschide cu un eseu de 120 de pagini asupra condiției de scriitor, dar cuprinde și o suită de recenzii, la cărți de Paul Georgescu, Fănuș Neagu, A. E. Baconsky, Constanța Buzea, Mircea Dinescu, Ion Caraion, Eugen Simion ș.a.m.d.

Volumul *Reflecții asupra spiritului creator* are o miză atât de mare încât Lucian Raicu va mărturisii, la mulți ani după publicarea lui, că, paralizat de conștiința dificultății unei asemenea întreprinderi, nu l-ar mai scrie; în cuprinsul volumului este schițată, cel puțin schițată, o filosofie a creației.

Printre contemporani conține o nouă recoltă de recenzii, prezentate ca articole cu subiecte enigmatice: *Proza "existentului"* (despre romanul *Ucenicul neascultător* al lui G. Bălăiță), *Poezia prozei* (despre volumul

de proză fantastică *Zidirea și alte povestiri* de Mihai Ursachi) etc.

Calea de acces reunește studii despre Bacovia, Sadoveanu, E. Lovinescu, Thomas Mann și Tolstoi.

Volumul *Fragmente de timp*, apărut într-o perioadă când Consiliul Culturii și Educației Socialiste nu admitea publicarea unor culegeri de articole, este o culegere de articole mascată: în cele patru compartimente ale sale (*I. Întrebări, mirări, exclamări; II. Fragmente de timp; III. Portrete contemporane; IV. Pasiunea ca meserie*) sunt topite profiluri, recenzii eseuri referitoare, în marea lor majoritate, la literatura română contemporană.

Scene din romanul literaturii este un jurnal de idei (idei apărute spontan, ca scânteile în urma roților unui tren, pe parcursul lecturii).

Jurnal în fărâme cu Eugen Ionescu / Journal en miettes avec Eugène Ionesco reprezintă o parodie reverențioasă - la fel de revelatoare ca un studiu critic - a jurnalului ionescian.

În sfârșit, *Scene, reflecții, fragmente* are din nou factura unui jurnal de idei, cu deosebită predomina referirile la autori francezi.

Când face criticul selecția

E SPUNE tot acest inventar? Din punctul de vedere al lui Lucian Raicu, lista autorilor și cărților despre care scrie un critic literar nu are vreo semnificație. (Criticul mărturisește, pentru a-și argumenta surprinzătoarea teză, că în biografia lui spirituală a contat foarte mult un roman despre care nu a scris niciodată: *Profesorul Unrat*; și, pentru a fi consecvent cu sine, omite să precizeze că romanul îi aparține lui Heinrich Mann, pe care îl numește perifrastic, frațele mai mare al celui care a scris *Muntele vrăjit*.)

În realitate, o asemenea listă este foarte elocventă. Nu neapărat pentru că ar ilustra afinitățile electivă ale unui critic (pe care totuși, în multe cazuri, le ilustrează), ci pentru că dă o sugestie despre circumstanțele în care s-a realizat vocația unui profesionist al lecturii și despre măsura în care el a acceptat sau a respins acele circumstanțe.

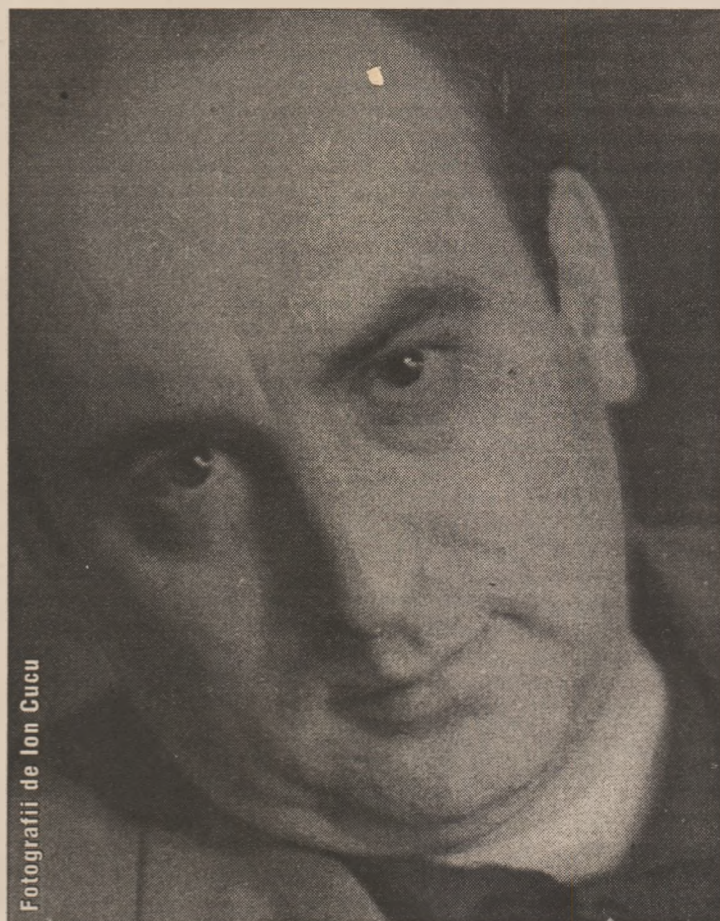
În cazul lui Lucian Raicu, frapază larghețea cu care el a scris despre aproape orice carte. În afară de eseurile consacrate lui Gogol, eseu în care este evidentă atracția magnetică exercitată de scriitorul rus asupra criticului român, în afară de poemul critic închinat lui Nico-

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

Lucian Raicu

Fotografii de Ion Cucu

lae Labiș - expresie a unei admirații din tinerețe care a rămas neatinsă până în anii maturității, comentariile sale critice par răspunsuri pasive la "inițiative" ale împrejurărilor: la diferite necesități redacționale, la gestul unui autor de a-i fi oferit o carte și nu alta, la întâmplarea de a fi urmărit la televizor o emisiune literară cu un anumit subiect etc.

La vremea respectivă această disponibilitate aproape fără limite a lui Lucian Raicu putea fi interpretată ca o lipsă de atitudine, ca o incapacitate de a face critică de direcție, o atât de necesară critică de direcție, într-o epocă a confuziei de valori întreținute deliberat de autoritățile culturale.

Astăzi lucrurile se văd altfel. Lucian Raicu nu face selecția înainte de a scrie despre o carte. Selecția se face de la sine în timpul exercitiului critic, prin însuși faptul că toate textele sunt supuse unei temperaturi spirituale înalte.

Așa cum într-un furnal se pot arunca fără teamă și sobe ruginite, și colaci de sârmă, și automobile distruse în acci-

dente, pentru că până la urmă metalul pur și strălucitor tot se separă de zgură, așa în spațiul gândirii critice a lui Lucian Raicu sunt acceptate toate formele de literatură, fie și eșuate sau demodate, întrucât, oricum, din ele este extrasă numai esența literară, în măsura, bineînțeles, în care există. Nu apare niciodată riscul ca exegetul să se molipsească de eventuala mediocritate a textelor literare luate în considerare. În schimb, se întâmplă de multe ori ca ele să participe, fie și numai cu o propoziție din cuprinsul lor (și aceea formulată poate întâmplător de autorul în cauză), la un moment de elevație, la care altfel n-ar fi avut nici o șansă să participe.

Ființa umană scriind

LA URMA urmelor, Lucian Raicu nici nu scrie despre cărți, ci despre munca scriitorului. Este o temă la care revine insistent, obsesiv, o temă de care nu se

mai satură. Îl putem considera un Hokusai care, în loc să privească la diferite ore ale zilei, în anotimpuri diferite, unul și același peisaj marin, contemplant extaziat o ființă umană care scrie. *Ființa umană scriind.*

Este o temă mai puțin atractivă decât altele? Așa s-ar părea, dacă judecăm grăbit și superficial. Fiindcă - am fi înclinați să ne întrebăm inițial - ce dezvă-

au un program de muncă bine stabilit și obțin exact rezultatele prevăzute, scriitorul se află - aparent - la discreția hazardului și incomodează pe toată lumea prin "dezordinea" din viața lui. Și nu e numai asta. Mai intrigă și faptul că nu poate garanta obținerea unui rezultat. Sutele de ore de trudă și înfrigurare se pot solda cu un succes răsunător, dar și cu un eșec dezolant. În plus,

pierderi ireparabile.

Dacă la sfârșitul unei zile de muncă ar fi chemat în fața semenilor săi și i s-ar cere să explice cum și-a întrebuințat ziua respectivă, ce anume ar putea spune scriitorul? Că a încercat de dimineața până seara să-și aducă aminte o impresie din anii de demult ai copilăriei? Că s-a lăsat captivat de căutarea unui cuvânt inexistent, pe care a trebuit în cele din urmă să-l inventeze? Sau că a scris câteva pagini inspirate, pe care însă nu contemporanii, ci generațiile de mai târziu le vor înțelege și admira cu adevărat? Tocmai pentru că scopul său seamănă în multe privințe cu o himeră, tocmai pentru că își dă seama că n-are cum să-și justifice în mod indubitabil existența, scriitorul - ne explică Lucian Raicu, în una din cele mai impresionante pagini ale sale - simte nevoia imperioasă să îndeplinească zilnic, cu o mare rigoare, ritualul muncii:

"Că muncește, începând fără rezultat previzibil o pagină sau mai multe pe zi, iată singurul lucru sigur pentru scriitor, restul nesigur: valoarea, succesul sunt categorii «ușoare», inconsistente, impalpabile. Pentru a continua să trăiască, pentru a se apăra de valurile deprimării și ale nebuniei rostogolite în conștiința sa de sentimentul unei permanente insecurități, scriitorul trebuie să muncească; fie și în gol, sigur dinainte de eșecul lucrului său. [...] Munca este deci un factor securizant, un factor de liniștire a conștiinței «vinovate»: vinovăția, atât de apăsătoare, de a fi altfel, de a fi singur; de a te sustrage comunității umane bizuite pe asemănare."

Textele literare citite reprezintă pentru Lucian Raicu mii de *prilejuri* de a reflecta asupra condiției scriitorului, de-a o evoca poetic, de-a o judeca din punct de vedere filosofic, de-a o demitiza și glorifica. Din perspectiva acestei incandescente, inclassificabile conștiințe critice, manifestările "neobișnuite" ale celui care scrie nu țin de specificul național (sensibilitate slavă, teribilism francez etc.), ci de însăși calitatea de scriitor. Orice scriitor este de naționalitate scriitor, indiferent unde și când trăiește.

A-l considera pe Lucian Raicu original, incomparabil nu înseamnă a-i face un elogiu convențional, ci înseamnă a constata, în termeni obiectivi, *unicitatea* demersului său critic. S-a spus, despre critica sa, că este "o critică de identificare", luându-se în considerare capacitatea criticului de a *retrăi* un act de creație străin. Cu mobilitatea și suplețea unei ființe acvatice, care evită în mod instinctiv uscatul, Lucian Raicu ocolește, într-adevăr, în reflecțiile lui, ideile demonstrabile prin argumente. El

bibliografie

CRITICĂ LITERARĂ. Liviu Rebreanu, eseu, Buc., EPL, 1967 • *Gogol sau fantasticul banalității*, Buc., CR, 1970 (versiunea franceză, realizată de Odile Serre, Lausanne, Ed. L'Âge d'Homme, 1992) • *Structuri literare*, Buc., Em., 1973 (culegere de recenzii) • *Critica - formă de viață*, Buc., CR, 1976 (culegere de recenzii) • *Nicolae Labiș*, Buc., Em., 1977 • *Practica scrisului și experiența lecturii*, Buc., CR, 1978 (culegere de recenzii; vol. se deschide cu un eseu de 120 de pag. asupra condiției de scriitor) • *Reflecții asupra spiritului creator*, Buc., CR, 1979 (pagini de filosofie a creației cu numeroase referiri la literatură) • *Printre contemporani*, Buc., CR, 1980 (profiluri și recenzii) • *Calea de acces*, Buc., CR, 1982 (studii despre G. Bacovia, M. Sadoveanu, E. Lovinescu, Th. Mann, L. N. Tolstoi) • *Fragmente de timp*, Buc., CR, 1984 (colaj de recenzii) • *Scene din romanul literaturii*, Buc., CR, 1985 (jurnal de idei) • *Jurnal în fărâme cu Eugen Ionescu/ Journal en miettes avec Eugène Ionesco*, Buc., Lit., 1993 • *Scene, reflecții, fragmente*, Buc., CR, 1994 (jurnal de idei).

se retrage de fiecare dată în spațiul unei *stări* care nu durează decât o clipă și pe care o transmite - nu cu ajutorul unor metafore critice, ci cu acela al unor afirmații surprinzătoare, în serie - cititorului.

Formula "critică de identificare" nu acoperă însă decât parțial stilul activității literare a lui Lucian Raicu. Dincolo de actul critic propriu-zis există, cum am văzut, o filosofie a creației, o filosofie de un farmec dureros, cum n-a mai existat vreodată în

critica românească. Cititorul îl îndrăgește repede pe singurul personaj al lui Lucian Raicu, *scriitorul*, și n-ar vrea să se mai despartă de el, așa cum n-ar mai vrea să se despartă de Jean Valjean, după lectura romanului *Mizerabilii* al lui Victor Hugo.

Așa se explică de ce cine se angajează să citească toate cărțile lui Lucian Raicu are impresia, la început, că sunt prea numeroase, pentru ca la sfârșitul lecturii să i se pară, dimpotrivă, prea puține. ■

luri senzaționale ni s-ar putea face în legătură cu o îndeletnicire sedentară, practică mai mult în singurătate? În timp ce scriitorul stă în casă, între cărțile lui, și înnegrește - cum spunea Eminescu - mii de pagini cu gândiri și cu imagini, afară, în lumea largă, se desfășoară extraordinara aventură a vieții.

Lucian Raicu demonstrează (*demonstrează* nu în sensul că dezvoltă o argumentație, ci în acela că arată) cât de lipsită de adevăr este o asemenea prejudecată. Așezat la masa de lucru în fața foii albe și privind parcă în gol, scriitorul trăiește o aventură la fel de pasionantă și de riscantă ca oricare altă încercare a oamenilor de a pași în necunoscut. Și apoi - explică eseistul în binecunoscutul său stil *nesigur*, care nu are nici legătură cu nesiguranța, ci exprimă o emoție complexă, cu greu stăpânită, dar stăpânită deplin, dintr-o oroare de patetism - actul scrisului se caracterizează nu numai prin dramatism al său, interior, ci și prin unul al raporturilor scriitorului cu societatea. Spre deosebire de oamenii "serioși", care

produsul muncii - opera - nu are o utilitate certă; ea este deopotrivă reală și imaginară, ca și cum ar fi și nu ar fi, în același timp.

Naționalitatea: scriitor

PENTRU a-și realiza opera - care uneori, după strădani extenuante, se dovedește de nerealizat -, scriitorul plătește un preț extrem de mare: el trebuie să se desprindă din fluxul vieții, pe care o iubește ca nimeni altul, să se izoleze și să devină un fel de spion al vieții celorlalți, iar în cele din urmă să se închidă în lumea lui imaginară. Desprinderea aceasta nu se săvârșește atât de simplu, ca prin întoarcerea unui comutator. După cum susține Lucian Raicu - care are cunoștințe sau, mai exact spus, intuiții pătrunzătoare în materie de psihologie și sociologie -, ea seamănă mai mult cu o *smulgere* dureroasă, însoțită de sentimentul unei

MEMORIILE, jurnalul intim, unii adaogă și notele de călătorie și corespondența, au fost considerate ca alcătuind literatura subiectivă (Tudor Vianu), literatura de frontieră (Silvian Iosifescu), genurile biograficului (Eugen Simion, care a și studiat statutul estetic al jurnalului intim). Sigur, există unele diferențe între memorii, pe de o parte, și jurnale și corespondență, pe de alta, însă materia le este comună, de unde și însușirea lor sub numele generic de *memorialistică*. Jurnalul, corespondența sunt mai mult sau mai puțin calendaristice, notează evenimentele sau stările psihice spontan, *sur le vif*, pe când amintirile, memoriile beneficiază de perspectiva timpului, care poate avea o funcție selectivă, uneori de aureolare și de sentimentalizare a faptelor, sau, din contra, de o judecare mai severă a lor. Se manifestă câteodată și efortul de obiectivare. Dar acestea sunt variabile de la un autor la altul. Că *memorialistica* le înglobează pe toate ne-o confirmă caracterul compozit al textelor lui B. P. Hasdeu și Iacob Negruzzi (jurnal, completat de amintiri), Titu Maiorescu (jurnal și epistolar), Duiliu Zamfirescu (memorii și epistolar), Sextil Pușcariu (jurnal alternând cu o suită de epistole și memorii). Inseși amintirile lui Ion Ghica sunt așternute sub formă de scrisori. Și sunt numai câteva exemple.

Valoarea memorialisticii este mai întâi una istorică, documentară, biografică. Acești scriitori vorbesc mai toți despre persoana lor, se autoportretizează și se autodefinesc, mai ales diariștii. Multe relații se raportează la istoria generală, culturală sau la istoria literară. Astfel, Ion Ghica pe care abia l-am amintit, înfățișează pe larg starea de civilizație (încă orientală) în Țările Române din primele decenii ale secolului al XIX-lea, ideile politice pașoptiste, epoca de tranziție (noi suntem, vai, mereu în tranziție!), începutul occidentalizării, evocat la fel de sugestiv de Radu Rosetti în *Amintiri*, ca un veritabil istoric al mentalităților. Asupra idealului de europeanizare va insista mai târziu și C. Rădulescu-Motru, I. Slavici, dar mai cu seamă I. Negruzzi și G. Panu reconstituie istoria „Junimii” și a *Convorbirilor literare*, Duiliu Zamfirescu pe cea a „Dramei de la Veneția”. Epoca 1914-1917, a primului război mondial, este reînviată în *Memoriile* lor de I. G. Duca și Constantin Argetoianu (doi nescrisori), a celei de-a doua conflagrații, cu tragedia noastră națională din vara lui 1940, o înregistrează *Jurnalul*

lui Liviu Rebreanu și *Agendele* lui E. Lovinescu.

Nu o dată ne întâlnim cu dezbateri doctrinare, cu meandrele unui sinuos drum politic, orientat spre totalitarism, ca de exemplu, al lui Nichifor Crainic, sau cu militantismul (naiv) pentru un socialism creștin, ca în *Jurnalul* lui Gala Galaction. O scurtă istorie a presei interbelice face N. Carandino, a învățământului românesc de elită, Alexandru Ciorănescu și Annie Bentoii, și tot ea ne informează, printre alții, despre persecuția evreilor și bestialitatea legionarilor.

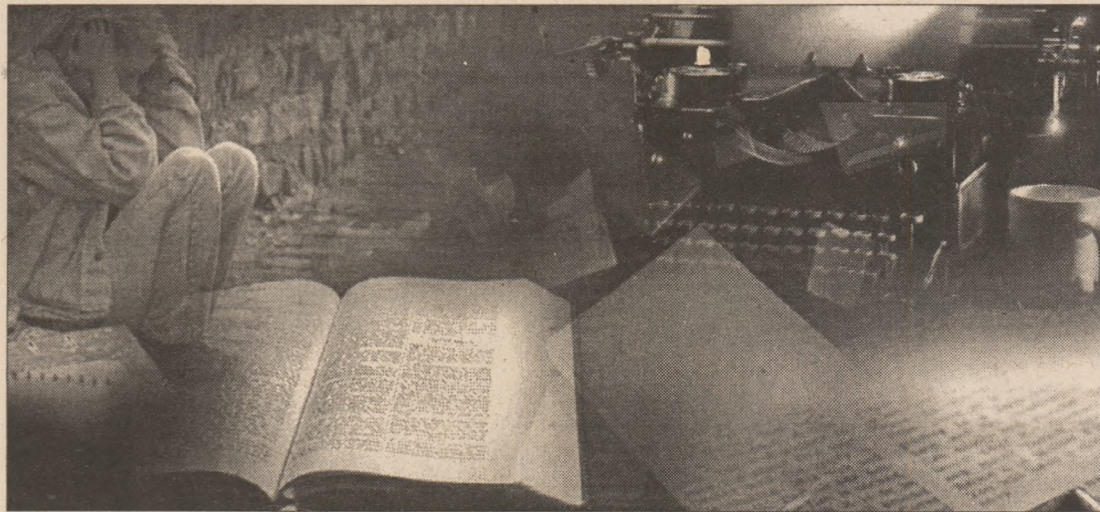
AU PUȚINE din jurnalele și volumele de amintiri descriu ravagiile comunismului și ale regimului carceral. Mai întâi, se instaură cenzura, interzicerea presei democratice; urmează ofensiva pentru lichidarea „bestiilor moșierești” și a „chiaburilor”, episodul Tămădău, cu arestarea și condamnarea frunțașilor țărâniști, instalarea terorii, Canalul. Paralel, are loc ofensiva împotriva culturii, falsificarea trecutului istoric, mistificarea literaturii, impunerea proiectulismului. Toate acestea sunt pe larg expuse de C. Rădulescu-Motru, N. Carandino, Adriana Georgescu, Pericle Martinescu.

Memorialiștii sunt uneori analiști politici obiectivi, punând semnul egalității între cele două totalitarisme: comunist și fascist, fapt pe care unii încearcă să-l conteste în zilele noastre. Și numele citate revin: C. Rădulescu-Motru, Annie Bentoii, cărora li se adaugă Petre Pandrea, care, alături de Lena Constante evocă și procesul stalinist înscenat lui Lucrețiu Pătrășcanu.

Epoca ceașistă e surprisă într-o cuprinzătoare frescă de către Mircea Zăciu, în masivul său *Jurnal*, în care denunță campania dementă a demolărilor, omniprezența Securitate, filajele, microfoanele ascunse, cenzura și insistă în special asupra luptelor Uniunii Scriitorilor cu mastodonții ideologici.

Regimul carceral cu supliciile inimaginabile și atrocitățile lui se regăsește în *Jurnalul fericirii* de N. Steinhardt, în *Închisoarea noastră cea de toate zilele* de Ion Ioanid, în *Evadarea tăcută* de Lena Constante și în *Tortura pe înțelesul tuturor* de Florin Constantin Pavlovici, spre a cita titlurile care mi se par cele mai elocvente. E reflectată în aceste memorii viața pușcării oscilând între polul foamei și polul frigului, tratamentul barbar, inuman din partea sadicilor anchetatori și tortionari, viața coloniilor de muncă, lagăre ale morții, „întinse ținuturi ale crimei”, ale exterminării unor mari mase de oameni, cu

Literatură și istorie

un cuvânt, ale genocidului. Asemenea scrieri aparțin în primul rând istoriei, dar nu se limitează la aspectul acesta, el însuși extrem de important, ele încorporează și o altă valoare care o depășește cu mult pe cea documentară.

Cei mai semnificativi dintre memorialiști sunt prozatori talentați, buni povestitori, stăpânind arta evocării și a portretului, de altfel trăsături specifice genului. Bucureștiul arhitectural de la începutul și mijlocul secolului al XIX-lea, pitorescul vestimentației orientale a marilor boieri le aflăm în încântătoare *Scrisori...* ale lui Ion Ghica; pe acela al saloanelor mondene, în *Memoriile* lui Constantin Argetoianu, orașul, cu poezia zalhanalei și a cârciumelor, al cafenelelor și al boemei artistice dinaintea celui de-al doilea război mondial, „micul Paris”, cu vitrine strălucitoare și intensă circulație de trăsuri și mașini de pe Calea Victoriei, îl descoperim în evocările lui Constantin Beldie, Vlaicu Bârna, Sanda Stolojan. Marea metropolă cosmopolită, Parisul însuși, cu muzeele, teatrele și „boite” din Montmartre, cu marile bulevarde, cafeneaua „Cluserie de Lilas”, unde se întâlneau poeții simbolști, finețea spiritului francez s-a imprimat adânc în memoria lui Sextil Pușcariu, N. Carandino, a Mariane Șora. Nici provincia nu este uitată, ca în amintirile lui Ion Petrovici și mai ales în *Masa umbrelor* a lui Ionel Teodoreanu, care evocă melancolic epoca de glorie a revistei „Viața Românească”, al cărei „palat” semăna cu o... „percepție fiscală”.

Povestitor incomparabil, mereu amintitul Ion Ghica narează cu farmec peripețiile unei călătorii la Iași înainte de 1840, textul său având *mișcare epică*, iar autorul mânuind o

limbă română autentică de o mare vioiciune și culoare lexicală. Înrușit cu el este Radu Rosetti, în ale cărui *Amintiri* savoea limbajului moldovenesc și umorul se îmbină cu sfătoșenia cronicărească. El observă nu numai avantajele, dar după Alecsandri și Caragiale, și efectele comice ale occidentalizării.

Nerv epic are și *Jurnalul* lui Hasdeu, unde ne rețin atenția aventurile sentimentale și tribulațiile lui militar. Ca participant la războiul Crimeii, scriitorul enciclopedist ne dă primul jurnal de front din literatura română, așa după cum prin *Note intime*, lipsite de compoziție și de orice efort de stilizare, C. A. Rosetti este creatorul (involuntar) al primului nostru roman indirect, autenticist. La fel de involuntară ne apare proza memorialistică a lui Constantin Argetoianu, care descrie scene, întâmplări și evenimente (fauna politică din timpul primului război mondial, ravagiile apocaliptice ale tifosului exantematic, entuziasmul din momentul Marii Uniri) toate sugerând romanul, unul tensionat, unul tragic, unul sentimental. Admirăm o tipologie variată, o narațiune fluentă, verbul nu o dată expresiv, chiar dacă alunecă uneori în vulgaritate și în injustiții față de „eroii” *Memoriilor*.

DACĂ Hasdeu ne-a lăsat un *jurnal de front*, iar I. Negruzzi și E. Lovinescu ne-au dat un *jurnal de cenacul*, Liviu Rebreanu ne-a dăruit un *jurnal de creație*, aproape unicul și cel mai important din literatura română. Atât el, cât și alți congeneri oferă date semnificative despre geneza operei. Autorul *Răscoalii* avea de gând să scrie un roman pe care nu l-a finalizat, *Păcală și Tândală*. Mai înainte, Slavici comunica sursele de

inspirație pentru nuvelele *Moara cu noroc* și *Popa Tanda*, iar în contemporaneitate, Sadoveanu divulga modelele și izvoarele pentru *Amintirile căprarului Gheorghiuță* și *Venea o moară pe Siret*.

Înaintând în timp, *Jurnalul* lui Mircea Zăciu se constituie ca un roman-cronică. Autorul are o forță extraordinară de a vedea și a se vedea, fresca realistă a atâtor personaje și medii alternează cu autonaliza, cu romanul autoscopic. Zăciu trăiește bucuria de a contempla, pentru el peisajul înseamnă o stare de spirit. Față de semeni e de obicei foarte critic. Lirismul face tandem cu o ironie caustică. Simțim aproape în fiecare pagină o intensă vibrație intelectuală.

Spațiul carceral și-a descoperit câțiva excelenți evocatori în persoana lui N. Steinhardt, autorul unui jurnal de moralist și de filozof, a lui Ion Ioanid, a Lenei Constante și a lui Florin Constantin Pavlovici, deja amintiți.

Cea mai cuprinzătoare frescă documentară echivalând cu o *pânză epică* i se datorează lui Ion Ioanid cu ciclul său memorialistic *Închisoarea noastră cea de toate zilele*. Remarcabile sunt aici tehsiunea epică a unui roman de acțiune, de aventuri, în care ne așteaptă mereu surprizele, septaculosul. Ritmul e trepidant și tipologia extrem de bogată. Ca un romancier, memorialistul apelează la dialoguri și digresiuni, la întoarceri în timp și anticipații. Documentul înregistrând o realitate infernală întreține ficțiunea. Lena Constante are o viziune kafkiană a închisorii, timpul detenției se scurge lent ca într-un infinit supliciu. De aceea îl măsoară în zeci și sute de mii de secunde. Fire sensibilă și credincioasă, ca și N. Steinhardt, „evadarea ei tăcută” se realizează prin poezie

Eveniment editorial

Discursurile parlamentare ale lui Titu Maiorescu

AU APĂRUT, simultan, volumele 2, 3, 4 și 5 din: Titu Maiorescu, *Discursuri parlamentare*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Constantin Schifirneț, București, Ed. Albatros (volumul 1 s-a tipărit în 2001). S-a încheiat astfel, în mod fericit, acțiunea de repunere în circulație a unor texte de o mare valoare documentară și literară, pe care tinerii de azi (nici măcar cei cu bacalaureatul luat) nu le cunosc.

Lectura acestor volume ar trebui interzisă parlamentarilor din vremea noastră. Ei n-ar trebui să le citească nici măcar cu acordul părinților. De ce? Pentru că li s-ar face rușine și ar suferi cumplit constatând ce uriașă diferență de ținută intelectuală există între ei și Titu Maiorescu, între superficialitatea lor voioasă și seriozitatea, competența, responsabilitatea unui om politic din a doua jumătate a secolului nouăsprezece.

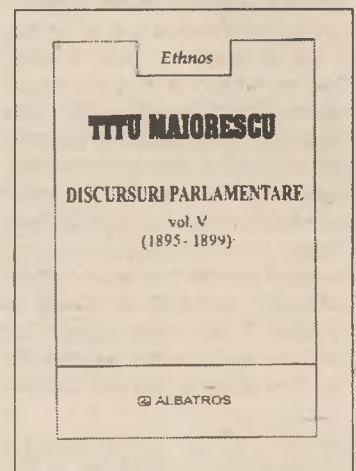
Puțini dintre ei știu că Titu Maiorescu nu a fost numai primul nostru mare critic literar, care a contribuit la modernizarea literaturii și l-a remarcat pe Mihai Eminescu, ci și un influent om politic, fiind succesiv ministru al Instrucțiunii publice și cultelor, ministru de Externe și prim-ministru. Și că în Parlament s-a aflat încă de la vârsta de 31 de ani, ca reprezentant al conservatorilor, după ce, la numai 23 de ani, fusese rector al Universității din Iași.

Intellectual eminent și multilateral, cu studii strălucite făcute în Germania, Titu Maiorescu a renunțat în mod deliberat la ocazia de a rămâne în străinătate, unde ar fi putut beneficia de o civilizație creată de alții, și a preferat să se întoarcă în România și să se angajeze în reformarea societății românești.

Discursurile lui parlamentare (intervenții propriu-zise în cadrul ședințelor Camerei, dar și răspunsuri la interpellări) sunt modele de rigoare logică, de ierarhizare inteligentă a informațiilor, de folosire elegantă a limbii române. Nu întâmplător, mentorul *Junimii* era frecvent

aplaudat în Cameră nu numai de tovarășii lui de idei, ci și de adversarii politici. Titu Maiorescu știa să fie și ironic, dar ironia lui, fină și tăioasă, reprezintă cu totul și cu totul altceva decât miștocăreala care se practică azi în Parlament.

Citind discursurile (125 la număr, rostite în perioada 1871-

1899), aflăm, mai bine decât dintr-o carte de istorie, cum se trăia în România cu o sută și ceva de ani în urmă, cum se constituiau și funcționau guvernele, ce rol avea opoziția în Parlament, cum se făceau interpellările și cum li se răspundea. Surprinzător este să constatăm că problemele erau în linii mari cele care ne preocupă și azi. Se vorbea de tranziție, pentru că Unirea Principatelor din 1859 și instaurarea monarhiei, în 1866, impuneau constituirea unui nou stil de viață. Se vorbea de reformarea învățământului și a asistenței medicale, de combaterea corupției, de descentralizare, de

necesitatea respectării stricte a Constituției (numită pe atunci Constituțiune), de situația materială precară a personalităților din domeniul științei și culturii, de libertatea presei, de ineficiența agriculturii. Ar fi o greșală să credem că aceste probleme au rămas nerezolvate de peste un secol. Ele au fost rezolvate, în mare măsură, la timpul potrivit, dar ocupația sovietică și regimul comunist au dat timpul nostru istoric înapoi, astfel încât acum trebuie să le rezolvăm încă o dată.

Discursurile lui Titu Maiorescu au - o repetăm, au mai spus-o și alții - nu numai o valoare documentară, ci și una literară. Ele îl captivează pe cititor și acum, ca o luptă de idei *eternizată artistic*, chiar dacă pasiunile politice de altădată s-au stins:

"Astăzi [adică în ziua de 25 decembrie 1895, când Titu Maiorescu ia cuvântul în Senat atacându-i pe liberali, care erau majoritari și abuzivi, cam așa cum sunt pesediștii în prezent] se încearcă un atentat în contra presei la Focșani, se mai încearcă la Galați. Curios aceasta, când sunt liberalii la putere!"

Apoi, d-lor, libertate nu înseamnă ca să fii tu liber să faci ce vrei, aceasta o vrea și oricare despot. Libertatea se arată când lași tu adversarul tău liber să facă ce vrea, numai să rămâie în limitele legilor. Nu ești tu liberal când faci ce-ți place ție; ești liberal când lași pe celălalt să facă ce-i place în marginile legii."

Reeditarea discursurilor parlamentare ale lui Titu Maiorescu (prima după mai bine de un secol de la prima lor apariție), cu concursul de specialist al lui Constantin Schifirneț, un foarte bun cunoscător al epocii, reprezintă un eveniment editorial. Meritul principal revine directoarei Editurii Albatros, doamna Geta Dimisianu, care a făcut imposibilul pentru a-și duce la capăt proiectul, știind bine ce necesară este pentru societatea românească de azi redescoperirea gândirii politice a mentorului *Junimii*. Ar fi fost rău să nu avem în casă aceste cărți. Ar fi fost ca și cum am fi stat cu ferestrele sparte în plină iarnă. (Alex. Ștefănescu)

și rugăciune. Florin Constantin Pavlovici știe și el să scoată în relief scene dure, adesea pline de dramatism, din câmpul concentrațional. El este un moralist, un reflexiv, cultivând ironia aluzivă și umorul tragic.

Alături de evocare se situează portretistica, un alt instrument preferat al memorialiștilor. Fiind vorba, în genere de persoane reale, galeria este imensă. O primă categorie ar forma-o oamenii politici, ca de exemplu, Dimitrie Sturdza, P. P. Carp, I. I. C. Brătianu, Take Ionescu, Nicu Filipescu, Al. Marghiloman, Delavrancea, generalul Averescu, Ion Petrovici, Constantin Argetoianu, generalul De Gaulle, Georges Pompidou, Valéry Giscard d'Estaing, Mitterrand. O alta, ar constitui-o profesorii universitari, ca Istrate Micescu, Ovid Densusianu, Mihail Dragomirescu, Charles Drouhet, F. Baldensperger, Paul Hazard, Tudor Vianu, Al. Rosetti. Din această categorie se impun cu deosebire câteva mari personalități, care au lăsat urme adânci în memoria celor care le-au fost studenți sau numai auditori: Titu Maiorescu, N. Iorga, Nae Ionescu. Ei, ca lideri de opinie, atrag nu numai aplauzele, dar și comentariile în posteritate, cu anumite excepții, elogiabile. Cât îi privește pe scriitori, lista ar fi prea lungă și ea s-ar deschide cu Iancu Văcărescu și s-ar încheia cu tinerii din închisorile comuniste ale anilor '50-'60, precum Alexandru Ivasiuc. Se detașează, ca memorabile protretele lui Alecsandri, Eminescu, Creangă, Caragiale, Sadoveanu, Hogaș, Dimitrie Anghel, care se bucură de cele mai numeroase evocări.

Altfel, privind lumea politică (dar pe alocuri și literară), domină portretele negative și chiar nedrepte, cum sunt cele din *Agendele* lui E. Lovinescu și din *Memoriile mandarinului valah* de Petre Pandrea.

O categorie aparte o reprezintă familia regală. Singurul care proiectează asupra ei o lumină favorabilă, obiectivă, este I. G. Duca. El apreciază la Regele Ferdinand, numit și cel Loial, demnitatea și devotațiunea față de țara peste care domnea. Carol I îi apare ca un monarh cu o ținută oarecum rigidă de fost iunker prusac, vorbind românește cu un prea vizibil accent german și purtând o tunică învechită, semn de zgârcenie. I. G. Duca distinge însă degetul-simbol, arătătorul de la mână dreaptă care exprima o personalitate. În schimb, Duiliu Zamfirescu are o atitudine caustică față de întreaga familie regală, adoptând un stil accentuat ironic. Parcă l-ar anticipa cu vreo câteva decenii pe Constantin Argetoianu, portretistul cel mai înzestrat dintre

memorialiștii trecuți până acum în revistă. El își începe portretul cu bune intenții, recunoscând valoarea modelului. Astfel, Regele Ferdinand e prezentat ca un personaj tragic, oscilant, pe de o parte, credincios țării, pe de alta, plin de remușcări, ca prinț al Casei de Hohenzollern, îl prețuiește pentru cultura lui clasică și de savant botanist, pentru râvna de a-și elabora singur discursurile în românește, însă deodată lumina scade și desenul se prefăce în caricatură. Ferdinand cel Loial este acum „păiața regală”. Aceeași tactică o aplică Argetoianu și în portretizarea generalului Averescu, descifrându-i personalitatea prin simpla privire a mâinilor, într-un fel, așa cum o făcuse I. G. Duca evocându-l pe Carol I. Curând, mitul Averescu, eroul de la Mărăști, idolul țărănilor, se spulberă. El ajunge să fie numit „d-l general Pampon”, „păiața cu galoane”. Constantin Argetoianu amestecă maliția cu disprețul, are o subliniată înclinație spre grotesc, își înjosește personajele, care trebuie văzute ca ficțiuni, aflate la mare distanță de modelul real. Așa va proceda și Petre Pandrea. Dar „castelul de la Breasta” (moșia lui din Oltenia) este un bun psiholog, capabil să creeze o tipologie (timidul, personajul tragic, ariivistul, femeia pasională).

În afara de scriitori, au intrat în sfera preocupărilor mele, cum s-a văzut, și un filozof (C. Rădulescu-Motru), un lingvist (Sextil Pușcariu) și doi oameni politici (I. G. Duca și Constantin Argetoianu). Primii nu atât pentru talentul lor, cât pentru valoarea documentară, ultimii desigur, ca martori ai unor importante evenimente istorice, dar și datorită faptului că au *devenit scriitori*, destinând posterității memoriile a căror publicare a produs pur și simplu senzație. Fără îndoială, cercetarea se poate lărgi, materia fiind extrem de bogată, să ne gândim numai la Titu Maiorescu, N. Iorga, Mircea Eliade, Mihail Sebastian și la atâția alții care s-au făcut cunoscuți după 1989 și care merită depotrivă să fie analizați. M-am oprit la câțiva dintre cei mai semnificativi (nu sunt singurii) în ideea de a atrage atenția asupra valorii complexe a memorialisticii ca gen, izolată multă vreme, cu bunăvoință, la hotarul cu literatura. Uneori, în cazul textelor narrative (relevabile și în texte scrise fără o grijă stilistică anume), jurnalele, memoriile, amintirile sunt chiar *literatură* la anumiți autori, de clasă înaltă, nu o dată concurând cu romanul.

Al. Săndulescu

(Din vol. Memorialiști români, aflat sub tipar.)

Octombrie

IN *Cartea de recitare* a lui Nichita Stănescu – poetul care a trăit doar 50 de ani (1933 – 1983) – în finalul primului eseu intitulat *Aievea ale lucrurilor*, apare un grupaj de poezii „dezvelite din *Istoria Ieroglifică* a tulburătorului DIMITRIE CANTEMIR, și puse la vedere”. Scrierea cu majuscule a numelui de cântăreț cu „har de poet” nu este întâmplătoare, mai ales că i se alătură în posteritate Eminescu, Arghezi, Blaga, Barbu și Bacovia. Cantemir îi apare cititorului Nichita „un mare înaintaș egal cu urmașii săi”. Și cum primul *uomo universale* al Renașterii românești a trăit, prin coincidență, tot 50 de ani, răbojiți între cifre încheiate în tîlcul magicului număr 3, anul ce tocmai îl străbăteam îi cuprinde pe amîndoi, în aniversare ca și în comemorare, în aceeași aură de nepărtinire într-ale valorii de orice tip și din oricare veac. Dimitrie Cantemir se naște la 26 octombrie 1673, în ținutul Fălciului, ca fiu al serdarului Constantin, „om de țară”, sau „pămîntean”, adică țaran din neam răzeșesc și al Anei Bantaș, „femeie între femei”, cu știință de carte, nepoată după mamă a Anastasiei, soția Ducăi-vodă și se stinge în 1723, în Rusia, la moșia botezată după propriu-i nume, Dimitrievka. Originea destul de modestă (mai cu seamă dinspre tată) determină pe beizadeaua ce visează în spiritul veacului al XVIII-lea la absolutism și la domnia ereditară să își întocmească o genealogie fantezistă mergînd, pe firul numelui, pînă la Timur Lenk

sau Timur Han (Kan), devenit, prin răsucire, Cantemir. Voltairre, cel care, la fel ca Byron sau V. Hugo, va citi și va prețui celebra în plan european *Istorie a Imperiului Otoman*, are un surfs străveziu ironic la aflarea originii inedite a principelui român. El îl bănuia, mai degrabă, „din rasa lui Pericle, decît din aceea a lui Tamerlan”. Și totuși, supărătoarei carențe nobiliare, obstacol de temut în calea rîvnei la ranguri, îi datorează savantul – istoric, filosof, literat, lingvist, geograf, orientalist, teolog și muzician – întreaga sa zestre cărturărească. Ajuns pe tronul Moldovei în 1685, Constantin Cantemir – tatăl, care era, după spusele lui Neculce, „om prost, mai de gios, că nice carte nu știu, ci numai iscălitura învățată”, tachinat și de Costini care din „dobitoc” nu-l slăbeau, vrea pentru fiii săi, Antioh și Dimitrie, toată poleiala învățaturii și întreaga știință a pămîntului. Dacă primul născut, „mai molliu”, deja chează la Înalta Poartă, pierde șansa afirmării sapiențiale, Dimitrie fructifică din plin învățăturile lui Ieremia Cavacas, adus special din Muntenia, pentru ca din faima și meritele sale de monah luminat să se împărtaşească și coconul. Cînd în 1688 ia locul fratelui său ca ostatic în capitala Imperiului Otoman, Dimitrie știe deja să scrie în greacă și latină și are temeinice cunoștințe de literatură și filosofie. În Constantinopol urmează cursuri la Academia Patriarhiei Ortodoxe, numărînd printre profesorii săi pe cei mai renumiți cărturari ai vremii. Îi amintește chiar el, cu aceeași rigurozitate cu care își va dezvălui și sursele biblio-

grafice făcînd, în opinia lui G. Călinescu – atît de suspicios uneori – „paradă de erudiție”. Dar Cantemir știe foarte bine ce face. El primește considerabil orizonturile istorice ale școlii cronicarilor moldoveni căreia, cronologic, îi aparține. Lucrează în aceeași ambianță culturală cu cronicarii munteni (de Stolicul Cantacuzino îl leagă stabilirea caracterului de gîntă latină al tuturor românilor, ideea de „creștere și descreștere” ale marilor puteri, dar și desenul dîntii al hărții țărilor lor), pentru ca după 1714, cînd este ales membru al Academiei din Berlin, să figureze printre *illustrissimi* Europei. Și dacă pentru istorici, orientaliști, muzicologi, filosofi sau teologi scrierile lui pot fi, la rigoare, o sursă documentară credibilă, literații secolului XX au, în Dimitrie Cantemir, revelația unui talent singular, de o splendidă și inegalabilă complexitate. Descoperit și comentat oarecum arheologic de N. Iorga sau Sextil Pușcariu, recalibrat biografic și artistic de P. P. Panaitescu, autorul *Divanului*, al *Hronicului* și al *Istoriei ieroglifice* capătă „nervul firii lui” la G. Călinescu. După un hâncitor portret în puncte de *by-pass* academic, criticul repune circulația ideatică pe făgașul ei de firească noblețe livrescă și îl intrupează pe Cantemir într-un „Lorenzo de Medici al nostru”.

Sînt semne clare că evoluția în diverse planuri a scrisului cantemirian încă nu s-a încheiat: opera i se reeditează și lista – oricum aglomerată – a exegeților nu arată a se fi închis. Deși schimbarea la număr și la față a veacurilor îngîndurează, adepții celei mai frumoase zăbave din viața omului continuă, cu folos, să existe. Pentru ei ridicăm în lumină cuvenita urare de la începutul *Divanului*: „Cititorului și de ostenință iubitorului, bucurie!”.

Gabriela Ursachi

calendar

8.10.1872 - s-a născut *D.D. Pătrășcanu* (m. 1937)
8.10.1897 - s-a născut *Ștefan Nenițescu* (m. 1979)
8.10.1929 - s-a născut *Alexandru Andrișoiu* (m. 1996)
8.10.1929 - s-a născut *Dumitran Frunză*
8.10.1938 - s-a născut *Constantin Abăluță*
8.10.1939 - a murit *George Mihail Zamfirescu* (n. 1898)
8.10.1954 - s-a născut *Costin Tuchilă*
8.10.1980 - a murit *Orest Masichievici* (n. 1911)
8.10.1983 - a murit *Paul Daniel* (n. 1910)

9.10.1827 - s-a născut *Al. Papiu-Ilarian* (m. 1877)
9.10.1897 - s-a născut *Bazil Munteanu* (m. 1972)
9.10.1922 - s-a născut *Emil Manu*
9.10.1927 - s-a născut *Valentin Deșliu* (m. 1993)
9.10.1976 - a murit *Lascăr Sebastian* (n. 1908)

10.10.1907 - s-a născut *Constantin Nisipeanu* (m. 1998)
10.10.1910 - s-a născut *A. Ebion-Boiangiu*
10.10.1923 - s-a născut *Nicolae Crișan* (m. 1999)
10.10.1935 - s-a născut *Manole Auneanu* (m. 1993)
10.10.1936 - s-a născut *Vasile Andronache*
10.10.1942 - s-a născut *Mariana Costescu*
10.10.1943 - s-a născut *Radu Nițu*
10.10.1964 - a murit *Jacques Byck* (n. 1897)
10.10.1979 - a murit *Ernest Stere* (n. 1907)
10.10.1987 - a murit *Dana Dumitriu* (n. 1943)

11.10.1875 - s-a născut *Șt.O. Iosif* (m. 1913)
11.10.1897 - s-a născut *Marcel Romanescu* (m. 1956)
11.10.1904 - s-a născut *Ecaterina Sădulescu* (m. 1988)
11.10.1908 - s-a născut *Alexandru Sahia* (m. 1937)
11.10.1911 - s-a născut *Korda István*
11.10.1914 - s-a născut *Leonida Secrețeanu* (m. 1978)
11.10.1921 - a murit *Tudor Pamfile* (n. 1883)
11.10.1949 - s-a născut *Toma Roman*

12.10.1860 - s-a născut *Constanța Hodoș* (m. 1934)
12.10.1934 - s-a născut *Alexandru Zub*
12.10.1937 - s-a născut *George Coandă*
12.10.1946 - s-a născut *Aurelian Munteanu*
12.10.1981 - a murit *Agatha Grigorescu-Bacovia* (n. 1895)

13.10.1843 - s-a născut *Ștefan G. Virgolici* (m. 1897)
13.10.1884 - s-a născut *Vasile Voiculescu* (m. 1963)
13.10.1898 - s-a născut *George Mihail Zamfirescu* (m. 1939)
13.10.1911 - s-a născut *Theodor Al. Munteanu*
13.10.1944 - s-a născut *Vasile Petre Fati* (m. 1996)
13.10.1977 - a murit *Ion Stoia-Udrea* (n. 1901)

14.10.1872 - s-a născut *P.P. Negulescu* (m. 1951)
14.10.1893 - s-a născut *Titus T. Stoika* (m. 1983)
14.10.1908 - s-a născut *Nicolae Rădulescu-Lemnar*
14.10.1908 - s-a născut *Lascăr Sebastian* (m. 1976)
14.10.1917 - s-a născut *Viorel Alecu*
14.10.1919 - s-a născut *Mircea Șerbănescu*
14.10.1920 - s-a născut *Sándor Salamon Sombori*
14.10.1923 - s-a născut *Victor Kernbach* (m. 1995)
14.10.1929 - s-a născut *Nicolae Gheran*
14.10.1948 - s-a născut *Marian Papahagi* (m. 1999)
14.10.1983 - a murit *Horia Stancu* (n. 1926)
14.10.1994 - a murit *Aurel Tita* (n. 1915)

Ti-e sete
de cultură?
Bravo!

Te aștept la
cafeneaua literară

marți, miercuri, joi, vineri: 10³⁰ – 18³⁰

băutura – discount 25%
cărțile – gratis

la parter, în expoziția dedicată artelor vizuale.

MIERCURI, 22 octombrie

Dialogurile Academiei Cașavencu:
„America - ne întorcem sau rămînem?”
cu Ioan T. Morar

19⁰⁰

JOI, 23 octombrie

Teatru:
Repetiție cu Barrymore
cu Adrian Pintea și Marius Chivu
regia: Adrian Pintea

20⁰⁰

VINERI, 24 octombrie

Concert rock medieval:
Adrian Berinde & 4-Given Band

21⁰⁰

Discotecă - Muzica anilor '80

SÎMBĂTĂ, 25 octombrie

Muzică live:
„69”

24⁰⁰

Discotecă - Muzica anilor '80

DUMINICĂ, 26 octombrie

Trio jazz live:
Daniela Nicolae

21⁰⁰

MĂRȚI, 28 octombrie

Muzică clasică live:
Mladen Spasnovici - violoncel

20⁰⁰

C.L.V.B.V.L.
PROMETHEVS

FVNDATIA ANONIMVL

Piața Națională Unirii 3-5, sector 4, București
rezervări la telefon: 336.66.38; 336.66.78

prepeleac

de Constantin Toiu

Rugăciunea

În fotografiile cunoscuților care au împlinit sau depășit vârste matusalemice și pe care îi vezi mai rar, observi șocat ravagiile timpului. Nici nu-ți vine să crezi că un asemenea lucru poate să ți se întâmple și ție...

Obrajii se lasă în jos, a pagubă. Când nu compun masca antică a tragediei. Ochiul sticlos capătă fixitatea unei șopârle. Până și Leonardo da Vinci, la senectute, părul lui alb, lung, răsfirat într-un vârtej, parcă i-ar fi luat foc, privirea având răceala unei reptile.

Un alt personaj vine de dincolo de tine, din filogenia sbuciumată. Unul rapace, cu o sete sălbatecă de a trăi, dacă până atunci scăpă nevătămat... Egoismul atinge cote maxime. Iubirea idealistă de aproapele s-a stins. *Homo homini lupus!* își redobândește evidența biologică. Lup să fii față de cel de lângă tine și adevărul naturii se restabilește. Istoria umană îndelungată recâștigă dreptul sacru al tigrului sfâșiind căprioara... Speranța în viața de apoi, ca și într-o lume dreaptă, pașnică, s-a dus. Încheieturile moralei au slăbit. Înțelepciunea devine un mod de a scuza, de a explica și, eventual, de a corija existența... Până și apetitul sexual, osândit de creștini, exaltat de păgâni, crește... Au fost și sunt bătrâni, ca Victor Hugo, al căror potențial viril atinge culmi comice... La cărturari, îndeosebi, mult mai puțin la țărani și la oamenii simpli, se remarcă mai lesne modificările vitalității împinsă până la cele mai îndepărtate granițe ale ei...

Stând mai de mult de vorbă cu asemenea inși supra-inzestrați, am fost frapat de aerul lor de zei mascați, amânați, rătăciți printre noi... Neuitând că orice sentiment, orice idee de lege, la aceste pachiderme ale rasei umane, având un alt mod de a fi, greu de înțeles pentru ceilalți aflați la vârste rezonabile, căpătară cu totul alte dimensiuni...

Mai există un Dumnezeu bun și milos al acestor făpturi înfruntând semețe Timpul a tot distrugător?... Se mai roagă oare ele cumva, de Cel Pre-suspus, simțind că momentul fatal se apropie?...

Dacă moșnegii magnifici, rasa lor volteriană, nu mai aprind lumânări, nu mai cad în genunchi la icoane, nu se mai tem de mânia și de gelozia Dumnezeului Vechiului Testament, nici de orgoliul, umil, al Noului Testament, unde trebuie să-ți întorci și celălalt obraz, de ești palmuit; atunci, liber fiind, Cui va fi nevoie să i Te adresezi, să Te rogi, dacă, într-o zi?...

Deschizi fereastra ce dă spre nord, unde lumina zilei scade mai repede, și unde, fiind atent și noaptea căzând începe să scriească singuratecă steaua, polară, a navigatorilor rătăciți sau a sufletelor chinuite...

Zadarnic, vei spune... zadarnic vei trimite spre unghiul ales, tăiat de tine în Cosmos, nimeni și nimic nu te va înțelege susținând că ai fost făcut de Constructor, anume, după El, ca o oglindă a Lui, în care se reflectă El însuși... E o *bali-vermă!* Dar o spui, nu cu supunerea, nu cu laudele cuvenite; gândești lucrul ca pe o ipoteză necesară, deși absurdă, o închipuire doar în Pustiul Galactic Universal...

În față, creasta dealului se înroșește în amurg. Chit că nu contează, trebuie să înfrunți Zadarnicia... Să spui ceva, *să te rogi*, mă rog, dacă obișnuința logicii nu-ți dă pace...

Cei doi plopi frați, dintre care unul uscat, încep să freacă ușor în vântul de toamnă iscat...

Rândul de anini șoptește ceva în văzduhul încărunțit; susură asemeni unui pârâu de munte... Spune vorba cu vorbă... *dacă există...* și *dacă știu că există...* un rost se cuvine să fie, chiar dacă niciodată, unuia sau altuia, nu te-ai gândi vreodată să i te arăți...

*
* *

Echipa de îngeri aterizează lin la fața locului...

Sunt, le citesc pe rând numele... Gabriel, prințul focului; Jurkani, prințul grindinei; Laila, prințul nopții și ultimul, cel mai posomorât dintre ei, Duma, îngerul iudaic al morții, cu aerul său de misit febril... Te și ia în primire cu insuportabilul lui umor: *Deocamdată, bătrâne, am venit definitiv!* ■

Aniversare

Valeria Guțu Romalo, rigoare și subtilitate

ÎN LUMEA științifică, aniversările sînt în bună măsură ritualuri de reafirmare a identității fiecărei discipline – cu tradiții și metode, școli și discipoli, polemici cordiale și bătălii tenace – prin personalitățile sale reprezentative; sînt, în același timp, încercări de a dezvălui ceva despre omul din umbra unui discurs care rămîne pentru majoritatea cititorilor aproape impersonal. Cu eleganță și echilibrul dintodeauna, Valeria Guțu Romalo se apropie de un moment aniversar dintre cele mai emoționante, de o vîrstă incredibilă pentru profesoara mereu tînără, dar și cifră în care e înscris, simbolic, prestigiul unei impecabile autorități științifice. Printre atîtea posibile reprezentări ideale ale lingvistului, nu cred că sînt multe, în istoria disciplinei, care să se fi încarnat la fel de bine într-o persoană, impunînd spontan respect și admirație, devenind un reper pentru generații de studenți și pentru specialiștii de orice vîrstă. Formula ireproșabilă a autoarei este alcătuită din curiozitate fără patimă și exagerare, rigoare, subtilitate intelectuală și umor tolerant; li se adaugă, în ipostaza profesorului, claritatea în expunere și spiritul de sinteză. Scrierile Valeriei Guțu Romalo – cărți și articole – sînt demonstrații ale unei metode fundamental științifice, învingătoare dincolo de mode și școli, pentru că pornește de la necesitatea profundă de a redefini termenii și de a înțelege contextul, disociind și delimitînd accepțiile curente, indicînd cu onestitate limitele interpretării, sintetizînd istorii întregi în cîteva fraze echilibrate, clarificînd astfel „starea actuală a problemei” și aducînd întotdeauna o viziune nouă asupra lucrurilor. Un aliaj de metodă, *esprit de finesse* și artă a argumentării din care, oricare ar fi subiectul, cititorul știe că trebuie să se aștepte la o clarificare și o reasezare a lucrurilor într-un tipar logic și convingător. Valeria Guțu Romalo este unul dintre principalii reprezentanți ai structuralismului lingvistic care a produs, în anii '60-'70, descrieri moderne, precise și

detaliat ale limbii române. Cîteva lucrări fundamentale – *Morfologie structurală a limbii române* (1968), *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări* (1972) –, ori, în colaborare, *Structura morfologică a limbii române* (1967, alături de Iorgu Iordan și Alexandru Niculescu), și *Limba română contemporană* (1974) – au schimbat spectaculos discursul teoretic din gramatica românească, pe care au marcat-o definitiv prin contribuții interpretative (statutul articolului hotărît ca morfem al determinării, clasificarea sintagmatică a verbelor, semiauxiliarele de mod și aspect etc.). Numeroase studii și articole ulterioare analizează chestiuni teoretice și tipologice esențiale: categoriile gramaticale – gen, caz, număr –, caracteristicile flexiunii românești, evoluția substantivului etc. (ar fi de mare folos reunirea lor în volume: ni se pregătește vreo surpriză pentru viitoarea aniversare?). Publicul cel mai larg l-a avut desigur *Corectitudine și greșelă*, volum apărut în 1972 și reeditat în 2000, într-o nouă versiune, actualizată. Cartea reprezintă de fapt o altă direcție a intereselor științifice ale autoarei, pentru care analiza morfo-sintactică riguroasă e completată de atenția pentru semantica lexicală, iar studiul sincron se deschide către înțelegerea evoluției limbii în contextul ei comunicativ, în diversitatea ei stilistică și socio-lingvistică. Tendințele limbii sînt plasate întotdeauna în cadrul unei discuții teoretice subtile, care analizează raportul dintre normă și deviere, dintre direcțiile de evoluție și erorile propriu-zise, dintre obiectiv și subiectiv. Volumul – încadrabil în seria cărților importante despre starea și tendințele limbii (ale

lui Iorgu Iordan și Alexandru Graur), e singurul care oferă o imagine a limbii române standard din deceniile al șaselea și al șaptelea, marcate de trăsăturile stilistice ale registrului oficial, dar continuînd în bună măsură evoluțiile sale firești. După 1989, Valeria Guțu Romalo a descris „limba de lemn” a deceniilor trecute, dar și cele mai noi mode lexicale (*a manipula, consens, vizavi* etc.), cu plăcerea de a vedea că unele dintre tendințele pe care le-a semnalat anterior au fost continuate, în vreme ce altele au fost contrazise de schimbările socio-culturale profunde ale ultimului deceniu; a intervenit cu competență și fără rigiditate și în discuțiile asupra ortografiei sau în cele despre „limba moldovenească”. În cea mai bună tradiție a marilor personalități cărora nimic din ceea ce e lingvistic nu le e străin –, dar poate spre surprinderea celor care o fixau într-o imagine excesiv aulică și abstract-teoretică – a descris argoul (într-o perioadă în care subiectul era tabu) sau comentariul sportiv, caracterizînd recent „stilul relaxat” al românei actuale. Cercetarea dialogului – cu ambiguitățile sale contextuale – apare ca o completare firească a descrierii riguroase a structurii gramaticale a limbii. Ar mai fi multe de amintit; de la gestul simbolic al excelente ediții filologice din *Gramatica românească* a lui I. Heliade Rădulescu, pînă la actualitatea imediată a celei mai noi gramatici în pregătire...

... Dar chiar în simpla evocare a aniversării, ceva din spiritul maioreșcian al sîrbătoritei („Arta vieții? rezervă, discrețiune, cumpătare, în genere negațiune și în rezumat abnegațiune”) parcă ne oprește să folosim cuvinte mari, fraze solemne sau doar expansive. Cercetarea continuă, curiozitatea științifică e mereu vie, scrisul autoarei continuă să ne aducă surprize. În spatele discursului obiectiv și impersonal stă un stil uman profund autentic; adevăratul miracol e firescul cu care se impun aparenta simplitate, bunul gust și rafinamentul intelectual: producînd construcția culturală și științifică cea mai solidă.

Rodica Zafiu

I

București, 12 dec. 1970

Dragă Marian,
dacă „graba” cu care zici că mi-ai scris nu are nimic neonorabil într-însa, în schimb data tîrzie la care îți răspund, e într-adevăr neonorabilă. Explicație există însă: pe lângă lucrul mult și obositor care mă absoarbe, sunt și foarte supărător de bolnav de nervi; în fine, din nefericire eu sunt un foarte prost epistolier. De cele mai multe ori nu răspund la scrisori. Scrisoarea ta e însă prea frumoasă și plină de frământări spirituale, ca s-o las fără răspuns. Te voi dezmăgi însă, căci rîndurile mele vor fi mult mai plate și mai lipsite de interes decît s-ar cuveni. Tot ceea ce tu scrii despre imaginea Demiurgului și polenul lunar, despre metafora totală (simbolul) din mistică, denotă autentică și profundă cufundare în problematica lirismului, în spiritualitatea poeziei. Cît despre raportul dintre artă (poezie) și culoare, cunoști desigur sonetul *Vocale* (*Les Voyelles*) de Rimbaud. Criticul francez contemporan Etiennele a publicat în 1968 o carte de 242 p., intitulată *Le sonnet des voyelles* și subintitulată: *De l'audition colorée à la vision érotique*. Am adus-o cu mine de la Paris, dar mărturisesc că încă nu am citit-o. De audia colorată s-a ocupat la noi marele savant, medicul Marinescu. Tot despre audia colorată, în legătură cu poezia lui Macedonski, a scris un cercetător V. S. Paleolog, din Craiova (a nu se confunda cu criticul Al. Paleologu). Eu tocmai am scris un poem intitulat *Teoria culorilor* (cu referire la Goethe, adversarul științific al lui Newton), pentru a „demonstra” liric că cenușul e culoarea fundamentală – poemul va apare la 15 ianuarie, în revista *Argeș*. Iar versurile din *Pisicile lui Marcellus*, cu care se deschide placheta mea *Poezele lui Balduin de Tyaormin*, încearcă să redea prin cuvinte coloritul Romei, în timpul nopții.

Dacă în vacanța de Crăciun ți-ai putea face un drum prin București, nu mă ocoli. Cred că am discuta mai bine decît pe cale epistolară. S-ar putea să lipsesc doar cele 3 zile de sărbătoare. Dacă vii, anunță-mi data, spre a-ți confirma prezența mea în București. Cred că te-ai simți foarte bine printre cărțile mele.

Te salută foarte prietenește
I. Negoțescu

*
* *

21 ian. 1971

Dragă Marian,
îți răspund foarte tîrziu la scrisoarea ultimă, dar înțelegi desigur cît de coleșit sunt de lucrările

mele, așa că mă simt prea obosit să mai fac critică literară și prin corespondență. Ai noroc că îmi ești simpatic și că frământările prin care treci nu mă lasă rece: îți răspund deci, chiar dacă la un interval atît de lung.

Îmi pare foarte rău că n-ai trecut, în vacanță, prin București: am fi stat de vorbă mai bine decît în scris. Cînd vei avea timp liber, vino, fără a-ți face probleme materiale, căci le pot suporta eu, inclusiv drumul.

Mi-ar fi greu să mă explic pe larg, aici și acum, asupra *poeziei morale*. E vorba de o poezie care trebuie să aibă la bază afectele, *bune sau rele*, curățenia sau păcatul, în nici un caz indiferentismul amoral. Arta în sine este amorală, dar izvoarele ei se află în substratul moralității (unde binele și răul conviețuiesc). Nu voi judeca valoarea unei opere de artă după consecințele ei moralizatoare, ci după realizarea într-estetic. Dar opera de artă trebuie să atingă în cel ce ia contact cu ea corzile binelui și răului din om: frumosul e calea. Poezia nu este predică (ea poate uneori să pară chiar obscenă), dar trebuie să aibă o substanță axiologică bogată. Nici Rimbaud, nici Verlaine nu au fost amoral. Rimbaud, cred eu, a fost un om rău, iar Verlaine un om bun: ambii nefericiți. Poezia lor eu nu o judec prin răutatea unuia și bunătatea celuilalt, eu constat pur și simplu existența binelui și răului, atît la unul, cît și la altul, cît și în prietenia lor, ca izvor al artei.

Deocamdată, preocupările spirituale ce le ai îmi par superioare poeziilor ce mi-ai trimis. Întrevăd însă, în aceste poezii, un simbul de lirism hoelderlinian, ceea ce e foarte mult! Dacă am fi împreună, ți-aș analiza vers de vers. Aș vrea să-mi citești articolele din revista *Săptămîna* din 22 și 29 ianuarie.

Scrie-mi, te rog, fără să aștepti urgent răspunsurile mele. Scrie-mi, dacă simți nevoia!

Cu drag
I. Negoțescu

*
* *

București, 26 nov. 1971

Dragă Marian,
îți răspund – cum ai cerut – grabnic la ultimele tale versuri. Îmi place fervoarea ta hoelderliniană, dar, cum te afli acum în plină ebulițiune lirică și cum revistele au devenit și mai vigilente față de suflul lirismului pur, eu cred că e mai bine să mai așteptăm. Lasă în tine să lucreze zeii, lasă-te stăpînit de ei, lasă ca, fără grabă, să se coacă în tine fructele spiritului. Nu știu dacă tu, dar în orice caz poezia va avea de cîștigat.

Am citat elogios versurile prietenului tău de la Făgăraș, în numărul pe septembrie al *Argeșului*. Nu știu dacă el a băgat de seamă.

Pe malul lacului Ohrid, în Iugoslavia, lângă vechile urme helenistice și bizantine, m-am gîndit la tine. Îți doresc să umbli pe acele meleaguri.

Te salută călduros
I. N.

*
* *

Dragă Marian,
am aflat în sfîrșit de la Al. Paleologu situația exactă a cărții. Nu sunt reale speranțe, încît și el e de părere că dacă ai vreo șansă la altă editură, să te folosești de ea. Mi-a spus că te apreciază deosebit și că regretă dificultățile pe care le întâmpini.

Mai dă-mi vești despre tine!
Cu drag
I. Negoțescu

*
* *

București, 27 oct. 1976

Dragă Marian,
Nu ți-am răspuns pînă acum, deoarece am fost plecat la Sibiu, la „Cibinium”, apoi m-am îmbolnăvit de gripă, și apoi mi-a apărut cartea care e plină de greșeli de tipar și a trebuit să corectez cu grijă fiecare din cele 30 de exemplare ce le-am cîpătat și le-am dat criticilor. Aștept să-mi vină comanda de 100 exemplare și îți voi trimite unul corectat (în *România literară*, N. Manolescu a publicat o cronică favorabilă de aproape o pagină de revistă). La Editură mi-au spus că vei primi 80% din drepturile de autor îndată ce cartea pleacă la tipografie, adică peste vreo 2-3 săptămîni – pînă acum totul a decurs cu bine în cazul volumului tău. Ca să nu pierdem timp, am făcut eu în numele tău vreo 3-4 îndreptări de cuvinte sugerate de editură. Volumul mi se pare bine încheiat și cred că vei avea succes.

Editura ți-a cerut în scris niște date (și fotografie), cred că le-ai trimis. M-au întrebat dacă vreau să-ți fac eu o mică prezentare pe copertă și am acceptat – asta în cazul că se va hotărî ca toate volumele premiate să aibă atari prezentări.

Sîmbătă seara plec la Cluj unde voi sta o săptămînă. Sper ca la întoarcere să am vești de la tine.

Cu drag
I. N.

*
* *

München, 12 martie 1990

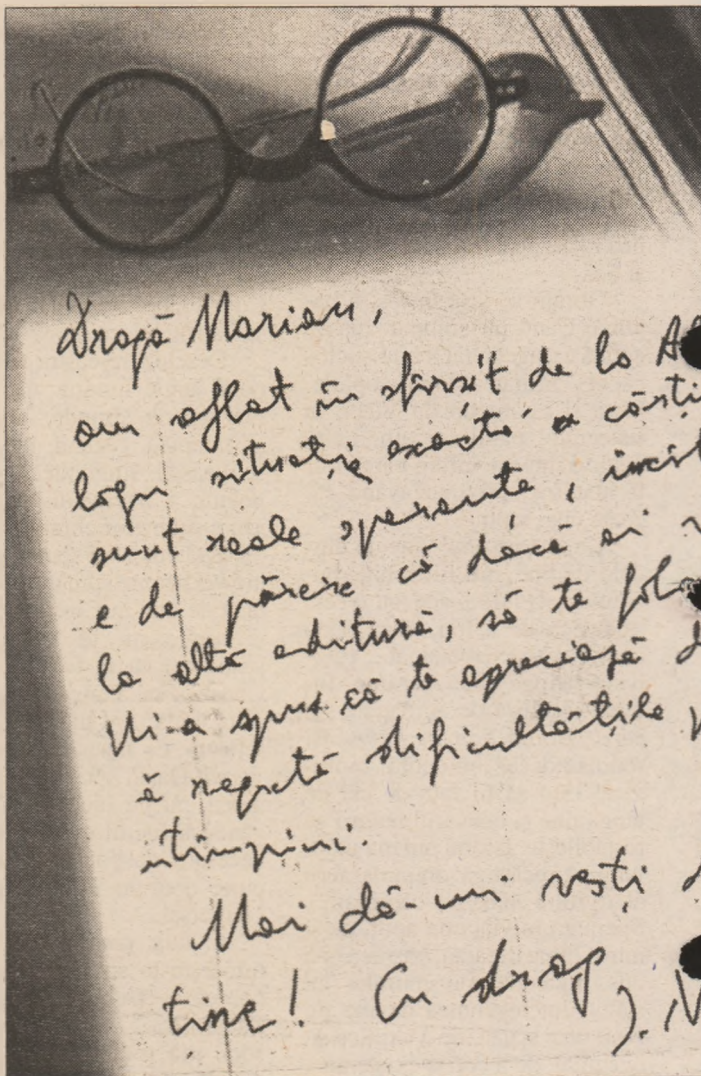
Dragă Marian,
nu numai că nu te-am uitat, dar m-am gîndit adesea la tine, întrebîndu-mă cum ești și pe unde, dacă ești tot pe meleagurile Deltei. Te urmăream, în gînd,

Scrisori de la

Poetul Marian Dopcea ne trimite din Isaccea acest grupaj de scrisori inedite pe care le-a primit de la I. Negoțescu și Wolf von Aichelburg. Le încredințăm tiparului și îi mulțumim (Red.)

și W

printre ascultătorii emisiunilor mele literare din acești ani, de la BBC.

După cum ai văzut, am întreprins o scurtă escapadă în țară, de două zile, după 10 ani de absență. Între timp, am lucrat la *Istoria literaturii române*, volumul întâi, pentru perioada 1800-1945, urmînd să apară, în America, peste vreo două luni, iar al doilea (1945-1989), mai la toamnă. Sper să ne revedem cu bine, cît de curînd.

Cu veche prietenie
I. Negoțescu

II

Dragă prietene Dopcea,
îți scriu în primele clipe mai limpezi din ultimele săptămîni. Din scrisoarea d-tale nu radiază

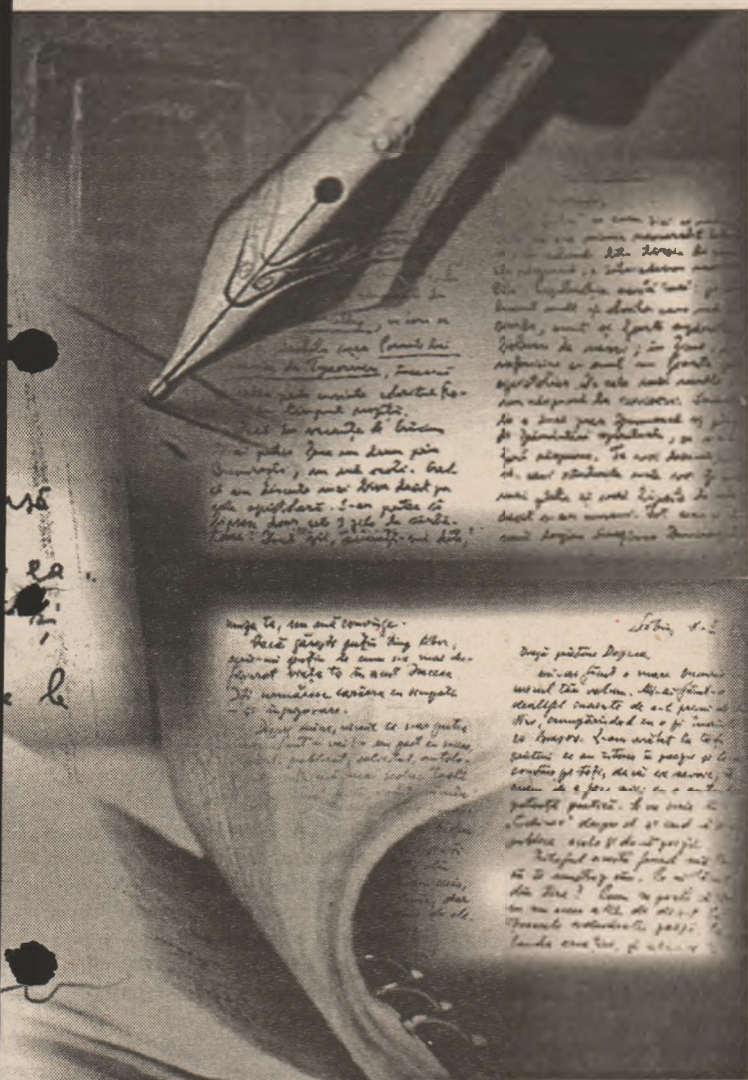
seninătate. Pare că ești la o cruce. Spui că nu poți tăcea ar trebui să o faci. Cîte puțin acesta „a nu putea tăcea” furisat și în poeziile pe care mi trimis/ în 2 rînduri DIN SU RINȚA... TOATE CÎTE SÎN DRUMETUL/, e adevărat, puțin discursive. Faptul că seama de acest lucru implică decarea lui. Ce prețuiesc la d-ta darul sau înclinația, sau pu atît de rară astăzi: de a lă Germenul divin al oricărei p adevărate este lauda, lauda D nului, dacă vrei. Marea major a poeziei de azi este fără lau diabolică și de aceea va pieri din motive de insuficiență poe Primatul esteticului de azi, e aberație. Ar fi multe de spus. cerea e de aur.

Am încercat să traduc poeziile d-tale ca să-mi dau se de consistența lor. Am tra TOATE CÎTE SÎNȚ care e p cea mai reușită și care cu dra publica-o în versiunea germ

te

Negoîtescu von Aichelburg

surprins, plicul tău. M-au fascinat cele două puncte de reper topografice: Ludișor, un nume ca un clipocit de mic părau ascuns în multă verdeață, precum sînt multe pârâie care din Făgărași își sîrăie un drum umil spre trestile Oltului – și Isaccea. Parcă și-au bătut puțin joc de tine, catapultîndu-te tocmai acolo. De ce „tocmai acolo”? Dacă aș fi în locul tău – ce știu eu care și cum e locul tău! – puțin fără patrie, fără îndestulare, puțin drumeț, extaziat și rătăcit și cuprins de jena unui început, luînd în considerare toate acestea, închipuite și poate greșite, găsesc că este o „soluție” bună. E parcă antipodul Ludișor-ului, antipodul parcă a ceea ce se poate dori și aștepta și totuși undeva fermecător și misterios. Chiar numele, amintind un imens imperiu adormit, creează un halou de ademenire subtilă și undeva ușor otrăvită și absurdă. Am trecut cu vaporul – numai așa se poate ajunge acolo, pe insula exilaților – venind de la Tulcea. Între (...) de mil, salcie și apă dulceagă și mare – și ariditatea stîncilor sure dobrogene, miros de putreziciune și vînt și arșiță și oameni pe care nu ți le poți imagina. Dacă ar fi fost Ludoș, să zicem, sau o mare comună bănațeană, sau Cîmpești, sau Orașul Victoria, sau Lehliu, sau Urziceni, Tîrgu Neamț, totul ar fi fost să strigi Uff! – dar Isaccea, parcă te așteaptă o aventură, tristă și dulce, libertatea pe care o simt poate cei exilați pe mici insule cu far, un pied la terre și o nesfîrșire. Am bătut mult cîmpii...

Ți-am citit cu interes și zile de-a rîndul poeziile care m-au lăsat cam nedumerit. Spui că ai pierdut „puterea laudei” și cred că va trebui să ți-o regăsești, pe cine știe ce căi întortocheate, că ești puțin într-un impas. Pe porțiuni se simte incantația cuvîntului care te despăgubește de hieraticul, am vrut să spun, „hermeticul” conținutului. Dar sînt și pasajii unde cuvîntul sună gol: „la scara mării întoarse-n abstracte viscere... tagăduirea celei mai banale evidențe... proiecție a ceea ce burtă-verzimea... feminitatea...” etc. În alte locuri am fost altfel atent: „singur și fără dovadă/ nedumerirea eu-lui...” „... metamorfoza frunzei în silf...” Și pasajul „... ca moliile, ca mătasea...” are farmec. De asemenea, cu toate că nu mă chiar „satisfacă”: ELEGIE I, II, III, IV „Vorbeam cristallului...” Poezii ca MERSUL și ELEGIE/ „am pierdut poiana sfîntă” suferă de anemie. Un specimen de poezie ca MERSUL are multă atracție pentru mine, însă reziduurile, să-i zicem, de CUVÎNT să nu fie un rest contractat, ci un distilat greu, intransigibil, plin de vibrații ritmice înăbușite. În cele 2 poezii tocmai amintite, un conținut poate mare e afirmat pe frîngii prea subțiri. În „elegie” este un început de incantație...

leșie a cuvintelor: eu – adevărat și singur. Restul ar trebui mai înstrăinat, mai criptic, de formă magică. „Am pierdut/ poiana sfîntă/ am devorat/ îngerul...” ești de acord, dar forma nu-ți ajută. Înțelegi și nu te mișcă. Sau poate nu mă mișcă pe mine. Sunt departe de a mă crede cu totul competent, mai ales dacă e vorba și de poezia română, familiară mie, dar totuși undeva evazivă pătrunderii temeinice. Poate ai avut nevoie de o purgație verbală – expresie nefericită! – și-ți aduni apele ca o fîntînă secată. „Esențialitatea” la care ai ajuns, nu e convingătoare. Parcă îți merge prea ușor, prea puțin decantat. Îmi place o unitate strofică ca

unde nu e nimic e
rîsul rîsului chinul
nemărginitei libertăți
Cam în sensul acesta aș dori și
MERSUL....

Nu știu cum vei primi aceste observații cam neconcludente. Să nu te oprească să-mi mai trimiți ceea ce ai. Urmez tot cu interes. Să-mi scrii neapărat și din Isaccea, dacă nu înainte. Rămîn deocamdată locului, de altfel sănătos.

Dorindu-ți multă fericire intimă și cît mai puține obstacole fatidice

ramîn cu drag
[Wolf von Aichelburg]

*
* *

Sibiu, la 8. XI

Dragă prietene,
„Isaccea 14 septembrie”, ce departe sînt toate acestea! Eu eram la mare, nu știam de brumă, de scuturare de frunze, de răsări-turi de soare obosite, parcă o scuzare, de gînduri obligate de vremelnicie, de o ischiatică care m-a chinuit cîteva zile și m-a lăsat nedumerit privitor la vrednicia mea viitoare de drumeț – Isaccea, un debarcader cu coșuri cu găini și gîște, ceva coline pleșuve de rigoare, un brîu de salcii și cine știe ce viață acolo, în depărtare. Cine poate locui în această Isaccea, pierdută undeva pe hartă, fără alt rost decît acela asemănător nașterii unei ființe umane, pe care nimeni n-a întrebat-o ce vrea pe aici, în lume, dar care caută să se afirme cu înverșunare, parcă n-ar mai fi și alte ființe împrejur! Da, Isaccea, iată, trăiește! Cine poate locui pe aici?! Iată, prietenul Dopcea, care a cîștigat la Loto această Isaccea, pe care nu mi-o puteam imagina altfel decît sub un vîl subtil de mister – și el mi-l sfîșie – zicînd și scriind chiar cu litere mari, că ar fi BANALĂ. Banalitatea această, după zisele sale, îi produce „un fel de bună dispoziție nebună”. Iată, iar un cîștig. Pentru Isaccea sau pentru dînsul? Rămîne de văzut. Își petrece zilele la cafenea (pe lîngă școală), lucru

periculos. Se pune și problema lemnului de iarnă, lucru mai mult abisal decît banal. Cele cîteva poeme, noi pentru mine, (faunul de cretă, cititorul, un tîgru) nu mi-au produs o deosebită plăcere. I-am tradus pentru mine în nem-tește, doar de i-aș găsi farmecul ascuns, dar nu am izbutit. Le găsesc nihiliste. N-aș vrea că nihilismul creatorului, pe care de bună seamă îl oglindesc, să devină o boală cronică, un fel de număr de circ acrobatic care trebuie repetat mereu, fiindcă place, dar fiindcă e și riscat. Ai avut cu totul alte începuturi. Erai un poet al preamării, specie rară azi, dar cu afit mai valoroasă. Faci pe poetul dezgustului, specie foarte frecventă, dar cu mai puține șanse de supraviețuire. Trebuie oare lăsat liber frîu acestor sentimente, sau nu știu cum să le numesc, reale desigur pe undeva? Dar realitatea nu depinde ea în tot ce este sau are mai „real” – de noi? Nu este oare viața noastră un proces de filtrare, de selectare? Din nisipul sau lutul cel mai searbăd cresc flori de un parfum și de o frumusețe mișcătoare. Depinde – ca în greaca veche – unde pui accentul. Vorbești de „comunicare în gol”. Știi despre ce este vorba, dar nu pot consimți.

Să nu consideri asta ca „amestec în treburile interne” ale cuiva, considerat azi, pare-mi-se, un păcat mare, în același front cu colonialism și rasism, fiare la care poți strîmba nasul, dacă se găsesc în grădina zoologică a altuia. Poate că nu prea am dreptate. Sunt și eu un singuratic și unii mă consideră năstrușnic. Un lucru e cert, ceea ce mi s-a spus și de recenzori: evit parole și mă țin doar de instinct. Asta, cred, faci și d-ta. Să ne fie de bine! Sper că vei găsi un modus vivendi chiar și la Isaccea și poate chiar o fărîmătură de fericire. Cine știe?!

Poți să mă invidiezi că fost student al divinității. Împreună cu membrii Cercului Literar, prin Octombrie, am fost de 2 ori oaspeții IPS-Sale Metr. Ml., odată la domnia Sa la reședință și în ziua următoare la mănăstirea Sîmbăta la un praznic fără pereche. Au fost și Sabasios și alți delincvenți. Am fost deosebit de onorat și cu cărți dedicate și cuvinte duhovnicești. Din păcate am rămas ca și înainte laic convins – în postura mea de credincios, adevărat, zic eu.

Încolo am avut anul acesta multe amare decepții și a trebuit să mă lupt cu înverșunare împotriva sentimentului de scîrbă, care e foarte la îndemînă, dar e a Diavolului și te face pârtaș al acestora care ți-au produs acest sentiment destructiv. Acum mă simt mai bine din anumite puncte de vedere și grație filozofiei (consolatio ph...).

(continuare în pag. 20)

acă n-ar avea cusurul cu „zeul” a sfîrșit, o greșeală nu pentru noi, dar... DIN SUFERINȚĂ are o urgență largă, ademenitoare și are substanțial. DRUMETUL are puțin repede-născut, lipsește în grăunte de praf, de durere, e prea olimpic, dar nu olimpic de suflet larg. Poate mă înșel. Felul acesta de poezii îmi plac și de aceea caut să fiu cît mai distant la aprecierea lor.

Am fost de față la București la sfîrșitul aceluia/ Gruia/ a adus mi Nego poeziile dtale. Doresc mult succes. Nego în orice caz va face tot ce poate. E un prieten de nădejde. Am fost la București în legătură cu plecarea mea în Austria care mi-a fost contestată. Am făcut demersuri cu șapte noduri în gît și cu scîrbă, lipsit de orice semnătate filozofică. De ieri lucrurile par să se fi limpezit. Am o pungă cu promisiuni frumoase. Vom vedea dacă în septembrie galbenii aceștia mai au trecere. În orice caz suflă un vînt mai prielnic. Am fost

2 săptămîni la mare, pe o vreme splendidă pe cînd aici tuna și fulgera, am fost și într-o splendidă excursie în divina vale a Viștei Mari, am avut soare, dar m-a și plouat cumplit, dar nu-mi pare rău, nici de ploaie, a fost o ploaie panică, grozavă, bogată și sonoră.

Cît mai stai la Ludișor și care îți sînt perspectivele? Eu la sfîrșitul lunii vreau să plec din nou la mare.

Îți doresc numai bine și o ieșire cît mai grabnică din nedumeririle care te tulbură – pare-se – în momentul de față/ 16.VI/

Cu drag
Sibiu 5/VII 1972

[Wolf von Aichelburg]

*
* *

Dragă prietene Dopcea,
cu o mică întîrziere – dar ce înseamnă întîrziere în poezie și prietenie! – am deschis, bucuros

1.

ANI ÎN ȘIR am crezut că Lisa era cea mai frumoasă femeie din lume. Au trebuit să treacă alți ani ca să accept că, în realitate, frumusețea ei era destul de banală, deseori chiar dezagreabilă din cauza unui rictus de voracitate ce-i înflorea subit pe buzele cărnoase și lejer întoarse. Cei mai mulți dintre bărbații care au cunoscut-o și au iubit-o nu-și aminteau nimic altceva decât pielea ei incandescentă, frenezia ei devoratoare și râsul ei umed și voluptuos. Ea însăși, la răstimpuri, își recunoștea cu o anumită mândrie cocheta slăbiciunile și nerușinările. Obrazul său de copil etern i se îmbujora, își cobora ochii și lăcrima câteva clipe pe rămășițele unei inocențe pentru totdeauna pierdută; dacă, prin miracol, fusese vreodată atinsă de această grație.

Lisa își moștenise mama, o femeie frumoasă și nevestă năbădăioasă a unui constructor naval care dezerta de la obligațiile secătuitoare ale patului conjugal și se refugia în Delta Dunării pentru a chefului cu lipo-venii, a vâna, a pescui și a face un pic de contrabandă. Barbat blând, cu multe calități, dar puturos, nu fusese niciodată sigur de paternitatea sa. Nu-și făcuse însă mari griji, fiindcă de-a lungul anilor și-a dat seama că, el sau un altul, Lisa ar fi fost aceeași, leit maică-sa. Povestea, de altfel, spre sfârșitul vieții, că înainte chiar de vârsta cuvenită, Lisa dăduse deja iama, blenora-

gie în cadou, printre băiețandrii valizi din vecinătate. Râdea înveselit, lovind ușor fundul nevestei ce-i servea cândva același tratament.

Să n-o fi dorit, era de neconceput, fiindcă Lisa încarna perfect dorința. Dorința haotică, asemenea tuturor dorințelor din acele vremuri când revoluția socialistă, începută cu douăzeci de ani în urmă, părea să-și țină promisiunile și o întreagă generație, care nu cunoscuse războiul și cruzimile noii puteri, putea mușca cu toți dinții din viață fără să-și pună prea multe întrebări.

Dansam enorm pe atunci, Dumnezeu știe de ce. Pimate intermediare între omul alienat al trecutului capitalist și omul nou al viitorului comunist, cu părul pieptănat cu creastă de cocoș, purtând cămăși cu gulerul înalt, pantaloni strâmți și pantofi cu talpa triplă, ne bățaiam nepăsători la sfârșit de săptămână pe ritmuri sud și nord-americane în subsolul facultăților, în cluburile uzinelor și șantierelor, pe piste de dans amenajate în parcuri și în sufrageriile mizere ale noilor blocuri construite pe fugă pentru poporul muncitor. Eram noua rasă de intelectuali în slujba țării, în vinele noastre curgea năvalnic sângele dezmoșteniților de altădată, destinul nostru se anunța fastuos!

Dacă Lisa n-ar fi luat în serios povestea rocambolescă a refugiului în România, după revoluția bolșevică, a contelui și a contesei Komarovsky (născută Pavlovich) – nobilii mei genitori, cum mi se povestise –, aș fi rămas unul dintre numeroșii curtezani ce i se învâteau în jur

O proză de Constantin Stoiciu

Haos

ca niște muște amănite de iubire și de dorință. Perversiune candidă și fără consecințe, aventurile ei vremelnice îmi procurau bucurii necunoscute și lungi meditații despre eternul feminin și orbirea bărbaților, dar eram singurul care credeam că este cea mai frumoasă femeie din lume. Până în seara în care mi-am luat inima-n dinți, am invitat-o la dans și i-am spus precipitat povestea Komarovskilor, privirea ei nu se oprise însă niciodată asupra mea decât pe fugă, ca și cum aș fi fost un obstacol supărător.

– Vrei să spui că ești conte? mi-a murmurat ea în ureche. Un adevărat conte ca în romanele rusești?

– Numai pentru tine...

– Mi-ar plăcea să fiu contesă, a spus, și aroma de miez de nuci crude a trupului ei mi s-a urcat la cap. Contesa Lisa Pavlovitch Komarovsky... A, nu, spui povești...

I-am spus totdeauna povești Lisei și multă vreme m-a ascultat topită de emoție, încât, deseori, nici eu nu mai știam dacă mint sau nu.

Când mă născusem, prematur – accident prevestitor de haos, în ceea ce mă privește –, prea bătrâni și prea obosiți să mai fugă din fața fatalității comuniste, nobilii Komarovsky se numeau Caraiman, dar poate că așa se numiseră din totdeauna. Traiam la periferia Bucureștiului, într-o casă-vagon ridicată din ruinele unei case mai arătoasă bombardată de americani spre sfârșitul celui de al doilea război mondial. Taică-meu era tapițer la căile ferate, iar maică-mea casnică, mai făcea croitorie din când în când pentru vecine. Singurele dovezi ale unei existențe de răsfaț de altădată păreau să fie câteva farfurii de porțelan, câteva pahare de cristal și un set de tacâmuri de argint, purtând toate stema familiei bătută în aur, dar nu erau niciodată scoase din fundul unui dulap și nu se discuta niciodată despre ele; trecutul era, de bună seamă, prea îndepărtat și prea străin pentru a mai însemna ceva.

S-ar fi putut tot atât de bine, însă, ca aceste vestigii să nu fie altceva decât o modestă pradă de război din perioada în care taică-meu fusese mobilizat în Transnistria. Tot acolo s-ar fi putut să fi învățat rusește, dar nu-i vorbea mamei decât atunci când era furios, și se înfuria și mai tare când ea refuza să-l asculte acoperindu-și urechile cu

o pernă. Cert este că n-am știut niciodată mai mult decât alfabetul rusesc, învățat la școală. În schimb, casa era plină de cărți traduse din rusește pe care sindicatul de la Atelierele Grivița le vindea o dată pe lună salariaților.

La începutul anilor '50, taică-meu fusese ridicat de câteva ori la miezul nopții, în pijama și papuci. Reapărea după o săptămână sau două, tot noaptea, îmbrăcat cu aceeași pijama și târând aceiași papuci – ai fi zis că ieșise la latrina din fundul curții și întârziase mai mult. „Trebuie să ți se întâmple ceva urât în viață”, se mulțumea el să găsească o explicație, „altminteri începi să crezi că trăiești viața altuia”.

Câțiva ani mai târziu a devenit activist de partid, cu mașină și sofer în fața porții, se îmbrăca în costum negru, purta cămăși albe, cravată și șapcă proletară, nu se despărțea decât în somn de o servietă mare, plină de broșuri, de ziare și de dosare și, spre disperarea mamei, care trebuia să le steargă în fiecare zi de praf, plantase peste tot în casă același bust în gips al lui Stalin.

Ne-am mutat într-un apartament de bloc înainte de a fi trimis la munca de jos, iar cum Stalin murise – atunci am vărsat primele lacrimi politice –, ne-am apucat amândoi într-o seară, tăcuți, să zdrobim busturile cu ciocanul. Nu-mi amintesc să-l mai fi simțit vreodată atât de aproape de mine ca atunci.

Am regăsit mai târziu, după moartea lui și a mamei, unul din busturi, Lisa îl folosea să-și agăte colierele de perle și de pietre false pe gâtul lui. Îl păstra deasupra bufetului în care scosese la vedere vesela, paharele și tacăturile familiei. În golul bustului ascunsesse câteva duzini de bonuri de tezaur emise de guvernul țării Nicolae II găsite într-o cutie căzută sau ascunsă după sifonier și, din când în când, se visa iarăși contesa Pavlovitch Komarovsky și se pierdea, ca altădată, în brațele mele.

Pe atunci, viața mă trăia și eu mă lăsam trăit fără să crănesc. Nu vedeam nimic scandalos în mediocritatea abisală în care mă complăceam, iar Lisa era prea ocupată cu infidelitățile ei bolnăvicioase pentru a-mi face reproșuri. Destinul anunțat cândva fastuos îmi jucase o festă urâtă, dacă nu cumva mi-o jucasem singur, dar n-ar fi servit la nimic să mă plâng. Traversasem amorf vârste și situații, nu

știu cui îi semănam sau dacă semănam cuiva, dar obstinția și pasiunea de a mă devota unei idei îmi lipseau. Ceea ce îmi îngăduise într-un fel să plutesc între extreme – cu toate că ideea de extreme în acei ani nu prea avea sens. Istoria, atâta cât se făcea și cum se făcea pe atunci, trecuse astfel pe lângă mine fără să lase nici o urmă adâncă; de fapt, nici o urmă. Aș putea spune chiar că, în realitate, mă fofilasem prin istorie fără să-i simt cătuși de puțin apăsarea.

Plutisem, deci, pluteam, îi povesteam Lisei. Poate că-i spuneam adevărul, poate că această plutire existențială era în natura mea, poate că era în natura tuturor celor care, dintr-un motiv sau altul se considerau aparținând speciei intelectualilor sau erau percepuți astfel, dispreț obligatoriu. Dar nu făcusem niciodată în viață nimic de testabil, sau prea puțin. Mediocritatea destinului meu era mediocritatea destinului unei generații ce-și pierduse iluziile. Era, dacă mă gândesc bine, mediocritatea destinului întregii țări.

Când Lisa m-a părăsit pentru un general al serviciilor secrete care călătorea mult, consternația mea n-a ținut decât câteva zile. Se întâlniseră în salonul de frumusețe al hotelului Athénée Palace, iar ceea ce-i apropiase fusese îngrijirea unghiilor, Lisa în salonul femeilor, generalul Gabi în cel al bărbaților. Draperia care separa cele două saloane era pe jumătate trasă și ei schimbaseră ocheade și zâmbete promițătoare.

Întrebarea cine cui îi sucise capul n-avea mare importanță, dar a înțelege sau nu că o femeie ca Lisa se hotărâse să transforme o infidelitate oarecare într-o legătură de durată cu un soldațoi, fie el și general, nu schimba cu nimic evidența că o făcuseră pe spinarea mea. Incapabil, deci, să pricep că o astfel de catastrofă mă lovise fără nici o putință de apărare, nu luasem în considerație nici refuzul meu încăpățânat de a pune piciorul într-un salon de frumusețe, nici obișnuința de a-mi tăia unghiile cu foarfecele de croitorie rămase de la maică-mea și nici mulțimea de proaste obiceiuri capătate în mahalaua în care mă născusem și trăisem, dar – gândindu-mă bine – toate acestea ar fi putut să joace în favoarea lor.

Instalați pe bancheta din spate a mașinii de serviciu a generalului Gabi, se felițaseră

Editura AULA

Roman

Ioan Groșan

O sută de ani de zile la Porțile Orientului 240 p. 60.000 lei

Epopeea spațială 2084 * Planeta mediocrilor 144 p. 50.000 lei

Județul Vaslui în N.A.T.O. 160 p. 50.000 lei

Alexandru Vakulovski Pizdeț 128 p. 45.000 lei

Ștefan Baștovoi Iepurii nu mor 160 p. 50.000 lei

Daniel Pișcu

Cel mai mare roman al tuturor timpurilor 112 p. 35.000 lei

Teatru. Eseu. Poezie

Matei Vișniec

Istoria comunismului povestită

pentru bolnavii mintal 176 p. 60.000 lei

Alexandru Mușina

Sinapse 224 p. 60.000 lei

Personae 40 p. 20.000 lei

Hinterland 48 p. 20.000 lei

Și animalele sunt oameni ! 80 p. 45.000 lei

Doina Ioanid E vremea să porți cercei 40 p. 25.000 lei

Daniel Pișcu Game 40 p. 20.000 lei

Andor Vass Dermata 40 p. 20.000 lei

Al. Vakulovski Oedip regele mamei lui Freud 40 p. 20.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 14 C.P. 13.67 Brașov 500630

2.

S TRĂINII au început să năvălească în țară a doua zi după revoluție. Mesie cu o mie de capete așteptată cincizeci de ani și la picioarele căreia, prosternați, cei mai mulți dintre români lasaseră să curgă lacrimi de bucurie și de speranță: afaceriști veniți să scormonească în ruinele comunismului, amatori bolnavi de exotism sângeros, umanitari miloși, contrabandiști, intelectuali în vogă în căutare de devoți, homosexuali excitați de duhoarea cârmii proaspete, visători, inocenți, politicieni și înalte grade militare cu soluții pentru următorii o sută de ani, martori ai lui Jehova, vânzatori de fleacuri, escroci, predicatori ai Armatei Salvării, ziariști specializați în mizerie și copii sidatici, spioni, traficanți de droguri, proxeneți, propagandiști zeloși ai capitalismului triumfător...

Fuseam printre plângăreți. Nu mai plânseam politic din 1968, un scâncet de fapt, când Ceaușescu condamnasese invadarea Cehoslovaciei, dar în 1989 și în anii următori, era de *bon ton* să plângi cu lacrimi adevărate. Trebuia. Mestecam până la vomă, ca fiecare, de dimineața până seara, guma soporifică a cuvintelor sacre ale renașterii țării: libertate, democrație, Occident, America, bogăție. Închisesem ochii și-mi astupasem urechile să nu vad și să nu aud că Mesia cu o mie de capete venise să ia țara în stăpânire.

Ploua în acea zi. Ploaie monotonă și rece de primăvară care întârzie după o iarnă haotică. Dar cum întreaga țară era un haos, nu se putea face nimic. Imobilizat în pragul ușii de la intrare a Institutului, cântăream riscurile de a fugi până la stația de autobuz, al cărui orar era pentru mine o enigmă desăvârșită. Plecat o jumătate de oră mai devreme, în același timp cu mica delegație care urma să întâmpine la aeroport câțiva universitari și cercetători americani sau australieni, aș fi putut să găsesc un pretext oarecare și să cobor la prima stație de autobuz sau de metrou, dar perspectiva de a mă enerva mă făcuse să renunț. Aveam oricum să-i întâlnesc spre seară, fiindcă tot Institutul fusese obligat să participe la o recepție de bun venit.

La începutul haosului, la volanul mașinii personale, făceam de câteva ori pe săptămână drumul spre aeroport și rămâneam la dispoziția vizitatorilor străini de dimineața până seara târziu. Mă confundau, de obicei, cu un șofer taciturn dar serviabil, se minunau zgomotos că le răspund în engleză sau în franceză, și dacă descoperirea că eram, de fapt, unul de-al lor întârziea – ceea ce nu schimba mare lucru

–, îmi împingeau în mână sau abandonau pe banchetă mici bacșișuri și cadouri. Meschinăria lor era înduioșătoare, aerele lor de superioritate erau scârboase, iar știința lor banală; indivizi oarecare, îmbibați de misiunea lor civilizatoare, pe care sfârșisem prin a-i detesta cu o tandrețe tristă și obosită. De mai bine de un an, mașina mea zăcea pe trotuar, în fața blocului, cu roțile furate, iar la recepțiile de bun venit ale Institutului treceam pe fugă, cât să fiu văzut de director.

Am întins mâna și ploaia, rece, m-a făcut să frison. Ultima umbrelă mi se stricase cu câteva zile înainte și neglijasem să cumpăr alta, a patra într-o lună; importate din Taiwan și vândute la prețuri piperate, umbrelele mă amărau la fel de mult ca și capriciile timpului. Am văzut autobuzul venind, oprindu-se la colțul străzii și plecând. Revopsit complet în galben, o cămilă pictată sub geamuri, rula pe banii Mesiei cu o mie de capete. Resemnat, am aprins una din țigările rău mirositoare fabricate încă în țară și m-am apropiat de masa în spatele căreia somnola portarul Institutului.

– Nu mai vine primăvara, am spus.

– Așa-i, mi-a dat dreptate portarul subit trezit, totul s-a dus dracului și noi de asemenea!

Bătrân palavragiu! Era acolo, în sptele mesei înegrită și ciobită de timp, din ziua în care, cu douăzeci și doi de ani în urmă, Institutul începuse să funcționeze, și părea că va fi pentru totdeauna. Cu mâinile și picioarele mereu înghețate din cauza curentului rece care mătura holul de la intrare, îi trebuiseră ani și ani înainte ca serioase îndoieli să-l tulbure în legătură cu seriozitatea cercetărilor făcute de persoane altminteri agreabile și curtenitoare, dar curajul de a le mărturisi nu-i venise decât după ce haosul se instalase în țară. Dar o făcea rar și nu cu toată lumea. Iar atunci, cum s-a întâmplat în acea zi de primăvară ploioasă, pentru a spune ceea ce spunea de obicei: că, poate numai Cel de Sus știa când, cum și cu ce scop doamnele și domnii cercetători ai Institutului, care îmbătrâneau și se îngărașau pe zi ce trece sub privirea lui somnolentă, își făceau cercetările, fiindcă toți, de îndată ce soseau spre prânz se și grăbeau să plece, iar el putea singur, în spatele mesei, cu mâinile și cu picioarele înghețate, până la ora oficială de închidere.

Și-a împins cu un bobâmac șapca de piele pe spate, și-a mai înfășurat o dată în jurul gâtului fularul scâmoșat și și-a fixat fatalist palmele încrucișate: că, dacă n-ar fi fost vizitele străinilor, care nu conțineau să năvălească în capitală, și care-i mo-

bilizau cât de cât pe doamnele și pe domnii cercetători, el ar fi putut spune fără rușine că ținea Institutul în mâinile lui înghețate.

Cu privirea pierdută pe zidul din față, și-a acoperit gura fără dinți cu dosul palmei și a chicotit:

– Douăș'doi de ani, domn' Caraiman, douăș'doi de ani, imposibil să nu-ți pui întrebări!

– Dumnezeu o să-ți răspundă într-o zi, am spus, ai încredere în el, Ilarie!

– Cred că am văzut o scrisoare pentru dumneavoastră, a zis el vizibil nemulțumit și a recăzut în somnolență.

Până de curând, femeia de serviciu – care vindea și cafea preparată pe un reșou ascuns în vestibulul closetului pentru femei – lăsa scrisorile de două sau trei ori pe săptămână pe biroul fiecăruia. Fusesse concediată la ultima reorganizare a Institutului și, de atunci, factorul vărsa corespondența pe o masuță plasată în holul de intrare, în apropierea scărilor. Aruncasem o privire, dar fără interes, pentru că nu așteptam nici o scrisoare.

Am vrut să arunc mucul afară dar, la pândă, Ilarie a scos din sertar o scrumeiră și a împins-o pe masă cu bobâmace rapide; era felul său de a da de înțeles că gestul costă. Am strivit mucul și am abandonat pachetul de țigări între degetele lui febrile.

– Noi doi, domn' Caraiman, a spus el plimbând leneș sub nări o țigară și adulmecând-o zgomotos, noi doi, fără supărare, suntem încă adevărați fumători! Ultimii poate din această venerabilă instituție. Toți s-au dedat la americane, ce dezolare! Mă întreb și vă întreb: o fi deosebit cancerul american de plămâni de cancerul nostru?

Ilarie nu greșea când își pune întrebări tulburătoare despre doamnele și domnii cercetători, deși nu îndrăzneau încă să le rostească pe cele cu adevărat supărătoare: îmbătrâniserăm și ne îngrășaserăm sub privirea lui somnolentă profitând senin și orgolios de generozitățile sistemului comunist, făcând pe dracu'n patru să-i intrăm și să-i rămânem în grații și să ne alegem care cu o călătorie sau o bursă în Occident, care cu o promovare, care cu un apartament mai bun sau cu o aprobare pentru o mașină Lada – privilegiile epocii, mărune în raport cu cele hărăzite minorității de la putere, dar cât se poate de reale, cât se poate de truculente și de vizibile pentru condiția socială într-o societate în principiu justă. Dacă mărăiturile, injurăturile și bășcălia erau o formă de revoltă, atunci fusesem cu toții niște revoltați care se ignorau. Dar nu erau decât infirmități de slugi care nu pot trăi fără stăpân.

(continuare în pag. 20)

reciproc pentru frumoasele lor unghii și pentru alte preocupări și aspirații comune. Trei zile mai târziu, spre seară, mașina de serviciu venea s-o conducă pe Lisa de acasă direct la aeroport, destinația New-York, via Paris. Ea coborâse purtând rochia, pantofii și poșeta preferate, și șoferul care o aștepta pe trotuar în poziție de drepti a deschis portiera. Ezitase câteva secunde cu privirea ridicată la ferestrele apartamentului, după care căutase sprijin cu mâna în mâna bărbatului cre nu vroia să fie văzut și alunecase pe banchetă cu o eleganță desăvârșită. Șoferul a închis portiera, s-a urcat la volan și a demarat în trombă.

– Ca-ntr-un film, îmi povestise vecinul de la trei.

În acea seară, după doi ani și jumătate de tergiversări, cârticea mea despre amintirile luptelor sociale de dinainte de război ale ceferiștilor din cartier apăruse, în sfârșit. Redactorul cărții îmi dăduse exemplarele de autor care miroseau încă a cerneală. După ce vecinul de la trei terminase de povestit, îi oferisem un exemplar cu o dedicație simțită. Cred, de altfel, că a fost singurul care a citit cârticea, avea să-mi spună câte ceva două sau trei luni mai târziu, când până și copiii din bloc știa că Lisa mă părăsise. Se știa, de asemenea, grație bunăvoinței dezinteresate a comentatorilor de la Europa Liberă și a respectului lor pentru adevăr, că generalul Gabi și mult, mult iubita lui Lisa se vânduseră americanilor și că eu eram încoronatul principal al țării și al națiunii. În treacăt spus, le sunt și azi recunoscător celor de la Europa Liberă, fiindcă un alt moment de glorie autentică n-am mai cunoscut de atunci.

Aroma de miez de nuci crude plutea ameteitoare în apartament. Am strâns lucrurile Lisei

în saci de hârtie, pe care i-am aruncat în stradă, am deschis ușa de la intrare și ferestrele, am stropit și fonicul gol cu oțet, am spălat cearceafurile, fețele de pernă și paturile, și am aruncat la gunoi flacoanele de parfum și cremele. Am vrut să arunc și bibelourile adunate de-a lungul anilor, cărțile și revistele ei preferate, dar grotescul unei asemenea îndârjiri m-a făcut să renunț.

Aroma de miez de nuci crude continua să mă ametească. Mai ales noaptea, când buzele mele căutau zadarnic încrengătura gâtului și a umerilor Lisei, acolo unde, în parcul Cișmigiului, îmi coborâsem pentru prima oară obrazul și crezusem de atunci că era izvorul acelei arome zăpăcitoare a trupului său.

Era, poate, o iluzie sau o obsesie olfactivă, dar m-am gândit serios să vând apartamentul, și aș fi făcut-o fără îndoială dacă n-aș fi recunoscut, în stația de autobuz, pe umerii unei tinere femei, unul din taioarele Lisei. Un taior negru, cu nasturi mari de sidef, pe care Lisa nu reușea aproape niciodată să-l asorteze fie cu ultima ei coafură, fie cu o fustă, fie cu pantofii.

Tânără femeie locuia în apropiere, am urmărit-o. Am așteptat-o și am văzut-o și a doua zi, purta o bluză a Lisei. A treia zi, a îmbrăcat o fustă și un alt taior. Lejeritatea și eleganța ei mă fascinau și m-am hotărât s-o urmăresc până în ziua în care avea să îmbrace toate lucrurile Lisei. O tânără femeie cu ochi negri și păr roșcat tăiat scurt și adunat cuminte într-o coadă minusculă. Fruntea înaltă, gura bine conturată, șolduri înguste, picioare lungi suite pe tocuri înalte. Și rochiile, fustele, taioarele, bluzele, fularile și lenjeria Lisei acoperindu-i trupul a cărui aromă îmi era necunoscută.

ochiul magic

Moartea din autocar

UNA DINTRE ultimele zile călduroase ale toamnei. Într-una din stațiile de autobuz de pe traseul Tg. Jiu – București, șoferul autocarului arhiplin și fără aer condiționat e rugat să deschidă și ușa din spate. Se părea că unui călător îi este foarte rău. În câteva clipe însă situația se arată de-a dreptul tragică. Călătorul, un bărbat cam la 60 de ani, murise. Doamna care îl însoțea a izbucnit în plâns căutând inutil niște pastile; cineva a făcut repede rost de o lumânare. Salvarea a venit puțin mai repede de o jumătate de oră. Polițistul a ajuns mai repede, dar părea depășit de situație. Oricum apariția lui a stârnit zâmbete pline de subînțeles. Transcriu selectiv ce a urmat:

Șoferul autocarului (vorbind la mobil): - Bă, mi-a murit unu' în mașină! Ce să fac, întârziu! Anunță tu la dispecerat.

Șoferul ambulanței (câtre ceilalți călători coborâți din autocar): - Dacă e mort, n-am ce vă face! Io nu-l iau. Asta (bătând în capota ambulanței) nu e pentru morți.

Șoferul autocarului: - și asta (lovind cu palma autocarului) la fel!

O doamnă din mulțimea intrigată: - și ce faceți, dom'le, când ajungeți la un accident și pasagerii sunt morți? Îi lăsați acolo, în drum? Nu-i duceți la morgă?

Șoferul ambulanței: - Doamnă, astea sunt regulile! Uite, dacă mai mișcă puțin, io îl iau! Da' altfel, n-am dreptul! De ce nu înțelegeți!? Poate l-a otrăvit cineva în mașină, știu eu! Poliția trebuie să înregistreze martorii, să ia declarații...

Un tânăr: - Și cum știți dacă e mort sau nu?

Șoferul ambulanței: - Păi, nu-l consultă asistenta!?

Tânărul: - Asistenta nu are parafă de deces, deci nu poate constata decesul. Trebuie un doctor, trebuie dus la spital...

Șoferul ambulanței: - Dom'le, nu-nțelegeți, eu nu bag morți în Salvare! Să vină Poliția!

Șoferul autocarului: - Și io ce fac, dom'le!? Stau cu mortu' în autocar toată ziua!?

Șoferul ambulanței: - Îl dăm jos, îl învelim cu o pătură și îl punem aici pe masă în stație. Să hotărască Poliția ce faceți cu mortu'. Mai bine îl duceți acasă, că dacă îl ia de la Morgă trebuie să plătească.

ALTĂ doamnă: - Domnilor, puțin respect! Ce tot „mortu'” în sus, „mortu'” în jos! Nu vedeți că doamna aceea plânge, mai are un pic și leșină!? Să-i dea cineva o lămâie ceva, un suc...

Șoferul autocarului: - Și cum să-i zicem, doamnă? „Domnu'”? Asta e, a murit, a murit, cu toți ne ducem când ne vine rândul! (Câtre sătenii adunați) Să-l ia cineva, să-l ducă acasă că abia ce s-a urcat,

e din comună d' aici.

Un sătean: - Io n-aș băga mort în mașină...!

Cineva din mulțime: - Da' ce-are, dom'ne!? Când era viu era bun, acum ne doare-n cur! Ce, pute!?

Asistenta constată decesul și lumea sare din nou cu gura pe șoferul ambulanței:

- Dom'le, ce dracu', nu puteți lăsa mortu' în mașină! Duceți-l odată la Morgă!

Șoferul autocarului: - Hai, dom'ne, ce dracu'! Dați odată mortu' jos din autocar să plec și io la București cu oamenii ăștia odată!

În final, intervine și polițistul și oamenii îl urcă pe decedat în Salvare. Autocarul pleacă, dar lumea e marcată. Se răspândește și povestea mortului. Bucureșten, venise la țară într-o chestiune de pământ. Căzuse pe o scară și își fracturase câteva

coaste, una îi perforase plămânul. Abia după o săptămână, se hotărâse să se întoarcă la București și să meargă la spital. Cu autobuzul. Murise asfixiat. Lumea se miră, e intrigată, zice că, dacă a fost inconștient, cum să plece atât de târziu și cu autocarul, că ce chestie să mori în autobuz, că ce-i mai trebuia lui pământ, că oare n-avea copii să-l ia cu mașina, că sufletul rămâne în autocar șase săptămâni... O tânără încearcă să închidă subiectul:

- Puneți niște muzică, dom' șofer! Da' nu mai puneți caseta aia cu manea „Viața mea e-n mâini la tine”...

Șoferul n-are altă casetă și caută radioul. Îl găsește, dar - culmea ironiei - e „Vocea evanghelică” și în autocar se aude vocea nazală a unui preot: „După moarte, sufletul nostru merge la Mântuitor, de aceea e bine ca omul să se îngrijească mai puțin de cele lumesti...”. Unii izbucnesc în râs, alții se închină. Șoferul schimbă postul de radio și până la București ascultă „Who Wants to Live Forever”, „I Just Died in Your Arms Tonight”, „Killing Me Softly”...

Marius Chivu

Scrisori inedite

(urmăre din pag. 17)

Să nu te descurajeze în primul rînd cuvintele mele dezaprobatore privitoare la poezii (deci să-mi mai trimiți, dacă ai) - în al doilea rînd, să-mi ierți toate greșelile și devierile de limbă.

Rămîn mai departe interesat în impresiile singurului cetățean isaccean din lume pe care-l cunosc și îi doresc numai bine și prosperitate.

Cu drag

[Wolf von Aichelburg]

*
* *

Sibiu, 18-II-1977

Dragă prietene Dopcea, mi-ai făcut o mare bucurie cu unicul tău volum. Mi-ai făcut-o de altfel înainte de a-l primi de la tine, cumpărându-l cu o zi înainte la Brașov. L-am arătat la toți prietenii ce au interes în poezie și i-a convins pe toți, dacă era nevoie, că avem de a face aici cu o autentică potență poetică. Se va scrie în „Echinox” despre el și cred

că se vor publica acolo și două poezii.

Prilejul acesta fericit mă face să te mustrez rău. Ce ai făcut din tine? Cum se poate că cineva cu un acces atît de direct la izvoarele adevăratei poezii, la lauda creației să abereze în nihilism, cum s-a întîmplat cu tine, ilustrat prin ultimele (mie cunoscute) tale poezii? Dacă le-aș cunoaște numai pe ele, aș găsi poate vorbe mai blînde. Punîndu-le însă față în față cu mănunchiul acesta pe care-l am înaintea mea, poezii adevărate toate, de aceeași intensitate, cu unele blagisme pe alocuri și „sîngele vegetal” prea des întrebuițat (fie chiar numai de două ori), totuși poezii adevărate toate, mă încrunt. Să fie o fază de evoluție, de transformare necesară? Nu-i înțeleg rostul, dar să zicem că este. Să fie - dar asta nu pot să cred - o respingere a celei anterioare, documentate prin volum, ca fiind învechite, demodate, naive, nu știu ce? Să fii tu într-un impas grav, care-ți sucește pana, fără să vrei?

Nu știu ce te-a apucat. Nu sunt principial împotriva formei poeziilor din faza a 2-a, dar sunt

oricum mai slabe decît cele din volum.

Te-ai exaltat prin exuberanța emotivă din acestea și simți nevoia unei desmeticii? Să fie faza din volum, o fază definitiv încheiată, mi-ar părea nespuse de rău - și altora, mult mai „moderniști” decît mine. „Copacul pur înghețul nu-l cunoaște...” e oare un vers de care să-ți fie rușine?

Un mic abuz de „lumină” și „puritate” nu justifică această abdicare. Vei găsi mai târziu unele lucruri prea tinerești, nedecantate, exagerate, poate. Ce are de a face! E un volum încheiat și stă în picioare. Sigur că vei evolua.

Întorsătura însă pe care a luat-o muza ta, nu mă convinge.

Dacă găsești puțin timp liber, scrie-mi puțin de cum s-a mai desfășurat viața ta în acest Isaccea. Îți urmăresc cariera cu simpatie - și îngrijorare.

Despre mine, nimic ce s-ar putea scrie. Sunt - vai! - un poet cu succes, tipărit, publicat, solicitat, antologizat. Nu mă mai seduc toate acestea, cînd alte dorințe rămîn neîmplinite. Nu știu nici o cunoștință comună, pe aici, ca să bîrfesc.

Îți doresc mult bine și-ți mulțumesc încă o dată din inimă. Poate cele ce ți-am scris, nimeresc pe lîngă adevăr, dar țin totuși puțin seama de ele.

Cu mult drag

[Wolf von Aichelburg]

Haos

(urmăre din pag. 19)

Mascarada revoluționară care duse la dispariția fostului stăpîn fusese ocazia ideală pentru ca, în așteptarea febrilă a următorului, doamnele și domnii cercetători să-și plîngă aprig de milă - victime rămase în viață cu eforturi supraomenești, revoltați ce săpaseră discret, dar tenace temeliile comunismului, ilegaliști subversivi la ordinele Mesiei cu o mie de capete ce-și așteptau răsplata. Cei mai plîngăreți, cei mai servili, cei mai onctuoși o căpătaseră: invitații la colocvii, burse, subvenții pentru cercetări cu rezultate dinainte cunoscute ca și cele de pe vremuri, subsidii pentru publicații confidențiale; aceiași care supseseră până la sațietate și cu o vocație particulară mamelele comunismului și se lăsaseră căutați peste tot.

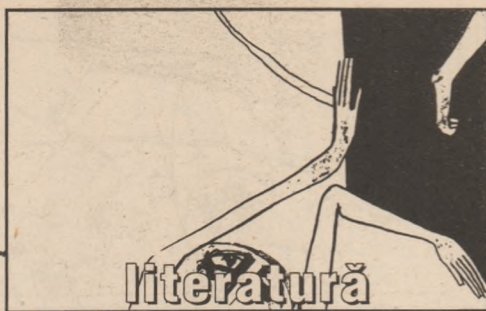

Nu mă simțeam singur, ci stingherit. Deseori, de-a dreptul paralizat.

Plicul, pe care l-am găsit în cele din urmă, venea din Paris și purta în colțul stîng, sus, o minuscule stema tipărită în negru, ce-mi amintea stema Komarovskilor, și adresa unei cutii poștale. M-am dus spre ieșire, să văd mai bine. Ploua și mai tare. Sus, în colțul stîng, scrisoarea avea imprimată aceeași stema și aceeași adresă. Cel care semna indescifrabil mi se adresa cu *Cher cousin*, continua cu precizarea că-mi dăduse de urmă datorită fostei mele soții, *la charmante ei pétillante comtesse* Lisa Pavlovich Komarovskiy, și mă invita urgent la Paris pentru o afacere de familie căreia îi venise în sfîrșit timpul, după aproape un secol, să fie rezolvată. În cazul unui răspuns afirmativ, un bilet de tren și câteva sute de franci pentru cheltuieli neprevăzute urmau să-mi fie imediat expediate.

Constantin Stoiciu

(fragment din romanul
cu același titlu)

BUCUREȘTI, noaptea, ploaie mărunță. Străzi pline de bălți, prost luminate. Un trecător: e tras la față, tânăr, are vreo 18 ani, și, din cauza ptelelor cîrlionțate care-i cad pînă la umeri, seamănă cu un berbec plouat. Pare imun la ploaie și calcă liniștit în bălți, împrășcînd stropi mari de apă tulbure. Știm de ce nu observă ce se întîmplă în jur, de ce nu simte ploaia și cum de cizmele lui nu ocolesc oglinzile noroioase ale străzii. Toate acestea se întîmplă pentru că el se află în mijlocul unei reverii. Nu avem cum să aflăm ce a declanșat-o și cînd a început, dar o putem urmări de la o analogie: "...și tot astfel, dacă închid un ochi, văd mîna mea mai mică decît cu amîndoi. De aș avea trei ochi, aș vedea-o și mai mare, și cu cît mai mulți ochi aș avea, cu atîta lucrurile toate dimprejurul meu ar pără mai mari. Cu toate astea, născut cu mii de ochi, în mijlocul unor arătări colosale..."

M-am întrebat uneori ce raționamente, ce reverii și ce pagini literare se vor fi derulat în capetele colegilor mei de breaslă, scriitorii, cînd, asemenea romanticului Dionis, se plimba cu un aer de halucinați prin București, fără să observe bălțile, furtuna sau arșița și pe prietenii care le ies înainte. Atunci cînd mașina lor de creație se pune în mișcare – și orice mică scenă văzută cu coada ochiului și orice cuvînt neînsemnat o pot face să pornească – cei care scriu, fie ei poeți, romancieri, esești sau gazetari, sînt distrași de la reflexele cele mai banale ale vieții zilnice și se pomenesc în situații bizare, ridicole sau chiar periculoase. Dacă vedeți pe cineva oprit îndelung, fără motiv, pe o trecere de pietoni și pîrînd imun la claxoanele șoferilor grăbiți, este posibil să fie scriitor. Dacă un om care e ca oricare altul intră cu capul direct în colțul camiei ieșit în afară al clădirii de la intersecția Căii Victoriei cu Sfinții Voievozi, să știți că în timpul acesta inima, mintea și literatura lui bat "rîtmul sfînt al unei ode". Dacă vedeți o persoană care-și uită cumpărăturile în coș, după ce le-a plătit, s-ar putea să prindeți momentul în care un personaj de roman iese din neant. Dacă cineva își rupe tendonul lui Ahile deoarece nu s-a uitat pe unde calcă, evenimentul are toate șansele să fie simultan cu nașterea unei planete dintr-o povestire S.F. Dacă vecinul dumneavoastră n-a aflat încă de conflictul din Irak cauza ar putea fi preocuparea pentru conflictul unei nuvele psihologice. Iar dacă sînteți în sala de curs și, la 8 dimineața, apare altă profesoară în locul celei așteptate,

cronica pesimistei

de Ioana Pârvolescu

Distrații

care începe un alt curs decît cel pe care-l așteptați, complet nou și cumva străin, înseamnă desigur că, după ce a stat noaptea să termine de scris cine știe ce, persoana a respectat locul, dar a dat înainte timpul și a intrat marți în sala de miercuri.

CUNOSC multe întîmplări cu scriitori zăpăciți, care fac concurență poeziei cu savanți distrați, dar aleg numai două, ale unor prozatori contemporani pe care îi prețuiesc enorm. Ca în nuvela eminesciană, numai ipoteza asupra gîndurilor, asupra rîndurilor care au creat situația cu pricina, destul de stînjenitoare pentru protagonist, o asamblez abuziv.

"...nu mai apucaseră căderea lui Ceaușescu, muriseră cu încredințarea că sticla de șampanie franțuzească, păstrată anume pentru acest moment, va rămîne pe veci sigilată.

În zori, după ce ieșea din hotel pe rue de Clignancourt, îi plăcea să caște gura la armata verde ce stăpînea străzile încă pustii. Costumați îngrijit, mînuind perii și măști colorate viu, gunoierii păreau un ansamblu internațional de dans tematic sau niște extraterestri, ațît erau de diferiți..." Existența ideală a

acestor rînduri are ca izvor un cap de femeie blondă, tunsă băiețește. Doamna prin mintea căreia se dau baluri cu omuleți verzi, își ia din cui poșeta și apucă, din bucătărie, punga de "...ațît erau de diferiți... de diferiți de țigăncile cu tomberoane și tîrnuri de acasă. În stația de metrou Chateau-Rouge, alți oameni verzi curățau cu..." Iese în grabă din curte cu punga de gunoi în mînă, e în întîrziere. Prin materialul transparent se zăresc coji de cartofi și de ouă, păstăi de mazăre. Ajunge la ușa unei redacții. Secretara o invită imediat înăuntru după ce o privește lung. "...alți oameni verzi curățau culoarele și peroanele cu un detergent parfumat, înlăturau puzderia de gunoaie de ieri, pentru..." Se așază pe scaun în fața unui scriitor care conduce o mică editură bucureșteană și, automat, pune greutatea din mînă pe jos, lîngă ea. Începe o conversație, dar gîndul ei e la Paris și răspunde cu întîrziere. Abia cînd un miros ciudat urcă dinspre punga de lîngă scaun, își dă seama de postura în care se află: că a străbătut tot orașul cu resturile menajere după ea, iar acestea se odihnesc în biroul curat al interlocutorului ei.

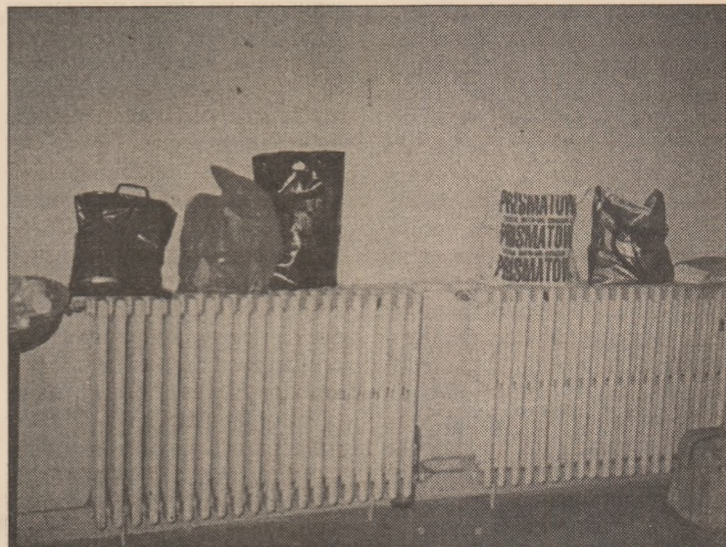
"...Înlăturau ...gunoaie de ieri...pentru a lăsa loc altora", da, acesta trebuie să fie sfîrșitul frazei.

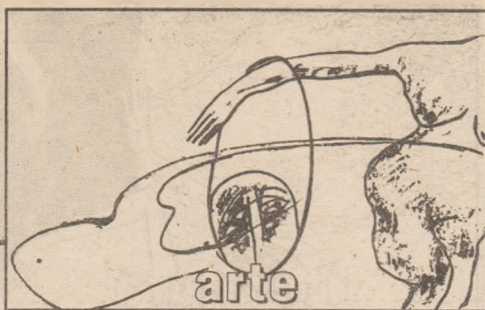
S TII că ești așteptat. Pe unde se întorcea, se înfilnea cu sosii ale sale, inși care-l sfătuiau să nu se amestece în treaba lor. Erau îmbrăcați "...". Tatăl celor doi băieți e redactor la un săptămînal literar. În fiecare luni își aduce conștiincios articolele la redacție, scrise după plecarea copiilor la grădiniță. N-are încă e-mail acasă și, de altfel, o dis-

cutie veselă cu colegii e un moment care nu trebuie pierdut. De două-trei ori i s-a întîmplat să ajungă la redacție punctual, dar fără articol, uitat pe masă. A trebuit să se întoarcă tocmai în Drumul Taberei, dus-întors vreo 2 ore, timp irosit. Așa că acum, zi de iarnă, cu lapoviță, își mai controlează o dată geanta, să se asigure. N-are chef să facă naveta bloc-redacție. Articolul e înăuntru. Își pipăie buzunarele, cheie, batistă, bani. "... care-l sfătuiau să nu se amestece în treaba lor. Erau îmbrăcați la fel ca el, aveau chipul lui zîmbitor și barba lui albă, dar sacii lor erau plini cu jucării și cu daruri pentru cei mari, în timp ce într-al lui fluiera vîntul. Nici el nu mai știa de cînd își pierduse sacul adevărat, cel pe care nu izbutea niciodată să-l golească. O dată cu sacul își pierduse și darul..." - are noroc, a găsit loc pe scaun, în 368 - "... și darul ubicuității, un lucru atît de simplu și de plăcut. Merita să stea singur în încăperea asta vreme de ceea ce oamenii numesc un an, de dragul uriașului vertij al clipelor cînd se afla în același timp în toate casele din lume". Ajunge ultimul, dar la timp pentru a-i întinde dactilografei articolul, cu satisfacția și ușurarea pe care o cunosc extraordinar de bine toți cei care lucrează la periodice și au bioritmul format după ziua de predare. "Dar voia să mai facă, măcar o dată, daruri ca odinioară. Vru să treacă prin vitrină. Nu izbuti. Așa că o sparse". S-a încălzit, își scoate din buzunar batistă să se șteargă pe față și abia cînd colegii încep să rîdă observă: e un ciorăpel mic și alb, de copil... "Mîinile sus! Te-ai deghizat în Moș Crăciun, pramatie!"

Și totuși, distrații aceștia sînt singurii capabili să vadă musca filmată din întîmplare de operator atunci cînd toată sala vede numai scena sărutului. Și chiar s-o înțeleagă.

Notă: Toate citatele sînt autentice.

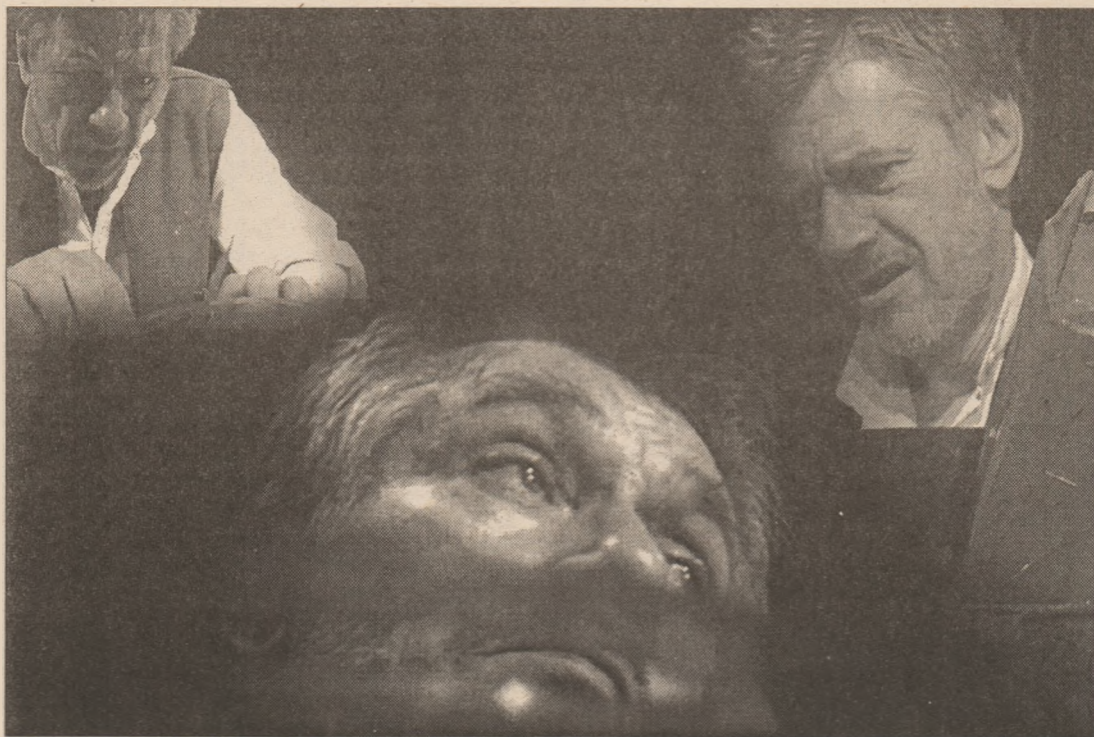

cronica dramatică

de Marina Constantinescu

Krapp versus Krapp

ÎN FIECARE zi se întâmplă să am confruntări. Cu strada, cu birocrația, cu mitocanii, cu aprozarista, cu femeia, cu șoferii teribiliști, cu tupeul inculturii. Probabil că le și caut cu lumânarea. Cel mai tare mă tem, însă, de confruntările cu mine însămi. Chiar dacă evit, uneori, de oboseală, așezarea în câmp deschis, tensiunea, nemulțumirile și reproșurile îmi alimentează desfășurarea existenței în cotidian și îmi transformă nopțile în coșmar. La capătul lor, în zorii zilei, sînt fie prea trufașă, fie mă culpabilizez pentru tot răul din lumea aceasta. Nu îndrăznesc să privesc și dincolo. Se întâmplă să mai am și cite un scurt răgaz. Atunci privesc în urmă. Cu mîndrie, cu furie, cu neputință, cu lacrimi în suflet, cu exuberanță, cu aripi, cu deznădejde. Cu speranță?! Poate. Citesc însemnări mai ample sau lapidare ce s-au adunat de-a lungul timpului în zeci de carnețele. Viața mea stă stivuită în pagini peste pagini. Greutatea amintirilor nu-mi deformează bloc-notesurile. Doar sufletul. Comentarii nostime sau cinice. Care nasc altele și altele, stări, refugii, disperări. Așa că-l înțeleg pe Krapp în exercițiul lui obsesiv de a-și pune sub lupă trăirile din trecut și de a-și asculta, ca într-un ritual perfect al inactivității, analizele ce le însoțesc. Eu am carnețe, el, benzi de magnetofon. Vocea sună ciudat. Puternic, major. Scrisul meu pare bizar. Acolo, pe bandă, cuvintele sînt rostite cu siguranță, cu vioiciune în glas, cu aplomb. Acelui Krapp, mai tînar, mai viril, mai important, îi place să emită tot felul de teorii, să comită evaluări și să dădă portrețe, absurd, chipuri, senzații, situații, iubiri. Îi place să se imprime pe banda de magnetofon, așa cum lui Narcis îi place să-și privească chipul în apă. Un Krapp vorbește. De mult. Clar, sonor, răpăcat, răvășit de propria-i viață și amețit de băutură, dezabuzat, mofluz, negativist. Cîtă singurătate... Și atunci, și acum. Eu citesc.

Dar cine este Krapp?

Un personaj al lui Samuel Beckett, dar eu îl văd și corect. Sau una dintre ipostazele pe care le putem înțeli, uneori, în noi înșine. Firește, nu obligatoriu. Dar se poate întâmpla și asta. Poate este un cuvînt care îi place lui Beckett. Deși cititorul nu ar fi tentat să creadă asta imediat. Există o asemenea rigoare în textele acestui scriitor, în indicațiile cu care își însoțește replicile, încît îndoilele și relativismul nu și-ar găsi locul. Și totuși. Krapp este și personajul pe care îl joacă

Marcel Iureș, nu de foarte mult timp, la Teatrul Act, în regia lui Alexandru Dabija. Și este pentru prima oară cînd dează monodrama, în puritatea acestei specii atît de specială pentru orice actor de talie. Sigur că drumul pînă aici a fost pregătît pas cu pas, ca orice performanță adevărată și solidă. Apropierea de *one show* a însemnat și spectacolul *Cetatea soarelui*, în regia lui Mihai Măniuțiu, dar și rolul extraordinar din *Creatorul de teatru*, pus în scenă tot de Alexandru Dabija și tot la Teatrul Act. Krapp și structura complicată a monodramei *Ultima bandă...* au venit pe un teren pregătît cu enormă răbdare și cu responsabilitate cu care își construiește cariera un mare actor. Drumul acesta spre performanță trebuie întotdeauna vegheat și punctat de inteligența unui/regizor/regizori mare/mari, care să observe starea actorului, să știe să aștepte momentul cel mai bun pentru o anumită apariție, rol, exercițiu, experiment, să știe să dozeze așteptarea și să-l pregătească pe actor pentru întâlnirea cu rolul "acela", atunci și nu altădată. Asta a făcut Alexandru Dabija de ceva vreme împreună cu Marcel Iureș, așa cum, ani la rînd, a făcut-o Mihai Măniuțiu. Întîlnirile acestor sînt dublate și susținute de o

comunicare umană formidabilă, de un transfer de idei, de idealuri, de modalități de a vorbi, de a vedea lumea, de a ț-o formula, de a te situa față de propria persoană și față de restul înconjurător. Artiștii ajung să semene, să se confunde în atitudini, în reacții. Contopirile acestor pleacă din teatru, din lucrul pe text, pentru un personaj și se întregesc în tot ce ține de uman, zi și noapte. Sau invers.

Asta nu se mai întâmplă des. Teatrul nu mai este pentru mulți ca un mod de a fi sau însăși rațiunea existenței. Nu mai există timp, stări și ineri pentru astfel de întîlniri artistice, umane, spirituale. Cu împliniri și neîmpliniri. Repetițiile, ca și viața, sînt expediate. Nu generalizez, desigur.

TEATRUL Act este un spațiu al artei în care întîlnirile sînt posibile. Acolo poți coborî într-o seară, lăsînd în urmă vuietul și agitația de pe Calea Victoriei, și îl poți vedea pe Krapp în versiunea lui Marcel Iureș și a lui Alexandru Dabija. În primele minute ale spectacolului, aproape că nu l-am recunoscut pe protagonist. Mi s-a părut modificat întru totul, marcat profund de singurătatea personajului său, de chinul lui de a fi, de experiențe, de continua confrun-

tare cu sine și cu trecutul încărcat. Mi s-a părut că metamorfoza uluitoare cuprinde trei chipuri, trei contururi perceptibile, amestecate unele în celelalte: Iureș, Krapp, Beckett. Intrat parcă la apă, împrăștiat la trup, cu obraji supti de băutură și de mestecarea singurătății între aceleași falci osoase, aproape incerte și înexpresive, aproape face cam aceleași lucruri, aceleași gesturi, aceiași pași. Are aceleași trasee, fixe, într-o încăpere uscată ca și el. Mănîncă ticăit două banane, mereu două, trage cîte-o dușcă, sau două, după o perdea, mereu după perdea, luma lui este amorțită și întoarsă către trecut, definitiv. Parcurge un ritual ca un prolog, ca o pregătire înaintea întîlnirii cu scene din viața lui. Cu el însuși. Așa cum fiecare are o sumă de gesturi pe care o traversează cu sfîrșite înaintea de a se apuca de treaba zilnică. Are un teanc de benzi de magnetofon pe care sînt imprimate fragmente din viața lui și interpretările personale asupra lor. Își ascultă vocea înregistrată tot așa cum alții își privesc chipul în oglindă și îi observă modificările din linii, din desenul adîncit în fiecare cută. Asta este treaba lui, activitatea lui inactivă. Sau activă, dar doar la nivel emoțional. Sunetele și cuvintele, comentariile țîn loc de

imagini. E un alt fel de oglindire, e un alt fel de scufundare în lumile și în conflictele propriului eu. E un alt mod de a juca teatru. E un alt mod de a te confrunta direct, la vedere, cu eurile personajului tău. Sînt ritmuri diferite, timpi diferiți, este un "atunci" și un "acum", este o cascadă de cuvinte și de impresii "atunci" și o sărăcie teribilă de nuanțe și de reacții "acum". Mi s-a părut că și simțitorul, Bogdan Budeș, a simțit exact toate acestea și a reușit să accentueze în traducerea piesei opozițiile dinamic/devitalizat și ritmurile frazelor ce derivă de aici. E o încercare deloc simplă. Și pentru actor, și pentru regizor, și pentru spectatori. Textul pare să aibă o structură laxă și, în același timp, indicațiile și notele autorului trasează un drum dificil, riguros, definind o altă manieră de a simți o replică, o poveste, de a structura personajului. Și toate acestea la vedere, în timpul real în care se întîmplă un gînd, un gest, o stare, cu ochii și respirația spectatorilor foarte, foarte aproape. E un exercițiu pe care au încercat să-l descopere, să-l înțeleagă și apoi să-l practice regizorul Alexandru Dabija și actorul Marcel Iureș la Teatrul Act. Nu e simplu, pe de altă parte, să vezi schimonoseala pe care urîtenia din suflet a lăsat-o în traiectoria unei vieți. Krapp este un robot direcționat de cîteva gesturi și de cîteva obiecte, față de care a devenit dependent. Așa cum este dependent și de conținutul benzilor, de inflexiunile proprii voci, de ce a reținut ea în observații și analize. Krapp își provoacă singur rău vîrîndu-și la înfîșur în urechi erorile, orori, adevărul, minciuna, concluziile vieții. Cumplită pedeapsă. Băutura, singurătatea și dependența de ce păstrează în ele benzile de magnetofon l-au redus la un număr fix de senzații, de gesturi, de reacții. Acum, numărul și succesiunea lor îl dau la iveală, în interpretarea lui Marcel Iureș, pe Krapp. Nicio dată treaz, își plimbă limba peste buzele uscate de alcool, își trece mîna prin păr, își sprijină capul în palmă, privește în același punct, cu ochii pe jumătate deschis, își așează tacticos banda, o înfășoară puțin cu degetele, îi dă drumul, se ascultă, mut, oprește, se înfurie, reia, oprește, plînge, se înjură, se ascultă, oprește, trage o dușcă după perdea, tușește, se șterge la gură cu dosul palmei, dă drumul, plînge, se revoltă...

Nu mai e loc de cuvinte. Ci doar de senzații. După stingerea luminii pe scena de la Act, plec în mine. Simt nevoia să împrumut o bandă. Dar nu mai am magnetofon... ■

Festivalul de Dans BucurESTi VEST

Platforma balcanică

FILONUL dansului contemporan românesc, construit cu entuziasm, dăruire și tenacitate, de peste zece ani, de către generațiile care au atins acum vârste de treizeci și ceva de ani, se dovedește a fi extrem de viguros. Acest filon a crescut treptat și s-a diversificat. De aceea, dincolo de îndrăzneala și libertatea alegerii mijloacelor de expresie și de spiritul lor viu și scormonitor, este dificil de găsit alt numitor comun al creațiilor încadrabile acestei direcții.

Din fericire, s-au schimbat multe lucruri în domeniul relațiilor noastre externe și din acest motiv principalii susținători financiari ai dansului contemporan românesc au devenit o serie de servicii culturale ale Ambasadelor străine din România, cât și instituții internaționale care susțin dansul. De acest sprijin beneficiază și cea de a doua ediție a Festivalului Internațional de Dans BucurESTi VEST. Prima ediție, din anul 2001, a fost realizată, în principal, cu sprijin financiar elvețian și s-a dovedit extrem de fructuoasă. După acest festival, o serie de coregrafi români au prezentat spectacole la Berlin, Viena, Paris, Varșovia și Tallinn, au primit rezidențe în câteva principale centre coregrafice, precum și finanțări pentru producții coregrafice românești. Cea de a doua ediție, din acest an, a fost realizată, în special cu sprijinul Primăriei Municipiului București și a centrelor culturale străine din București, principalul organizator fiind Fundația Proiect DCM. Inițiatorul și directorul artistic al Festivalului este Cosmin Manolescu, un excelent manager, căruia întreaga mișcare coregrafică de dans contemporan îi este îndatorată.

Prezenta ediție a debutat cu patru zile extrem de încărcate, dedicate Platformei Dansului Balcanic, un proiect regional itinerant, organizat o dată la doi ani, într-o țară balcanică. Dacă prima ediție, desfășurată la Sofia, în 2001, a reunit 16 artiști, această ediție, de la București, a inclus peste 20 de coregrafi din Bulgaria, Grecia, Serbia și Muntenegru, Macedonia și România, care, într-un maraton amețitor, au prezentat succesiv câte trei spectacole pe zi pe mai multe scene bucureștene. Acestora li s-au adăugat proiecții video de dans, o expoziție de fotografii – *Teatrul-dans azi. 30 de ani de istorie a dansului german*, deschisă de Goethe-Institut la Sala „Toma Caragiu” a Teatrului Bulandra și o extrem de incitantă masă rotundă, pe tema „Reinventării dansului” în cadrul formelor de dans contemporan, discuțiile fiind conduse cu multă iscusință

de Arnd Wesemann, directorul revistei *Ballet Tanz* din Berlin.

Programul a fost supersolicitant, dar cât se poate de binevenit, dându-ne posibilitatea să aflăm câte ceva despre preocupările și nivelul artistic al creatorilor de dans contemporan din perimetru vecine nouă. Știm multe lucruri despre dansul francez, englez, american, german și mai nimic despre ce se petrece la doar câteva ore distanță de noi. Acolo se întâmplă unele lucruri vrednice de luat în seamă. Unde ne situăm noi în acest context? Judecând după această ediție, ne aflăm în fruntea plutonului.

Cea mai încheagată lucrare, având rotunjimea unui spectacol de sine stătător și nu doar a unei piese de recital, a fost cea ce noi am numit o „satiră coregrafică”, *Paradis serial*, realizată de Cosmin Manolescu, împreună cu Mircea Ghinea și Eduard Gabia. Îndelung aplaudată de colegii de breaslă din celelalte țări, această creație s-a împlinit substanțial față de premiera ei din această primăvară, în primul rând prin consistența părții pur coregrafice care a susținut unele idei, atunci doar schițate. Alt spectacol românesc, complex și consistent coregrafic, interpretat de Mihai Marinescu, Ioana Marchidan, Gabriel Călinescu, Carmen Riban și Daniel Popa, a fost cel al Ioanei Macarie, *Astăzi la ora 19*, creat în anul 2002. Și această creație s-a rotunjit față de versiunile anterioare, precumpănitor dramatice. În configurația actuală, partitura bărbatilor, amplificată, a îmbogățit spectacolul și cu o ușoară tentă de umor. Este deosebit de încurajator faptul că și un tânăr coregraf, încă elev al Liceului de Coregrafie „Floria Capsali” din București, Adrian Stoian, pe care l-am remarcat în această primăvară la concursul pentru EUROVISION – 2003, a prezentat o piesă de calitate *Intersecțiile iluziei*, pe care și-a interpretat-o singur, pe o adaptare muzicală după Holly Bloody Taltoo. Adrian Stoian are linie, plastică corporală sugestivă și, așa cum am mai spus, un ritm interior care-l conduce fiecare mișcare. Adică, într-un cuvânt, are personalitate.

UN FENOMEN inedit în cadrul mișcării noastre coregrafice îl reprezintă hotărârea prim balerinului Operei Naționale din București, Ion Dumitrescu, de a părăsi această instituție și a se dedica exclusiv dansului contemporan. El s-a prezentat în Festival cu

două lucrări. Atât prima, încadrată într-o coproducție România-Bulgaria, intitulată *Un nou spirit în Balcani*, cât și cea de a doua denumită *Screensaver*, aparțin esteticii clipului și a reclamelor luminoase. În întunericul compact al scenei, mișcarea corpului, abia vizibilă în prima piesă, este redusă la un minim de gesturi repetitive, ritmul fiind încredințat exclusiv intermitențelor luminii. În cea de a doua, pe un colaj din Beck, Beatles, Nightmares on Wax și Nirvana, corpul este văzut, din când în când, într-o postură statică, vremelnic luminată. Aceleași estetici îi este integrabilă și lucrarea *Bonus*, creată și interpretată de Eduard Gabia, muzica fiind

semnată Tricky. Și aici mișcarea era transferată în parte și luminii, care se deplasează odată cu corpul, dar și muzicii, care se aude succesiv în diferite colțuri ale încăperii. Întunericul dominant, întrerupt de flash-uri de lumină, și în cazul compoziției lui Eduard Gabia și intensitatea muzicii – comparabilă cu cea din discotecii – au creat un disconfort psihic pronunțat, toate trei piesele agresându-ne, ca o prelungire a agresiunilor la care ne supune viața cotidiană. O agresiune de alt tip, care ne-a încercat răbdarea timp de patruzeci și ceva de minute, a fost lucrarea *Punct fix* realizată de Manuel Pelmuș și pusă în pagină de Maria Baronea, Mihai Mihalcea și Brynjar Bandelin (norvegian). Demersul

lor „artistic” a constat în derularea unui sul de ambalaj culcat în fața fiecăruia pe podea, pe care-l desfăceau cu tălpile picioarelor, în timp ce frământau în mâini un obiect oarecare: un burete, un prosop, un elastic. „Estetica” gestului cotidian, scos din context și deci din funcționalitatea lui și repetat indefinit este și ea generatoare de stres.

Neputând să ne oprim în economia unei cronici asupra tuturor pieselor românești prezentate, vom mai semnala totuși compoziția coregrafică *Ready (modern) Mode*, creată de Florin Fieroiu pentru Carmen Riban, (asupra căreia vom reveni), și asupra celorlalte producții balcanice ne vom opri tot selectiv evidențind direcții, preocupări tematiche, modalități de expresie.

O perspectivă complexă asupra posibilelor experiențe ce pot interveni în viața unei femei a constituit tema spectacolului *Glory Hole*, conceput și interpretat de Dalija Aćin, din Serbia-Muntenegru. Idila adolescentină cu un aer ușor tâmp, pasiunea înrobitoare, spaima strivitoare a războiului, exhibiția pornografică au fost evocate prin dans sau/ și prin proiecții video, pe o ilustrație muzicală educată, de Andrej Aćin. Senzualism candid sau rafinat, nonșalanță sau dramatism intens au fost atitudinile între care a balansat linia interpretativă a Dalije Aćin, dansatoarea cu cea mai expresivă plastică corporală din întreaga secțiune balcanică a Festivalului. Formele ei prelungi și mișcările ei rafinat incitante au fost bine puse în valoare de propria coregrafie, înecate, din păcate, în final, în mocirla unor imagini pornografice grețose, care au tins să șteargă granița între artă și obscenitate. Pe cu totul alte coordonate, de joc liber al corpului, s-a plasat piesa de un distinct rafinament poetic, *Off at a Tangent*, semnată și interpretată de Iskra Sukarowa, din Macedonia, pe muzică de String Forces și Nikola Kodzobashija.

Din acest amalgam de stiluri și genuri nu a lipsit nici cel comic, ilustrat prin creația Olgăi Glisin, din Serbia și Muntenegru, intitulată *Crows*. Ciorile invocate de titlu au fost interpretate, cu o plasticitate elocventă și o nuanță pronunțată stranie, de însăși coregrafa, împreună cu dansatoarea Gordana Sukovic, pe un colaj muzical din Boris Kovac, Omar Faruk Tekblek, Blondy și Oumo Sangare. În același spirit comic a fost gândită și ultima piesă din Platforma Dansului

Balcanic, Alfred's Best Friends, a coregrafei bulgare Galina Borissova, pe muzică originală de Rikard Borggard, interpretată de Florin Fieroiu și Mircea Ghinea din România și de Willy Prager din Bulgaria, de astă dată fiind vorba însă de un umor sec, plin de gauri.

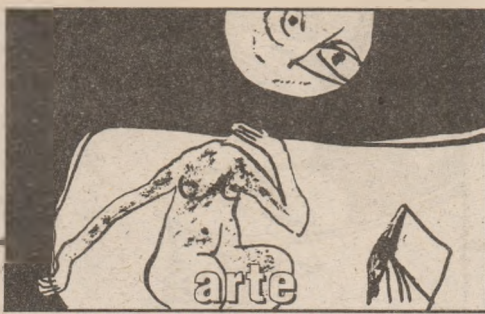
UN SPECTACOL foarte interesant ca propunere și ca scenografie, dar realizat doar în parte ca plastică de dans, a fost *Liftul* o producție Isidora Stanic și Carni Djeric, creatori din Serbia și Muntenegru. Cuplul format din Bojana Mladenovic și Dušan Muric a evoluat exclusiv în spațiul unei cabine de lift, cu pereți transparenti, consumându-și acolo toate momentele de armonie sau de tensiune, până când fumul țigării unui al treilea personaj, Charnic Djeric, din afară, va duce în final la destrămarea cuplului. Muzica acestui spectacol este semnată de Anja Djordjevic, iar scenografia de Boris Maksimovic.

Genul așa numit „physical” înrudit cu dansul și gimnastica de performanță, a fost ilustrat de compania *Dance Laboratory ELEA* din Bulgaria, interpreții Violeta Vitanova, Svetlin Velchev, Stanislav Genadiev, Teodor Vodenicharov și Elisaveta Iordanova, culegând aplauzele generoase ale publicului care i-a urmărit în lucrarea *Metamorph*, concepută de Elisaveta Iordanova.

Dansul contemporan grecesc a prezentat două fațete total deosebite, reprezentate de *Compania Adlib* și de *Zeta Dance Company*. Prima companie practică un dans care speculează nenumăratele moduri în care corpurile umane se pot atinge, susține, ciocni, arunca, prinde sau contopi în grupuri cărora nu li se mai poate distinge decât forma de ansamblu. Toate aceste modalități de mișcare, asamblate de Katerina Papagiorgiu, sub genericul *Breathing Exists*, au fost acompaniate de muzică de Johann Sebastian Bach, de Coti, și, în cea mai mare măsură, doar de ritmul respiratoriu generat de efortul dansatorilor, din rândul cărora a făcut parte și coregrafa. Cea de a doua companie grecească practică în schimb un dans abstract, subtil, rafinat, mult mai înrudit spiritual cu muzica lui Johann Sebastian Bach, folosită și de această dată, în spectacolul intitulat *Forest* al acestei companii.

Densitatea pe unitate de timp a desfășurării acestei ediții a Platformei Dansului Balcanic a fost extrem de solicitantă, dar instructivă pentru oricine a dorit să poată desena mental o hartă a dansului contemporan din această zonă sud-est europeană.

Liana Tugearu

Despre capriciile vieții

...
- Ai vizitat muzeul ?
- *Sigur, maestre !*
- Foarte bine că ai vizitat înainte muzeul pentru că, de fapt, pe mine mă poți cunoaște cu adevărat nu numai dintr-o discuție amicală, ci mai ales prin lucrările mele. Ele vorbesc și pentru mine și ele mă susțin mereu. Muzeul nu înseamnă numai un om. Bine, că a fost omul acela un inițiator, un zămislior este adevărat; dar acum, fiecare lucrare are viața ei proprie, independentă de cea a autorului. Cine vrea și cine va vrea să mă cunoască va trebui să stea de vorbă, în primul rând, cu sculpturile mele.

- *Care sunt rădăcinile dumneavoastră ?*

- Mama mea a fost, în tinerete, domnișoară Cazaban. Cine erau Cazabanii ăștia? Erau o familie venită din zona de graniță a Franței cu Spania. Fratele mamei mele a fost scriitorul Alexandru Cazaban, un văr al meu a fost artistul de teatru Jules Cazaban, alții au fost profesori universitari, ingineri, medici.

- *Cum s-au întâlnit părinții dumneavoastră ?*

- Părinții mei s-au întâlnit așa cum se întâlnesc toți oamenii care sunt făcuți unii pentru alții. Așa cum se întâmplă în viață, între oameni, tot felul de întâlniri, de stabiliri și de desfaceri de prietenii. Capriciile vieții. Mama, Maria Cazaban, era, cum ți-am spus, dintr-o familie franceză stabilită de mult timp aici. Pentru că, atunci când țara noastră s-a constituit ca stat, exista, ca și astăzi, o lipsă de specialiști capabili, de intelectuali care să inițieze o viață universitară; așa că s-a apelat la sora noastră cea mare, la Franța, care ne-a trimis o parte din specialiștii de care

aveam nevoie. Unii dintre aceștia au fost și Cazabanii. Tot prin mama, sunt înrudit și cu o familie italienească, Barberis, de unde și rudenia cu strălucita regizoare Sorana Coroamă-Stanca, fiica verișoarei mele născute Barberis.

Tata, Petru Irimescu, era de origine țărănească, fiu de țăran din Preotești, iar rude ale lui locuiau în satul Dolhești. În timp, ei s-au elevat și au devenit slujbași ai statului. Tata era un băietan frumos, cu afaceri bine încheiate. Își adunase o brumă de avere. Cu toate diferențele dintre ei, mama și tata s-au întâlnit, s-au împăcat unul cu altul și au trăit foarte bine.

- *V-ați născut lângă Fălțiceni...*

- Da, aici aproape, în satucul Arghira, unde tata avea o moșioară.

Când a venit vremea să merg la școală, părinții s-au gândit că o școală primară, a unui sat rătăcit pe undeva, e una și o școală de oraș, încadrată în toate sistemele de învățământ, e cu totul altceva. Mai ales că, în perioada respectivă, Fălțiceniul era un oraș foarte animat, cu multe reședințe boierești și cu un grad de cultură foarte elevat. Avea mai mult prestigiu decât în zilele noastre. Atunci s-a mutat toată familia mea la Fălțiceni și am închiriat o casă pe care am modificat-o după nevoile noastre. Împrejurimile sunt minunate, poți să fii mai aproape de natură, de viața adevărată, pe care orașul o mistifica, uneori.

"Dacă vrei să faci ceva, faci!"

- *Prima zi de școală cum v-o amintiți ?*

- Eram un... *copchil* de 7 ani. Vezi, e destul de greu să-mi mai aduc aminte de prima zi de școală, dacă am avut emoții sau

Interviurile "României literare"

Ion Irimescu

"Cine va vrea să mă cunoască să stea de vorbă cu sculpturile mele"

nu. Dar cu siguranță că primii pași au fost făcuți cu sfială. Copilăria a fost frumoasă. Unele probleme au fost ușor de depășit. Altele, însă, mai greu.

- *Printre cele din urmă, probabil și momentele Primului Război Mondial.*

- Mie războiul mi-a lăsat o amintire foarte dureroasă. Armatele lăseseră în urmă, peste tot, muniții, armament. Jucându-mă, am găsit un tub de pușcă. Și ce m-am gândit eu? Să-l scobesc cu un ac de siguranță, ca să scot praful, fiindcă mă amuza să-l pun pe jos și să îi dau foc. Am zgârnănat de vreo două ori și a făcut *pac!* Gata, degetele mele au zburat pe pereți! Sigur, a fost un necaz.

- *Pe care, însă, l-ați învins.*

- L-am învins pentru că aveam și un mare model: sculptorul Jalea. Lui i-a rețezat o schijă mâna și totuși a fost unul dintre marii noștri sculptori. Mie nu-mi lipsesc decât câteva degete. De ce m-aș fi plâns? Dacă vrei cu adevărat să faci ceva, nu ai nevoie de scuze, ba că-i laie, ba că-i bălaie. Când vrei să faci, faci! (De fapt, cum frumos spune maestrul, cu dulceața graiului moldovenesc: *Dacă vrei să faci ceva, faci!*) Treci și prin foc și prin apă și faci! Bineînțeles, asta nu se poate dacă ești golit de orice gânduri legate de creație, care să te frământă și care să te facă receptiv la tot ceea ce te înconjoară, la oameni, la natură, la sentimente și care să te facă să-ți dorești să le desenezi pe o hârtie, să le transpui în cuvinte sau în sunete sau să le modelezi în pământ, apoi într-un material definitiv.

- *Dumneavoastră ați avut această chemare de timpuriu.*

- Pornirile astea timpurii nu le-am avut numai eu, în mod excepțional, ci toți adevărații creatori, care nu își însușesc o meserie cu gândul că le-ar putea aduce un profit oarecare, ci din dorința lăuntrică, inexplicabilă, de a crea ceva și din sentimentul că nu pot face altfel. Mie, unul,

mi-e greu să-mi explic această chemare. Poate e instinct, poate e altceva. Ceva care te îndeamnă, așa cum m-a îndemnat pe mine, chiar înainte de a începe școala primară, să măzgălesc pereții cu cărbune, să iau câte o bucată de lut de la olar, s-o amestec și să fac câte o mogâldeță de om, de animal sau de pasăre. De exemplu, pe tine ce crezi că te-a îndemnat aici?

- *Dorința de a vă cunoaște, pasiunea mea, poate instinctivă, de a cunoaște oameni valoroși.*

- Exact, pasiunea! Ea te împinge înainte, atâta timp cât e bine plasată și atent direcționată. Când nu e distructivă sau auto-distructivă. Când nu e, spre exemplu, pasiunea cartofurilor, care își macină toată tinerețea și averea într-un mod care mai e și plicticos pe deasupra.

- *Cred că și printre artiști, printre colegii dumneavoastră, au existat exemple de pasiune prost plasată.*

- Sigur că am avut mulți camarazi de școală, mulți colegi artiști care nu au avut puterea de a se dedica cu conștiință, cu sufletul, cu gândul lor întreg unei anumite probleme artistice. Și care s-au rătăcit.

"...am ajuns, într-o dimineață frumoasă, cu soare, la Paris"

- *Liceul l-ați făcut tot la Fălțiceni, într-o atmosferă de efervescență intelectuală de care ne amintim cam rar atunci când vine vorba de târgurile Moldovei.*

- Da, am avut profesori străluciți. De exemplu, profesorul Răutu la limba română, Spiridonescu la istorie și așa mai departe. Îți impuneau un anumit nivel de cultură. Limbile străine am început să le învăț încă din casă, prin rudele mele de origine străină.

La Liceul "Nicu Gane" am avut și colegi care au devenit, peste ani, cunoscuți, cum ar fi

fermecătorul Grigore Vasiliu-Birlic, vărul meu, Jules Cazaban sau Petre Jitaru. Alții au devenit profesori, doctori, ingineri. Iar alții s-au diluat în atmosfera împrăștiată a împrejurărilor.

- *Ați urmat, apoi, Academia de Belle Arte din București.*

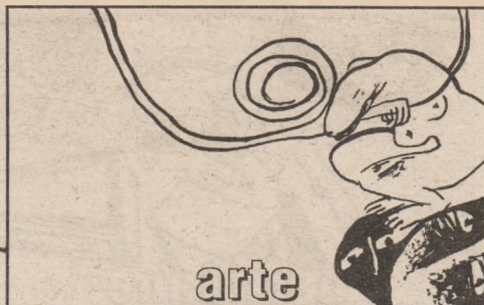
- Când am ajuns la București, a fost un moment de mare emoție. Era o ocupație mai deosebită, cea pe care mi-o alesesem. În primii ani am avut momente de mare îndoială. Cunoșteam cât de cât operele marilor artiști și mă întrebam dacă voi reuși să mă apropiu vreodată de ei, dacă voi putea ajunge aproape de nivelul lor.

Am avut marele noroc să-l am profesor pe cel mai mare sculptor român al epocii, Dimitrie Paciurea. A fost o cinste pentru mine să pot căpăta secretele meșteșugului de la maestrul Paciurea.

- *După facultate, ați obținut o bursă oferită de Școala română de la Fontenay-aux-Roses.*

- Terminasem facultatea, la începutul anilor '30, și mă gândeam că mi-ar fi foarte folositoare o ieșire în străinătate. Aveam documente, cărți, reviste, fotografii, dar îmi doream să studiez și la fața locului. Eram conștient de necesitatea contactului direct cu operele de artă și cu efervescența culturală a Parisului, dar nu știam de unde să apuc problema. Eu locuiam pe ici, pe colo, prin provincie, lucrând ca profesor de arte plastice prin diferite școli. Și, într-o zi, a venit unchiul meu, Alexandru Cazaban, și m-a întrebat dacă știu de concursul organizat pentru obținerea unei burse la Paris. Când am aflat de existența concursului, am crezut că mor de ciudă, fiindcă nu mă înscrisesem și eu. M-am interesat repede. Mai erau două zile și se închidea lista de înscrieri. Să înnebunesc, și alta nu! Așa că m-am rugat pe Alexandru Cazaban, a cărui fată, Otilia, urma și ea Academia de Belle Arte, să mă înscrie el; astfel, am putut participa la concurs. Privind în urmă, sunt amuzat de graba mea. Acum sunt convins că și

arte

dacă pierdeam bursa respectivă, nu era o tragedie. Până la urmă, ți se întâmplă tot ce ți-e scris. După un timp, ne-am adunat toți concurenții, pentru a aștepta rezultatul concursului. Eram emoționați și așteptam cu înfrigurare. Deodată, îl văd pe Paciurea. Se îndreaptă spre mine și îmi spune, foarte simplu: „Domnule, te felicit! Ai reușit! Vei pleca la Paris și vezi să faci treabă bună și acolo! La revedere și drum bun!”. Fără multe vorbe, doar cele de care era nevoie.

Și așa, într-o bună zi, m-am dus la Gara de Nord și m-am suit în vagonul pe care scria *București-Paris*. Pa! După două zile și o noapte, *trăga-trăga, trăga-trăga*, cu geamantanașul meu lângă mine, de teamă să nu mi-l fure cineva, am ajuns, într-o dimineață frumoasă, cu soare, la Paris. Poate pentru toți începuturile sunt mai încurcate, mai grele, dar toate se dezleagă până la urmă, dacă există acea dorință de care vorbeam mai devreme: să faci ceva!

Rodin, Brâncuși, Irimescu

La Paris m-am înscris la *Academie de la Grande Chaumière*, unde am avut parte de profesori eminenti, în frunte cu Joseph Bernard.

- Pe inițiatorul bursei, pe Nicolae Iorga l-ați cunoscut?

- Sigur că da, i-am făcut și portretul. Odată, m-am găsit față în față și am dat mâna cu dânsul, cu această mare personalitate. În ziua aia nu m-am mai spălat pe mână!

- Ce a însemnat Parisul pentru dumneavoastră?

- A fost, poate, șansa mea de a nu mă pierde așa, ca un profesor de desen și caligrafie prin vreun orașel de provincie. După asta am început să expun des și să primesc diferite premii, care mi-au permis să mă dezvolt ca artist. Acolo m-am recules, mi-am pus ordine în gânduri, reușind să elimin tot ce era dăunător și să păstrez ce era bun.

- De care cerc artistic parizian v-ați simțit mai apropiat?

- De cei care reprezentau mai bine viața, natura. Sigur că erau și grupări mai radicale. Dar trebuie să-ți mărturisesc că nu

m-am prea putut apropia de bazaconiile lor. Simțeam că, de fapt, nu prea aveau nimic de spus și tocmai din cauza asta căutau să șocheze. Mult mai aproape m-am simțit de cei doi mari actori ai artei moderne: Rodin și Bourdelle.

- Pe Rodin l-ați cunoscut prin operele lui.

E aproape imposibil să cuprinzi personalitatea lui Rodin în câteva cuvinte. Era cu totul ieșit din comun, din tiparele noastre obișnuite. Era o forță, un mare gânditor al artei, care a lăsat o dâră pe care au pășit generații de artiști plastici! Cu operele tuturor acestor mari maestri am luat contact la diferite expoziții colective sau personale, chiar în epoca respectivă.

- Pe Brâncuși l-ați întâlnit?

- Brâncuși era o mare personalitate a timpului. Ei, de aceste mari personalități te apropii mai greu. L-am văzut, totuși, de câteva ori. A fost, într-adevăr, un mare artist!

“Iată care e politica mea personală...”

- Chiar dacă i-am admirat pe toți acești uriași ai sculpturii, am încercat tot timpul să-mi creez un stil propriu, să-mi găsesc un drum al meu, să nu rămân un simplu imitator, să mă distanțez de modele și de școli și să mă exprim în felul meu personal, conturându-mi așa-zisa personalitate a artistului. Să preiau din experiențele altora ceea ce mi se părea că este esențial în artă și că mi se potrivește. Și... să-mi creez curentul meu propriu.

- V-ați întors, apoi, în țară.

- După ce m-am întors, mi-am zis: “Ei, acum, băiete, pune-te pe treabă!”. Au urmat anii războiului, cu toate ororile lor.

știind că din spatele unui ziar ne asculta un securist. Așa că, la întoarcerea în România, am fost... invitat la Securitate ca să mă chestioneze. În fine, am trecut peste toate astea fără să le dau prea mare importanță. Culmea este că acum, după 1989, securistul care m-a supravegheat pozează în... disident, mi-a trimis și o scrisoare. Chipurile, i-aș datora faptul că am stat doar 24 de ore acolo, în arest. Dar n-ar fi fost, oare, mai ușor să nu mă toarne? Sunt situații câteodată inutile, câteodată incomode, răutăcioase, dar nu trebuie să le lași să te copleșască. Dacă poți, e bine să le depășești cu zâmbetul pe buze.

- Câteodată, nu ne rămân decât iluziile. Bunul dumneavoastră prieten, Corneliu Baba, spunea că preocuparea dumneavoastră este jocul cu iluziile.

- Sigur că da. Fără iluzii, viața parcă ar fi mai seacă. Dar așa, iluziile însoțesc toată activitatea noastră, toate eforturile și gândurile noastre. Că se vor realiza sau nu, asta e altceva. Ne rămâne, însă, speranța.

- De politică ați încercat să vă țineți cât mai departe.

- Am făcut și eu un fel de politică. Dar nu am fost slujbașul unor idei în care n-am crezut. Politica dictată nu m-a interesat niciodată. Trăirea vieții și încercarea înțelegerii lucrurilor din jurul meu au fost politica mea. Iată care e politica mea personală: iubesc viața, iubesc realitatea și caut să mă conformez cerințelor vitale.

On revient toujours au premier amour!

- Ați continuat, făcând abstracție de politicul tot mai agresiv, să lucrați. Ați fost profesor, ați expus, ați și călătorit.

- Am avut ocazia să fac un voiaj în Japonia, am fost și în America. Aici, în apropiere, prin Europa, am cotrobăit prin aproape toate țările, prin toate ascunzișurile lor mai interesante.

Am rămas mai cu seamă legat de Franța, de Italia, de Spania și de Grecia. Și de Anglia, într-o măsură oarecare.

- În ultimii ani, v-ați retras la Fălticeni.

- Mă aflu acum într-o epocă de *relâche*, de liniște, chiar dacă lucrez încă, în special desenând. Am revenit la Fălticeni, pentru că aici sunt locurile în care m-am născut și care mi-au imprimat tot ceea ce aveam să devin mai târziu. M-am gândit că întotdeauna e bine să ne întoarcem la prima noastră dragoste: *On revient toujours au premier amour!* Pentru mine, prima iubire a fost orașul acesta, unde am învățat, unde mi-am deschis

ochii, inima și sufletul.

- Și acum, aveți grijă de muzeul dumneavoastră.

- În clădirea asta a fost, pe vremuri, Prefectura, un local insipid de autoritate rece și nepersonală. În urmă cu ceva vreme, mi-a fost pusă mie la dispoziție, cu modificările necesare. S-a pus parchet, s-a instalat lumină electrică, s-au pus pedestale și acum a devenit adăpostul lucrărilor mele. Aici se află cam jumătate din activitatea mea; restul lucrărilor sunt răspândite pe la particularii care le-au achiziționat sau pe la alte muzee, fie cumpărate de stat, fie donate de mine; am lucrări expuse și în străinătate. Am avut noroc și de prezența domnului Dăscălescu. Dânsul are o însușire mai mare decât aceea că este directorul muzeului: este prietenul meu de suflet, de gânduri și de viață, cu care discut și mă sfătuiesc. Există o înțelegere completă între noi și îi mulțumesc lui Dumnezeu că a alcătuit în așa fel împrejurările, ca să ne întâlnim și să legăm o prietenie care nu se poate desface. Suntem uniți prin gânduri, prin concepțiile despre artă și despre viață.

“Soția mea a fost îngerul meu păzitor”

- Muzeul adăpostește un număr impresionant de lucrări. Ele vorbesc, așa cum spuneți, despre dumneavoastră, despre bucuriile și tristețile artistului.

- Viața mi-a oferit șansa de a-mi forma un bagaj destul de voluminos și de bine încheiat de lucrări, multe în bronz, altele în marmură, în piatră, în lemn, în teracotă. Asta e viața mea. Necazurile cele mari au fost cele ale plecării pe lumea cealaltă: întâi ale părinților, pe urmă a soției. Încet-încet, am rămas cam dezgolit de familie. Fiecare ne așteptam rândul. Eu am, însă, norocul unei alte familii: lucrările mele, care mă înconjoară și pe care le iubesc ca și cum ar fi copiii mei și colaboratorii mei din muzeu.

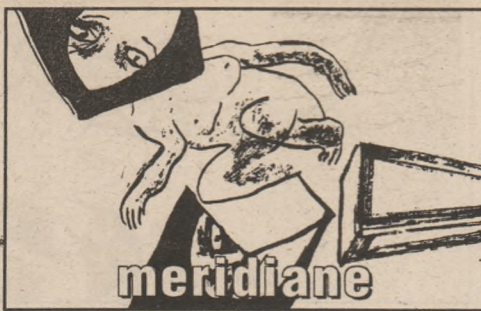
- La fel ca într-una dintre sculpturile dumneavoastră, ați avut un înger mereu alături.

- Dragă, problema se împarte în felul următor: întâi, au fost cei care m-au inițiat în tainele artei, care m-au ajutat să le înțeleg și să le dezvolt. Pe urmă, a fost soția mea, Eugenia Augustina (Jenița) Melidon, care m-a înțeles și mi-a oferit un mod de viață potrivit mie și intențiilor mele creatoare. Ea a fost îngerul meu păzitor!

Convorbire și fotografii de

Filip-Lucian Iorga

Fălticeni, septembrie 2003

Scrierile lui Eminescu în China

PRIMELE traduceri de texte integrale din poezia lui Eminescu le-a dat scriitorul și traducătorul Ge Baoquan (1913-2000). A fost corespondentul agenției „China nouă” între 1949-1950, apoi imputernicit cu afaceri al guvernului chinez la Moscova. Într-o zi, a primit cadou un exemplar din prima ediție rusă a poeziilor eminesciene, care l-au impresionat puternic. El a tradus primul pachet de poezii ale lui Eminescu și le-a publicat în prestigioasa revistă chineză „Traduceri”, numărul din ianuarie 1955, sub pseudonimul Baoquan: *Pe aceeași ulicioară..., Ce te legeni..., Și dacă..., Somnoroase păsărele și De ce nu-mi vii*.

În toamna anului 1957, Ge Baoquan a fost vizitat de Xu Wende, care tocmai își terminase studiile filologice la Universitatea C. I. Parhon din București. Tânăr și talentat românist, Xu Wende se preocupa de literatură încă din anii studenției, asigurând și translația la întâlnirile scriitorilor chinezi cu Sadoveanu și cu alți autori români. El i-a adus lui Ge Baoquan câteva poezii eminesciene traduse direct din limba română, dintre care trei au fost publicate în revista „Traduceri” din ianuarie 1958. Cele trei poezii sunt: *Ai noștri tineri, Criticilor mei și Lacul*.

O altă poezie eminesciană tradusă de Ge Baoquan este *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*, publicată în august 1959 în revista „Literatură universală” (continuarea revistei „Traduceri”). După aceea, însă, timp de două decenii, nici el, nici alți traducători chinezi n-au putut continua opera de traducere în limba chineză, întrucât China aproape și-a închis porțile în domeniul relațiilor culturale cu străinătatea și a intrat, din vara anului 1966, în perioada „revoluției culturale”. Deși pe la mijlocul deceniului al VIII-lea, favorizate de relațiile politice speciale dintre China și România, au fost editate în limba chineză cărți de istorie și geografie a României, totuși, timp de mai bine de zece ani, nu s-a tradus și tipărit nici o carte de beletristică română.

DUPĂ ieșirea din această perioadă de barbarie culturală, China a pășit pe un drum de dezvoltare generală rapidă, caracterizată prin deschidere și reformă, iar primele semne de transformări innoitoare au apărut în învățământ, știință, literatură și artă.

În 1978, la Nanjing, în provincia Jiangsu, se pregătea editarea unei noi reviste cu numele „Pădurea traducerilor” (*Yi Lin*). Redactorul Li Jingduan i-a scris lui Ge Baoquan ca să-i ceară sfatul în probleme redacționale. Ge i-a trimis o scrisoare de încurajare și șase poezii traduse din Eminescu. Poeziile au apărut în primul număr al revistei din ianuarie 1979. Trei din ele, – *Cărțile, De vorbiți mă fac că n-aud..., Dorința* – au fost publicate pentru prima dată, iar altele trei – *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, Și dacă...* și *De ce nu-mi vii* – republicate. Până la volum mai era doar un pas.

În martie 1981 Editura pentru Traduceri din Shanghai a editat cartea *Eminescu, poezii*, prima antologie eminesciană în limba chineză, tradusă în colaborare de Ge Baoquan, Xu Wende și Li Ninglai (vezi foto 1). Cartea este o selecție din volumul de poezii tipărit la Editura de Stat pentru Literatură și Artă din București în 1960. Cuprinde 34 de titluri și, după distribuția traducătorilor, 11 sunt semnate de Ge Baoquan și confruntate cu originalele pentru revizuire de către Wang Mingsheng, cercetătoare și traducătoare românistă de la Institutul de Cercetări al Literaturii Universale de pe lângă Academia Științelor Sociale din China; 16 sunt semnate de Xu Wende, care lucra atunci la Administrația Centrală a Radiodifuziunii; 7 sunt semnate de Li Ninglai, jurnalist la ziarul „Remin Ribao”. Volumul conține și șase ilustrații de Angi Petrescu-Tipărescu reproduse din ediția românească.

Cartea este prefăcută de Ge Baoquan cu un amplu studiu introductiv despre *Eminescu și poezia sa*. Pe lângă datele bibliografice ale poetului, autorul a pus un mare accent pe prezentarea generală a poeziei eminesciene așezată în cadrul istoric-social-literar al vremii. El face în folosul cititorilor chinezi o analiză profundă și complexă a tematicii poeziei eminesciene, cu inserarea pe alocuri a unor versuri exemplificative și citate din critici reprezentativi.

Ge Baoquan a scris și o *post-față* în care a menționat momentele importante în activitatea de traducere din Eminescu, colaborarea lui cu ceilalți doi traducători precum și cu prietenii români.

Este de regretat că această primă ediție chineză a operei lui Eminescu a avut un tiraj de numai 6.500 de exemplare, puține în comparație cu alte cărți de pe vremea aceea, și s-a epuizat într-un timp scurt. Cartea rămâne

mulți ani sursă principală de selecții pentru antologii de literatură universală.

EMINESCU, apreciat drept cel mai reprezentativ liric român, este inclus în mod firesc în diverse antologii de poeți universali editate în China timp de două decenii.

Prezentările și comentariile despre Eminescu le întâlnim mai ales în enciclopedii, dicționare și istorii literare. Între primele texte trebuie amintită prezentarea făcută de Wang Mingsheng, în *Scriitori străini, biografii* (Editura Academiei Științelor Sociale din China, 1979). În *Marea Enciclopedie chineză*, editată la Beijing și Shanghai în 1982, volumele pentru literatură străină Eminescu apare într-un articol redactat de diplomatul-românist Xu Cinong, un text dens în conținut. Asemenea rubrici se găsesc și în *Marele dicționar al scriitorilor iluștri universali* (Editura Lijiang, 1989) și *Marele dicționar al literaturii străine* (Editura pentru Literatură și Artă „Vântul de Primăvară”, 1989), semnalat deja cititorilor români.

În cursul anilor, instituțiile și organizațiile culturale și obștești chineze au organizat două manifestări omagiale consacrate poetului Eminescu, care au avut ecou nu numai în cercurile literare, dar și în rândul marelui public. Este de amintit că în 1989, când Eminescu a fost declarat de UNESCO drept una dintre personalitățile culturale mondiale ale anului, la Beijing a avut loc o manifestare de mare amploare. În ziua de 30 martie din acel an, Uniunea Scriitorilor din China și Ambasada română au organizat în comun, în incinta hotelului Qianmen din Beijing, o adunare comemorativă consacrată centenarului morții poetului, la care au participat mai multe personalități din viața culturală din capitala Chinei, alte personalități și public interesat.

Poetul Zhu Ziqi, membru al Prezidiului Consiliului de Conducere al Uniunii Scriitorilor din China, care a avut mai multe contacte cu scriitorii români, a evocat în alocuțiunea sa viața și opera lui Eminescu. L-a apreciat elogios ca pe „Luceafărul poeziei românești” și „o stea luminoasă pe bolta poeziei universale”. Cuvântările au fost urmate de un recital, în limbile chineză și română, din opera eminesciană și din creații proprii, susținut de poeți și actori chinezi. Cu acest prilej, poeta Ke Yan a citit o poezie prilejuită de momentul aniversar, o imagine artistică surprinsă de ochii unei poete chineze.

De la apariție volumului *Eminescu, poezii*, în traducerea lui Ge Baoquan, Xu Wende și Li Ninglai, peste 20 de ani, poetul român este pomenit și recitat cu diverse ocazii omagiale și protocolare, chiar la întâlnirile la cel mai înalt nivel, dar pentru cititorii obișnuiți mai ales cei tineri, se simțea o lacună vădită datorită lipsei unei ediții chineze accesibile pentru lectură de către marea public.

Trebuie să-l amintim din nou pe prof. Feng Zhichen (n. 1936) de la Catedra de limba română a Universității de Studii Străine din Beijing. Elev al prof. acad. Alexandru Rosetti, este primul chinez care și-a luat doctoratul în filologie la Universitatea din București încă în 1965. Românist pasionat de o viață, s-a dedicat în exclusivitate studiilor și cercetărilor în limba și literatura română. Prin publicarea mai multor cursuri universitare, traduceri din zeci de scriitori români (Lucian Blaga, George Coșbuc, Mihail Sadoveanu...), tratate (*Literatură română, Dramaturgia românească*), mai ales prin coordonarea celor două dicționare fundamentale, chinez-român și român-chinez, și-a dobândit un binemeritat prestigiu în rândul româniștilor chinezi și al sinologilor români. A îndrăgit opera lui Eminescu încă în timpul studenției și prin anii '80 terminase deja o altă versiune chineză selectată din poeziile lui Eminescu, propusă inițial pentru publicarea la Editura pentru Literatură Poporului din Beijing. Dar, în condițiile economiei de piață, fără comenzi profitabile solide sau un sprijin material substanțial acordat, adesea un proiect, oricât de atrăgător, se duce greu la bun sfârșit. Asta a fost și soarta manuscriselor profesorului Feng care au zăcut ignorate timp de aproape 20 de ani.

O oportunitate pentru reeditarea operei eminesciene în limba chineză s-a ivit în urma vizitei în România și în Republica Moldova, la începutul verii anului 2002, a delegației scriitorilor chinezi condusă de domnul Danzeng (transcris și „Tensing”), vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din China. La întoarcere domnul Danzeng a propus conducerii Uniunii să sprijine editarea unei noi cărți din opera lui Eminescu. Așadar, prin Editura Scriitorilor și, ulterior cu sprijinul călduros al ambasadorului Viorel Isticioaia-Budura și cu sponsorizare din partea Corporației ZTE din Shenzhen, o nouă antologie *Mihai Eminescu, poezii și proză literară* a văzut lumina tiparului în iulie 2003 (vezi foto 2). Cartea este prefăcută de Danzeng, care și-a amintit cu multă căldură și sinceritate impresiile deosebit de plăcute ale vizitei sale în România și Moldova, îndeosebi acelea care

au trezit în inima sa admirația și venerația față de Eminescu și opera lui.

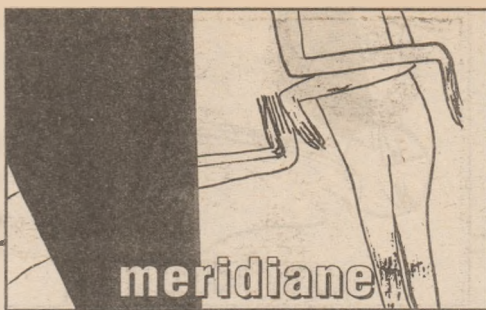
În cuprinsul bilingv al cărții figurează 65 de titluri de poezie și 4 de proză literară din cele mai reprezentative opere eminesciene. Majoritatea dintre ele sunt traduse pentru prima dată în limba chineză, deci în premieră absolută. Cele patru proze, *Făt-Frumos din lacrimă, Sărmanul Dionis, La aniversară și Geniu pustiu*, fac parte dintre lecturile complet inedite pentru cititorii chinezi. Este de menționat că selecția s-a lărgit destul de mult față de versiunile precedente în chineză; traducătorul a optat mai mult pentru valorile estetice decât criteriile sociale.

Comparând versiunile profesorului Feng cu originalele, remarcăm că este vorba de o traducere liberă foarte reușită. Posedând o deosebită comprehensiune și o bogată experiență în munca de traducere literară din română în chineză, acumulată de-a lungul a câtorva decenii, traducătorul a redat cu fidelitate, într-o limbă curată și concisă, imaginile artistice și subtilitățile textului original, făcând ca poeziile eminesciene să sune tot așa de frumos, comparabil cu cele mai bune traduceri lirice din literatura universală. Într-o *Postfață*, destul de amplă, pe lângă viața lui Eminescu, traducătorul a consacrat mai multe pagini unei analize asupra măiestriei artistice a poetului. Renunțând la unele asocieri forțate, formulate cândva după conceptele literaturii proletcultiste, a modificat acum perspectiva interpretării operei orientându-se mai mult spre analiza poeticității.

În ziua de 20 august anul acesta, la sediul Asociației de Prietenie a Poporului Chinez cu Străinătatea, a avut loc, într-o atmosferă sărbătorească, ceremonia lansării cărții *Mihai Eminescu, poezii și proză literară*, versiunea chineză. La solemnitate au participat președintele României, Ion Iliescu, și alte oficialități române care se aflau în vizită în China, între care și dl Eugen Uricaru, președintele Uniunii Scriitorilor din România. Iar din partea chineză au asistat la ceremonie mai multe personalități ale vieții politice și culturale chineze și un mare număr de româniști chinezi.

Dl Chen Jiangong, vicepreședinte executiv al Uniunii Scriitorilor din China, a subliniat în cuvântul său semnificația evenimentului și a exprimat și speranța ca, prin colaborarea cu factorii similari din România, să se facă cunoscute tot mai multe opere ale scriitorilor români pentru cititorii chinezi și, respectiv, cititorii români să aibă mai mult acces la lectura operelor scriitorilor chinezi.

Ding Chao

Interviurile „României literare”

Juan Marsé

“Romanul spaniol este într-o perioadă fastă”

Luminița Răuț: *Domnule Juan Marsé, în România au fost publicate până în prezent două romane ale dumneavoastră: Ultimele seri cu Teresa (traducere: Tudora Șandru Mehedinți, Editura Eminescu, 1998) și Vraja Shanghaiului (traducerea subsemnatei, Editura Polirom, 2003). Știm că, într-un fel, vă identificați cu tânărul din ultimul roman, că, adolescent fiind, ați trăit dramatic perioada de după războiul civil, că ați lucrat în atelierul unui bijutier ca și protagonistul din Vraja Shanghaiului. Și mai știm că sunteți un autodidact... Cum ați început de fapt să scrieți?*

Juan Marsé: Aveam 14 sau 15 ani când am citit Hemingway, *Zăpezile din Kilimanjaro*. De atunci a început aventura scrisului. Am scris mai întâi o povestire în care imitam stilul lui Hemingway. Firește, mă atrăgeau romanele de aventuri, Stevenson, romanele de mister, iar mai târziu i-am descoperit pe francezii (Balzac, Stendhal, Flaubert) și pe ruși (Dostoievski, Tolstoi etc.) care m-au influențat.

L.R.: În majoritatea cărților dumneavoastră regăsim o atmosferă cu totul specială, a Barcelonei de după războiul civil. V-a marcat puternic acea perioadă, cu siguranță. Mult timp în Spania nu s-a vorbit despre războiul civil, acest subiect fiind considerat oarecum tabu, iar acum acesta a revenit

cu obstinție în atenția lumii întregi. Filme ca *Las alas de la mariposa* (Aripile fluturelui) în regia lui Fernando Trueba sau cărți ca *La voz dormida* (Vocea adormită) de Dulce Chacón readuc în actualitate acest subiect.

J.M.: Da, în momentul de față în Spania încă se dezgroapă morții din gropile comune. În timpul războiului civil au existat morți în ambele tabere, dar acum vorbesc despre represiunea de după război, când franchiștii și falanștii au ucis oameni care au ajuns în gropi comune după încetarea ostilităților. Dulce Chacón vorbește în cartea ei despre ororile suferite de femei în închisori, dar și despre curajul și demnitatea de care au dat dovadă; cartea a fost acuzată însă de sentimentalism. Eu cred că acestea sunt limitele ficțiunii de un anumit gen. Istoricilor le revine însă sarcina să elaboreze adevăratele documente; scriitorii scriu doar ficțiuni.

L.R.: Romanul dumneavoastră *Vraja Shanghaiului* m-a impresionat profund și m-am hotărât imediat să-l traduc. Ne-ați putea spune câteva cuvinte despre această carte și, de ce nu, despre filmul realizat ulterior?

J.M.: Am scris inițial o povestire, *El pistolero y la zanja* (*Pistolarul și șanțul*). Erau vreo 20 de pagini care, pe măsură ce scriam, se tot înmulțeau până au devenit un roman. M-a atras întotdeauna această dualitate între realitate și vis. Asupra realității aplic o memorie critică, iar visul îl reprezintă Shanghaiul; orașul acesta are o rezonanță mitică și imaginația celor doi adolescenți devine debordantă. Filmul, din păcate, nu mi-a plăcut. Inițial, regizorul Victor Erice, autor al unor filme de referință – *El espíritu de la colmena* (*Spiritul stupului*) și *El sur* (*Sudul*) – scrisese un scenariu excelent și se pregătea să facă filmul. Au intervenit însă niște neînțelegeri cu producătorul și atunci filmul a fost realizat de Fernando Trueba. Trueba este un regizor excelent, să ne înțelegem, și sunt foarte

bun prieten cu el – chiar acum lucrez la un scenariu pentru un film al lui, un film de mare actualitate de astă dată, *El guardián del abismo* (*Paznicul abisului*) – dar *Vraja Shanghaiului* nu i-a reușit. N-a vrut să lucreze pe scenariul lui Erice, și-a scris propriul scenariu, dar n-a pătruns deloc spiritul cărții, filmul n-are profunzime și, după vizionare, i-am spus părerea mea sinceră.

L.R.: Ați scris vreodată poezie? Opera dumneavoastră respiră atâta lirism... Mă bucur că ultimul dumneavoastră roman *Rabos de lagartija* (*Cozi de șopârlă*) va fi tradus de un mare poet român, domnul Mihai Cantuniar; sunt convinsă că dumnealui va reda extraordinar acest lirism.

J.M.: Nu sunteți prima care mă întreabă dacă scriu poezie. Poetul și prietenul meu Jaime Gil de Biedma a avut și el aceeași curiozitate. Răspunsul este însă negativ. Nu, n-am scris niciodată poezie. Este adevărat, există o dimensiune lirică în proza mea, este o proză poetică dacă vreți, dar nu sunt poet, din păcate.

L.R.: Știu că uneori a trebuit să vă confrunțați cu cenzura, că romanul *Si te dicen que caí* (Dacă îți spun că am căzut) n-a putut apărea în Spania lui Franco, fiind publicat și premiat în Mexic. Ce ne puteți spune despre acea perioadă?

J.M.: Până în 1975 când a murit Franco, exista la Madrid un departament numit eufemistic *Departamento de orientación bibliográfica* (*Departamentul de orientare bibliografică*) unde scriitorul era obligat să prezinte orice manuscris. Apoi se întrunea o comisie și scriitorul era chemat să răspundă pentru anumite pasaje. Eu însumi am fost obligat să dau socoteală pentru termeni erotici, pentru faptul că aveam personaje care erau „imorale” din punctul lor de vedere. Și așa începea o adevărată negociere, stăteam în fața textului și înlocuiam cuvintele „tari” sau renunțam la unele referințe pentru ca volumul să poată apărea. Uneori însă nu am cedat cu nici un chip și atunci cartea fie nu a apărut, fie s-a publicat în altă parte, cum s-a întâmplat cu

Juan Marsé și Luminița Răuț

Si te dicen que caí. Am să vă povestesc însă o întâmplare hazlie. Era prin 1982; m-am trezit cu un traducător din Uniunea Sovietică. Dorea să traducă *Un día volveré* (*Mă voi întoarce într-o zi*), dar exista o problemă. În carte exista un personaj care era homosexual și atunci m-a rugat pur și simplu să-l schimb; răspunsul a fost categoric nu și cartea nu a mai apărut la Moscova!

L.R.: Ce ne puteți spune despre soarta literaturii în prezent?

J.M.: În Spania, proza cunoaște o perioadă fastă în momentul de față. Nu teatrul, nu poezia, ci proza, mai precis romanul. Există o mare varietate de tendințe, se scriu romane mai bune ca în Franța, Italia și Germania, deși se citește mult mai puțin decât în țările respective și există câțiva autori contemporani extraordinari, care ar merita să fie traduși. Citez aici doar câteva nume: Eduardo Mendoza, Vazquez Montalban, Rafael Chirbes, Benjamin Prada, Feli-

pe Benitez Reyes.

L.R.: Se aude vocea intelectualului, respectiv a scriitorului în Spania actuală?

J.M.: Vocea autorului de ficțiuni nu prea e auzită. Televiziunea, presa scrisă au un impact mult mai puternic. Deși Spania este o mare putere editorială, spaniolii nu prea citesc, au alte priorități. Iar când scriitorii de aici s-au ridicat împotriva războiului din Irak, susținând că Spania nu are ce căuta în umbra Statelor Unite, guvernul actual, care sper din tot sufletul să piardă următoarele alegeri, s-a făcut că nu aude!

L.R.: Anul acesta, în luna mai, la Târgul Internațional de Carte din București, Spania a fost invitatul de onoare. N-ați putut participa, deși Institutul Cervantes, respectiv doamna Ioana Zlotescu Simatu, directoarea Institutului v-a lansat invitația. Când veți veni în România?

J.M.: N-am putut veni din motive medicale, am un by-pass, dar și din comoditate. Înainte călătoream foarte des, acum am îmbătrânit (*râde*). Promit să vin însă în 2004, dacă invitația mai rămâne valabilă. Sunt invitat la Budapesta și fiind foarte aproape, voi veni și în România. N-am fost niciodată și sunt curios să vă cunosc țara, mai ales că apreciez în mod deosebit cultura română

L.R.: Vă mulțumesc și vă aștept.

Barcelona, 12 septembrie 2003

Luminița Voina Răuț

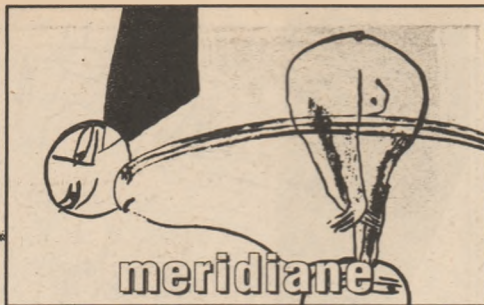
România literară 27

 PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
tel. 210.89.08; 210.89.28 office@prior.ro

Un singur volum furnizează răspunsul rapid la întrebările noastre zilnice, acoperind toate domeniile cunoașterii umane.

Cele 28 000 de articole succinte, completate de cele peste 2000 de fotografii, hărți, tabele, fac din **BRITANNICA CONCISE ENCYCLOPEDIA** o sursă de referință ideală pentru orice cămin sau instituție.

Preț: 3.460.000 lei

U NA DIN cele mai durabile în timp instituții de învățământ superior în limba română din afara României, Catedra de Filologie Română a Universității ELTE din Budapesta a depășit, iată, pragul a 140 de ani de existență și dăinuire culturală. Momentul de la 1863, când Alexandru Roman își rostea misionar cursul inaugural, rămâne cu atât mai important cu cât o catedră pentru românii din Ungaria răspundea unor aspirații îndreptățite ale românilor, și nu puțini, din Budapesta. Iosif Vulcan, susținut de episcopul greco-catolic Vasile Erdeli, împreună cu studenții de atunci ai universității regești, reactivau un deziderat mai vechi, venind din programul libertăților de la 1848, acela de a-și manifesta și la nivelul instrucției publice identitatea de limbă și cultură română. În plus, contextul politic al reformelor liberale din jurul anului 1860, ca și susținerea solidară a studenților din Viena, care păstrau legături cu studenții pestani, au dus la obținerea acestui drept de identitate comunitară, o catedră de limbă și cultură românească la nivel universitar. Într-un mod fericit, ca urmare a prezenței unui român ca traducător la locotenența regală (1857), apoi concipist la Consiliu (1861), Alexandru Roman a avut privilegiul de a fi numit profesor extraordinar al primei catedre românești. De altfel, el însuși student la Viena și coleg cu cunoscutul lingvist și profesor cernăuțean Aron Pumnul, Alexandru Roman s-a

format ca profesor prin activitatea la nivelul școlilor gimnaziale din Oradea. I-a fost dat acestui mentor de școală românească să activeze cu multă râvnă, având ocazia de a fi primul și în acest moment premergător deschiderii catedrei budapestane: la Oradea deschide primele ore de limbă română la gimnaziul maghiar (1848-1849), după cum, la 1861, iarăși este primul redactor de ziar românesc care editează *Concordia* în românește cu caractere latine. Tot Alexandru Roman împreună cu Iosif Hodoșiu, T. Cipariu, George Barițiu, compun Societatea Literară Română pentru cultura limbii, viitoarea Societate Academică din București (în 1866), după ce în 1851 același tânăr activ înființase la gimnaziul din Oradea Societatea de lectură a tinerimii române. Toate aceste momente pregătitoare, favorabile deschiderii unei catedre românești la nivel universitar, au condus la numirea în 20 decembrie 1862 a lui Alexandru Roman "ca profesor extraordinar al limbii și literaturii române la universitatea regească din Pesta", pentru ca după zece ani, în 1872, ca urmare a bunei prestații în calitate de dascăl, să primească titlatura de profesor ordinar. Era o recunoaștere oficială și publică a rolului său de întemeietor și mentor de conștiințe.

Catedra a devenit, în scurt timp, punctul de întâlnire spirituale între studenții români de la celelalte facultăți, Drept, Economie, Teologie, Filosofie, prin activitatea Societății de lectură și a unor programe culturale vestite în epocă, precum balu-

Moment aniversar (1863-2003)

Catedra de Română din Budapesta

rile anuale ori semestriale ale tinerimii române. Fostul elev al lui Alexandru Roman, la Oradea, și student în 1863 la Budapesta, Iosif Vulcan, în revista *Familia* evocă în câteva rânduri personalitatea marcantă a profesorului primei catedre, fie prin portrete în detaliu (în 1866, apoi în 1893), urmărindu-i cu atenție activitatea de la catedră și cea publică. Iată, în primul nr. al revistei din 1865, la rubrica *Ce e nou?* anunță despre deschiderea seriilor de lecții de lingvistică ale profesorului, "un curs lingvistic de totu interesant despre asemănarea limbilor române", știre susținută de prezența în paginile primelor numere ale *Familiei* a unui serial despre volumul lui A. Bruce-Whyte, *Analiza limbei române*. Aceeași revistă îl urmărește pe Al. Roman implicat în chestiunea bisericii greco-catolice române, cu ocazia întrunirii la Cluj a unei conferințe, în problema independenței bisericii față de congresul de la Budapesta. Al. Roman era în 29 iunie 1897 onorat ca președinte al conferinței, cu sarcina redactării răspunsurilor către Sfântul Scaun și mitropolie.

Activitatea Catedrei de română din Budapesta este constant urmărită de presa română a vremii: *Familia* vorbește de venirea, în 1897, după Al. Roman, a dr. Oscar Asboth (profesor de limbi slave), a docentului

privat Alexici György; *Românul* și *Tribuna* din Arad (la aniversarea a 50 de ani de existență a Catedrei), între 1910-1913, consemnează, cu regret, incidentele de la catedră, legate de numirea unor profesori fără prestația intelectuală și morală a întâiului profesor Al. Roman (Ioan Ciocan – prof. din Năsăud, Iosif Siegescu – cel mai controversat profesor). Unul din cei mai activi studenți ai catedrei, criticul Ilarie Chendi, pornește chiar o campanie de semnalizare a neregulilor de la catedră, într-un amplu material despre Catedra de limbă română, în *Tribuna* din 1910, apoi în *Românul* din 1913. Ceva din vehemența și spiritul corectiv al dascălului Roman a trecut cu folos în discipolii săi, Il. Chendi, Octavian Goga, V. Goldiș, Valeriu Braniște.

În cei 140 ani de viață a Catedrei de Română de la Elte, revigorarea activității și revenirea la spiritul academic și științific s-a petrecut cu o nouă generație de dascăli, de la Carlo Tagliavini, Tamas Lajos, Laszlo Gáldi, la Domokos Sámuel, Pálffy Endre și Miskolczy Ambrus. Momentul aniversar, de la începutul lui septembrie al acestui an, prilejuit de vizita specială a președintelui Ion Iliescu la catedra noastră, onorat și de intervenția președintelui Ungariei Madl Ferenc, a marcat, cu temei, rolul și nobila misiune a acestei prestigioase instituții de învățământ superior românesc din Ungaria. Simpozionul organizat cu acest prilej și moderat de actualul șef al catedrei, prod. dr. Miskolczy Ambrus, intervențiile celor două delegații (Szász Zoltan, Sarosi Balint – Budapesta, Gh. Petrușan – Seghedin, Dan Horia Mazilu – București, Al. Ardelean – Arad, Ioan Derșidan – Oradea, Cornel Munteanu – Budapesta) au marcat rolul intercultural ale acestei instituții. Evocări științifice și umane ale personalităților catedrei în istoria ei, interferențe culturale care au implicat profesorii și studenții, au încheiat un profil distinct însumând etape, personalități, evenimente, fapte culturale, cu amplitudine în relațiile dintre cele două culturi.

Cornel Munteanu

EDITURA PARALELA 45

BELETRISTICĂ

NOI APARIȚII

Miodrag Bulatović
amantul morții

Traducere de Mariana Ștefănescu

format 14 x 20, 132 p., 75.000 lei

Edgar Reichmann
o fereastră către lume

Traducere de Mogda Jeannenau

O FEREASTRĂ
CĂTRE
LUME

format 14 x 20, 370 p., 199.000 lei

Reduceri de 30% pentru comenzile prin telefon sau e-mail.

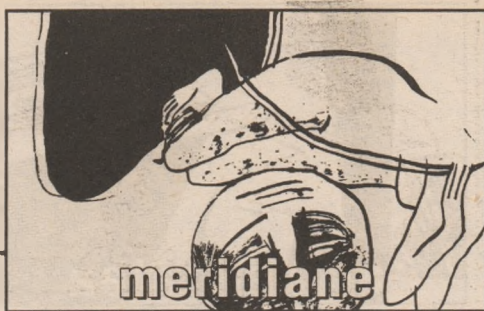

Comenzile se primesc pe adresa:

Pitești, str. Frații Ștefănescu, nr. 128-130

Tel/fax: 0248 214 533; 0248 631 492

e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro

Anul Gao

● Marsilia, mîndră de cetățeanul ei adoptiv Gao Xingjian, laureat al Premiului Nobel pentru literatură în 2000, romancier, pictor, dramaturg și regizor, îi consacră o sărbătoare fără precedent: Anul

Gao. Manifestările au început deja în toamna aceasta, cu vernisajul unei expoziții neobișnuite, intitulate *Rătăcirile păsării*, o operă de 60 de metri pictată în alb și negru, „de la obscuritatea absolută la lumina orbitoare”. A urmat, la Théâtre du Gymnase, premiera *Căutătorul morții*, cu o piesă scrisă de Gao Xingjian în 2000, căreia i-a asigurat el însuși regia și scenografia. La 6 decembrie e prevăzut un colocviu cu tema *etică și estetică, pentru o altă modernitate*, iar în 2004, laureatul Nobel de la Marsilia va fi subiectul altor manifestări culturale cu invitați de prestigiu.

Correspondență în trei

● La Gallimard a apărut vara aceasta volumul *Rilke, Pasternak, Tsvetaieva - Correspondență în trei*. Vara 1926 ce conține scrisorile schimbate timp de câteva luni de trei din cei mai mari poeți ai timpului lor. Pasternak e imobilizat la Moscova de revoluție, Tsvetaieva e în emigrație în Franța, iar Rilke - în Elveția, unde moare lent. Doar Pasternak și Tsvetaieva se cunosc bine. Rilke n-a întâlnit-o niciodată pe poeta rusoaică, iar pe viitorul autor al *Doctorului Jivago* abia de-l cunoaște. Legătura reală a triumfului lor e admirația literară reciprocă. Izolarea, absența contactului și a cunoașterii concrete favorizează exaltarea, idealizarea, dar și susceptibilități, gelozii, remuscări, căci pasiunea amoroasă este incontestabil amestecată cu ardoare poetică.

Zmeul

● Randa Chahal-Sabbagh, realizatoarea filmului *Zmeul* (și nu *Cerbul zburător*, cum a tradus titlul un observator cultural), distins cu Leul de argint la Veneția, s-a născut în 1953 la Tripoli dintr-un tată libanez și o mamă irakiană. A studiat cinematografie la Universitatea din Vincennes și apoi la Școala Superioară Louis Lumière, a făcut filme documentare și a ales să trăiască războiul cu Beyrouth, înainte de a se stabili la Paris cu soțul și cei trei copii ai lor. *Zmeul*, cel de al treilea film de ficțiune al ei, povestește pe ton de comedie iubirea imposibilă dintre o tânără libaneză și un grănicer druz din armata israeliană. Cotidianul „Al Mustaqbal” din Beyrouth precizează că Randa Chahal e prima cineastă arabă recompensată cu un premiu european de prestigiu, iar „Courrier international” nr. 671 îi publică fotografia și CV-ul la rubrica „Personalități de mîine”.

Furia rece a Elfriedei Jelinek

● Romancieră și autoare de piese de teatru, Elfriede Jelinek e una din figurile dominante ale literaturii austriece contemporane, deținătoare a celei mai înalte distincții literare germane, Premiul Georg Büchner, primit în 1998. Numele ei s-a impus, între altele, datorită șocului provocat de romanul pornografic *Lust*, dar mai ales *Pianistei* (roman tradus și la noi de Nora Iuga), după care Michael Haneke a făcut filmul laureat cu Marele Premiu al Juriului la Cannes în 2001. Recenzind traducerea cărții ei *Gier. Ein Unterhaltungsroman*, apărută la Ed. Seuil, Raphaëlle Rérolle scrie în „Le Monde des Livres”: „Și aici, Jelinek își exprimă aversiunea față de mecanismele politice, economice și sexuale care guvernează țările occidentale în general și Austria în special. Această furie rece cu care denunță aservirea femeilor de către bărbați se exprimă cu virulență în *Aviditate*, o satiră glacială a Austriei, un text puternic și destabilizant, în care autoarea vorbește la persoana I, exprimîndu-și aversiunea pentru compatrioți, dar și, după moda textualistă,

părerii despre propria proză, despre meseria de scriitor și raporturile acestuia cu personajele lui”. Deși subiectul e ancheta asupra unei crime - un cadavru e găsit într-un lac artificial și jandarmul Kurt Janish trebuie să afle cum și de ce s-a produs uciderea - recenzata găsește romanul cam fastidios și lungit prin redundanțe și

jocuri textuale inutile. La 57 de ani, furioasă și frenetică Elfriede Jelinek, deși e o profesionistă excelentă a prozei moderne și excelează în scenele sexuale, manifestă o asemenea lipsă de „ospitalitate literară”, încît lectura devine dificilă - își încheie cronică Raphaëlle Rérolle.

În căutarea documentului pierdut

● Actul fondator al primului sindicat liber din țările Europei de Est, Solidarnosc, înființat după grevele din august 1980 de la Gdansk, a fost înscris pe lista patrimoniului mondial UNESCO, fiindcă a influențat cursul istoriei nu doar în Polonia, ci și în Europa și în lume. Numai că textul original e de negăsit, cu toate eforturile arhiviștilor polonezi. O ipoteză ar fi că Lech Walesa a pierdut hîrțile pe care erau înscrise cele 21 de postulate ale muncitorilor. O alta - că documentul ar face parte dintr-o arhivă încă nerepertoriată, aflată la minăstirea Czestochowa. Cercetările continuă - scrie „Rzeczpospolita”.

Correspondență din Stockholm

Sărbătoarea cărții

DUPĂ doliul național al Suediei (moartea ministrului de Externe) au urmat patru zile de bucurie: Târgul de carte de la Göteborg, sărbătoarea cărții și într-un fel triumful culturii asupra complicatelor probleme politice și sociale ale timpului nostru. Spre deosebire de alți ani, anul acesta părerea a fost unanimă: a fost cel mai bun timp al cărții!

Cititorii și scriitorii s-au întâlnit cu adevărat, discutând despre legătura subtilă dintre cel care scrie și cel care citește. Timp de patru zile s-au perindat mii și mii de oameni cu pungile pline de cărți, făcând adevărate provizii pentru anotimpul în care se citește cel mai intens, în lunile întunecate care au început deja cu acest sfârșit de septembrie.

Târgul a fost deschis cu foc de artificii chiar de celebrul jurnalist, Ryszard Kapuscinski, Polonia și scriitorii ei fiind în centrul atenției în acest an. În 1970 au părăsit Polonia 40.000 de polonezi, 5.000 dintre ei primind azil în Suedia, în mare parte evrei, devenind mari personalități ale vieții culturale din țara de adopție: editorul Dorotea Bromberg, criminologul Jerzy Sarneski, regizorul Juri Lederman, scriitorul (și jurnalistul) Maciej Żabramba, jurnalistul Jackie Jakubowski. Dar și mulți neevrei, precum poetul foarte cunoscut Adam Zagajewski, un posibil candidat la Premiul Nobel pentru literatură, sau

arhitectii Mischa Borowski și mama sa, Maria, care s-au întors în Polonia după ce au lăsat în Suedia urmele concrete ale artei lor arhitecturale.

Printre temele târgului: privirea globală asupra lumii, prezența terorismului în viața de toate zilele (dezbătându-se cartea importantă a lui Tariq Ali, despre cauzele terorismului), dar și feminismul din țările nordice, și influența tot mai puternică a științei asupra literaturii.

Dintre scriitorii celor 63 de țări aflate la Târg, cei mai activi în dezbateri și prelegeri, au fost, bineînțeles, amfitrionii. Pentru prima oară în istoria Târgului de carte (anul viitor se împlinesc 20 de ani de la înființarea lui) marile jurnale au oferit un spațiu generos editurilor mici: Modernista, Alfabeta, Leopard, Tranan, Vertigo etc. Aceste mici edituri, cu mari probleme financiare, s-au reunit prin ambiția de a răzbate cu orice preț, promovând o literatură în care să se oglindească marea diversitate a stilurilor literare; dar și prin reeditarea operelor clasice, punându-le în lumină marea lor modernitate, eclipsată de prejudecățile gusturilor la modă.

Cel mai mare succes nu l-a avut, cum ne-am fi așteptat, un scriitor polonez, ci un rus, Vladimir Sorokin care a „strigat” publicului că scriitorii au fost mereu periculoși în Rusia. El se referă, desigur, la propriul său roman *Grăsime albastră* în care a experimentat, în propriul laborator, „clonarea” scriitorilor clasici: Dosto-

ievski, Tolstoi, Cehov, Ahmatova, Nabokov etc., dând propriile variante scandaloase, în loc să creeze el însuși ceva nou. Acest teribilism nu l-a costat prea mult pe scriitor, acuzat (și achitat foarte repede) de pornografie și pângărirea literaturii ruse, aducându-i faima după care tânjise atîta: romanul *Grăsime albastră* este al șaptelea al său după alte șase romane complet neinteresante. Ultimul roman, *Gheața*, după propriile cuvinte „e un roman tradițional, cu foc de artificii și o formă de zile mari”. Fericit, la vârsta de 48 de ani, Sorokin se simte abia acum liber de a scrie ce vrea, declarînd că literatura e singura sferă de libertate în Rusia.

Concluziile după aceste zile de bucurie de la Târgul de carte, au fost că omul își găsește prin cărți ființa esențială, percepend pulsul vieții adevărate în luptă cu zgomotele vieții moderne supercomputerizate. Prin intermediul cărților, cititorul se poate metamorfoza liber, odată cu autorul. Dar constatarea memorabilă este aceea că, în Suedia, ca și în alte țări ale nordului, cartea e vie, oamenii citesc mult, toate generațiile regăsindu-se parcă în această pasiune veche. Peste tot: pe stradă, în metrou sau în case, prin ferestre generos luminate, pot fi văzuți oameni citind. Această imagine pare de vis, întărind unul din numele date Suediei ca „Țară a Nobelului”, adică a lecturii, a instruirii, prin bucuria cărții.

Gabriela Melinescu

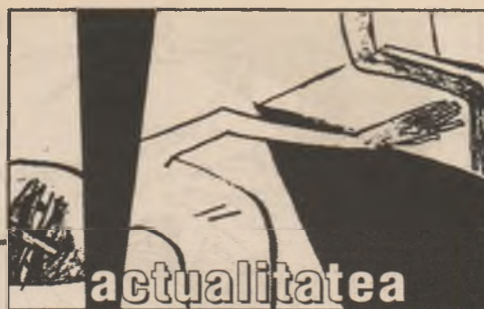
Stilul Labanda

York Times” și „Wallpaper”. Apoi, desenatorul s-a lansat în publicitate pentru

● Ilustratorul spaniol Jordi Labanda (n. 1968) a studiat la Barcelona desenul industrial, dar a devenit celebru datorită ilustrațiilor sale colorate și detaliate, concepute într-un stil original, publicate în cotidianul catalan „La Vanguardia”. Stilul Labanda a plăcut și americanilor, care i-au solicitat colaborarea la „New

firmе celebre, în special de confecții. Acum el a publicat un album intitulat *Hey Day* în care eroinele sale sofisticate își exprimă punctele de vedere, adesea critice, asupra societății contemporane și își pun, cu ironie, întrebări grave. *Hey Day* (R.M. Barcelona) este o carte „angajată”, cu mare succes la publicul spaniol.

post-restant

de
Constanța Buzea

INTERESANTĂ ideea, complicată demonstrația, modestă însă realizarea artistică de care ar fi avut nevoie un subiect palpitant precum cel din *Omul în costum galben sau șoricelul simbol*. Să-ți surprinzi logodnica asasinând prin înecare în chiuvetă un biet șoricel, prins deja în cursa de șoareci, și să nu te hotărăști pe dată să fugi cât mai departe și în mare viteză, nicidecum să te mai și căsătorești cu o asemenea femeie, înseamnă, în concluzia pe care ne-o oferiți, să-ți asumi nebunește riscul de a păți, într-o viață de om, ce a pățit bietul șorec. Ce a pățit șoarecele, ne spuneți, dar nu ne lămurii în privința soțului. (Betinio Diamant, Medias). ☒ V-am primit cărțile și voi face după cum doriți, dând-o mai departe pe una din ele, pentru recenzare. Am mai vorbit împreună despre simplitatea bogată a genului de poezie pe care o practicați. Voi face și eu la fel cum au făcut cei care vă apreciază aici și în străinătate. Voi transcrie, după ce în crescendo am simțit o împăcare, o calmare a nervilor, citind: „La marginea nopții/ coliba păstorului/ luminată de-o stea –/ plutește pe valurile neclintite ale turmei”, „Mâl înșelător/ Crescute ca din apă –/ picioarele berzei/ au nevoie de aripi/ și de cerul albastru”, „Cu sânii lor mici/ aspri ca pita neagră/ sparg țigăncile –/ sticla subțire a apei/ argintate cu soare”, „Fulgi mari –/ șterg de pe prima pagină/ oribila crimă”, „Casa bunicii –/ păstrând amintirile/ în blide cu flori”, „Negrul mărfar –/ În ultimul vagon/ înflăcăpădă”, „Focuri de armă/ înghițite de omăt –/ Haigă cu maci”. (Julian Dămacuș, Gherla) Firesc mi se pare, după lectură, modul de a vă face cunoscut și a vă face cunoscută, și a vă apropia de sufletul meu. Cele scrise de dvs., poezii, proză scurtă și scurte articole, mici studii, dar și recenzia excelentă ce apare în fragment între textele însoțitoare din postfața la volumul *Lumină și Suse, Geometrii singulare*, la lansarea căruia am trăit revelația speranței, a certitudinii că avem viitor, sunt dovezi de talent, de abordare a valorii cu o profundă cunoaștere a ei, că putem comunica unii cu alții, dacă dorim, firește. Cum puține sunt acele articole din

set ce nu au fost publicate, voi propune pentru o apariție la noi pe cel despre literatura pe Internet. Dar poate că vom reuși, totuși, mai mult? Am citit cu plăcere și cu recunoștință grupajul de versuri intitulat *Vorbe pe care le-am întâlnit. A iubi, A fi, A avea, A muri, A visa și A cunoaște*. Din *A cunoaște*, acest fragment: „Cine nu cunoaște mai întâi cuvintele/ nu are voie să se nască./ nu are voie să-și deschidă ochii./ sufletul, buzele./ nu are voie să iubească./ Cine nu cunoaște mai întâi cuvintele/ nu are voie să moară./ nu are nici cel mai mic drept să dispară –...”. Iar din *A fi*, tot un fragment, chiar dacă poemul are doar șase versuri: „Cărțile/ sunt de fapt niște oameni/ din care n-au mai rămas decât cuvintele – ...”. Din *A iubi*, să vedem dacă spațiul rămas îl cuprinde în întregime: „Nu cumva/ a iubi și a iubi/ sunt două verbe diferite care se rostesc la fel/ par la fel/ se întâmplă la fel/ dar numai unul e adevăratul/ e predestinatul/ e cel/ care ne înjumătățește de la naștere/ pe noi, cei aplecați spre înjumătățire/ și nu pe noi, cei impliniți, singuri și singuri/ dar atât de mulți/ încât noi, cei adevărați/ am fost nevoiți/ să umblăm năuci/ cu sufletele neterminate/ sfâșiate/ mototolite/ smulse nefiresc/ lăsându-ne trupurile/ la voia întâmplării?” Ar mai încăpea câteva versuri și din *A muri*. „A muri nu există./ a muri nu prezintă nici un interes./ nu are nici o noimă./ a muri e un artificiu/ o păcăleală/ o scorneală/ un refren de doină, o poezie proastă/ un bocet bălbăit/ ca o căință/ lipsită de demnitate./ de coordonare./ de ființă...”. Ar fi păcat să rămână nearătat *A avea*: „Eu merg numai pe partea ta dreaptă./ eu îți cunosc numai profilul/ de pește, cu ochiul neclintit și negru./ eu țin mâna cu care scrii./ mănânci, lovești./ eu mă sprijin pe umărul tău drept./ adorm pe genunchiul tău drept./ visez lumea din spatele gândului tău drept./ Eu am dreptul la lumea mea/ nemărginită./ ivită undeva./ în dreapta ta.” (Ioana Andreea Ștefănescu). ■

...Când îl vedeam pe domnul Andrei Marga la televizor și-i auzeam vorba molcomardelenească prefigurând perspectiva învățământului românesc, eram convins că șansele politicii sale de reorganizare în domeniu erau cam nule. Pentru că românul suportă tot felul de chestii, dar nu și încorsetarea în programe rigide, mai ales după evadarea din ceaușism. Iar dacă mai e și intelectual, sau demnitar – și e, dacă ne gândim că, la această oră, patria e atât de plină de doctori în ceva, încât e mai bine să discutăm despre fotbal... De-aceia cred că domnul fost-ministru s-a și autopedepsit înscriindu-se în PNȚCD și întorcându-se la *babeșbolyaianul* clujean, umilit că... a știut destulă carte dialectic-hegeliană oponentă înversunată a dualismului kantian – uf! L-a învățat apoi doamna Ecaterina Andronescu, dacă domnul rector și filozof și-o fi luat notițe – că merita! Prima dată când a apărut la televizor această simpatică doamnă, prietenul meu Haralampy, după ce trăsesse o ambrozie de prune bistrăne, a zis că seamănă cu Dan Spătaru interpretând o compoziție de Ion Vasilescu... Ca să vedeți ce efecte poate să aibă o tărâie de minim „60 de focuri”... Ea a fost cea care a pus bazele reale ale unui sistem educațional

original și cu roade imediate; păcat că nu a fost înțeleasă nici măcar de către domnul Adrian Năstase, fiind mazilită (scuzați) tocmai-n prag de bacalaureat în urma unei remanieri-restructurări guvernamentale la sânge, când au și apărut doi miniștri noi... Pe această linie descendent-pesedistă, următorul mare și definitiv reformator al sistemului educațional românesc apărut pe sticla MegaVisionului meu, este Domnul Alexandru Athanasie, care a spulberat orice urmă de logică a cuplului Marga-Andronescu și a reușit în doar câteva zile să creeze o stare generală de spirit la dascălme pliată perfect pe momentul „capacitate-bacalaureat”. Pentru domnia sa, cu o experiență anterioară într-un ministeriat al muncii și protecției sociale înălțător reverberând în sufletul bățjocuriilor de Pandora, a fost un fel de șotron să pună la cale câteva reforme de răsunet în în-

vățământul românesc. Noutatea și ineditul acestora au reușit să blocheze până și calculatoarele din rețea ai căror fabricanți au fost clar depășiți de inventiva și strălucitoarea minte a românului care – atenție! – nici măcar nu e cea de pe urmă, fiindcă în materie de harababuri, dacă s-ar acorda premii Nobel, i-am bloca inclusiv pe americani la manșinela – vă spun eu!

În paranteză fie spus și fiindcă iubesc transparența, calendarul meu dintotdeauna a fost învățământul metodic după programe alcătuite de extraterestri picați cu OZN-urile pe strada G-ral Berthelot... în sfârșit, cabinetul Năstase are un ministru care va înscrie România pe orbita țărilor cu o civilizație după care tânjesc Franța, Germania, Grecia și, mai ales, orașul incasilor, Machu Picchu.

Dumitru Hurubă

scrisori către editorialist

(urmăre din pag. 1)

Aseară, pe șosea încă treceau mașini, și o lumină rămâne toată noaptea aprinsă la un ultim etaj dintr-un bloc îndepărtat, ceea ce demonstrează că în ceea ce ne privește ați atins perfecțiunea, însă în ceea ce vă privește cred că sunteți învingătorul supraviețuirii, vreau să spun că deși plopul din curtea liceului ninge cu fulgi albi, nefași și atât de ușori, totuși pe dumneavoastră nu vă strivește încă expansiunea materială a perfecțiunii năzuind să inunde contemplația. Deci, vă faceți atât de bine meseria încât vă permiteți să rămâneți lucid? Dar eu vreau să știu care e vârsta biologică precisă de la care luciditatea debutează prin toleranță, căci am auzit eu sigur săptămăna trecută pe proful de română, că sunteți tolerant și zic: Ia stai mă, chiar în culmea amplorii intelectual spirituale ai timp fizic să fii tolerant? Așa că acum nu plouă afară și puteți să-mi spuneți care e rețeta toleranță-luciditate, că fiind atât de lucid sunteți atât de tolerant față de ignoranța oamenilor din orașul meu, oameni și ei, acolo, părinți ai colegilor mei, care

n-au idoli, însă vă, oarecum, respectă.

Și mai îndrăznesc câteva nelămuriri:

1. Care ar fi abuzurile demersului critic?

2. De ce natură ar fi aceste abuzuri?

3. V-ați imaginat vreodată o întârziere a demersului critic, care ar permite o prelungire a zborului „literaturii subiective”?

4. Dacă poate fi mai obiectiv criticul decât subiectivitatea operei literare?

5. Dacă nu cumva demersul critic nu arată decât că opera literară, ea însăși, nu este condamnată la nimic, fără critic opera ar fi doar lăsată să fie.

6. Despre libertatea absolută a literaturii subiective. Criticul spune doar atât: nu există libertate absolută a literaturii subiective.

7. Nu sunt suficiente lor înșile ineditul și amploarea literaturilor subiective?

8. Criticul este aliatul „realist” al literaturii subiective sau funcționarul Conștiinței orientate spre orice?

9. Și dacă criticul ar pași cu totul în subiectivitatea operei, universalul determinism socio-cultural ar fi mai puțin plastic?

10. El este absolut sincer, dar e sigur de totala nedeterminare a gândirii sale pozitive?

11. Se simte vreodată criticul mai vinovat decât este?

12. Oare nu aceleași intenții „bune” verifică și subiectivismul literar și justetea istorică? Chiar a verificat criticul și istoria?

13. Și dacă mai are și curajul unei istorii a literaturii, înseamnă că face jocul unei instituții nepământene sau supraumane.

14. Criticul este singurul care are îndrăzneala de a crede în Potrivirea lucrurilor, în convergența paralelă materie – conștiință, istorie – gândire.

15. Caracteristica insolită a criticului este Graba – Cum poți grăbi evidența? Cum poți grăbi existența? Cum poți fi nerăbdătorul veșniciei? Numai el știe.

P. S. Și dintr-un imbold al vreunui rămășag pascalian.

P. P. S. Nimeni nu știe vârsta plopului din curtea liceului.

Cu deosebit respect,

Iulia Păunescu

voci din public

Stimate D-le Manolescu,

În R/nr. 34/27 aug.-2 sept. a apărut, sub pana D-lui M. Gheorghiu, o recenzie a cărții lui Claude Lefort, *Complicatia* (Ed. Univers, 2002), în care autorul încearcă (a câta oară?) să găsească o definiție pentru totalitarism (nazist, comunist). Subiectul revine în paginile R/ periodic. În esență, Lefort adera la varianta „minciună” pusă în scenă în mod oportunistic de către guvernanți și acceptată de cei tiranizați (la *servitude volontaire*), mai curând decât la varianta „iluzie” (F. Furet, M. Malia). Autorul respinge și eventuala tentă de democrație (R. Aron) sau de lege a istoriei (Hannah Arendt) din definiția căutată. După mine, observația lui Lefort reprezintă un pas înainte: încercările de a găsi o ex-

față de restul societății, iar comunismul de inhibițiile înăscute ale agresivității, conducând la reticențe morale, dar și la „egalitarism, mediocritate, nivelare și lipsă de responsabilitate” (V. Dem. Zamfirescu) și în final la atenuarea individului în raport cu colectivitatea (vezi *ființa anonimă* a lui Heidegger). Oricare ar fi soriginea psihică a fenomenului discutat, el are în spate un instinct nesupus cauzalității, cu care nu se poate negocia rațional, de unde și efectul de totalitarism. Singura soluție este încercarea permanentă de conștientizare, de integrare, evitând cu grijă refularea, de exemplu interzicerea discuției pe această temă. Reversul, în cazul refulării, este inflația (invadarea conștientului) așa cum se întâmplă în perioadele de totalitarism, acceptat tacit, cum

și să le nuanțeze, în conformitate cu prerogativele umane, împiedicând manifestarea lor directă, inflaționistă, cu groaznicele consecințe cunoscute. Din păcate intervine, în toate variantele totalitarismului, politicianul oportunistic care exploatează în folos personal fenomenul, împiedicând tocmai abordarea lui rațională prin propagandă și în cele din urmă prin teroare. Din acest motiv trebuie să începem prin a discerne, în mod rațional, între instinct și exploatarea lui oportunistică.

În concluzie, dacă se începe un proces al totalitarismului, absolut necesar pentru aplicarea soluției integrării conținuturilor subconștiente în cauză, trebuie evitat să se culpabilizeze arhetipul aflat în spatele fenomenului (mai ales dacă e vorba de Unu!), în schimb ar trebui inculpați cei care-i provoacă inflația prin stimulare (sau refulare) lipsită de rațiune. Ar mai fi de observat că nici stimularea oarbă a instinctului de proprietate (refulul în comunism) în contextul dezinhibării agresivității nu poate să conducă decât la fenomenul capitalismului sălbatic, la structuri mafioate, cu consecințe din cele mai grave, departe de exigențele integrării europene. Un mare rol în stimulare (dar și o mare responsabilitate) revine mass-media care, prezentând modul de viață al păturii favorizate ca fiind cel normal, declanșează reacția de „a fi în rândul lumii”, specifică *ființei anonime* aflate în noi, punând în mișcare motorul societății de consum.

În mod curios, în amintita și onestă recenzie, apare un citat (?) din Lefort în care acesta apropie noțiunea de totalitarism de Unu. Încercarea ar fi de-a dreptul surprinzătoare dacă nu s-ar repeta și la alți extrem de onști oameni de cultură. Evident, se concepe Unu ca exprimând o singură stare când în realitate e vorba de *totalitatea* nedecompozabilă a stărilor imaginabile, prezente simultan și în același loc, de Bine, de D-zeu. În ultimă instanță e vorba de o *ipostază* a Lumii, nu de o alternativă sau o stare inițială într-un proces evolutiv. Chiar dacă Unu este perceput ca unul din cofactorii dialectici Monada-Diada, este de neînțeles cum poate fi considerat ca o stare de regres! Poate e vorba de o revoltă la Cioran, care chema la sfârșimarea în multiplicitate a monotonului Unu (*Primejdiiile înțelepciunii*)...

Cu tot respectul,
Ștefan Gavtat
inginer electronist

la microscop

de Cristian Teodorescu

Și totuși unde au fost coloneii Creangă și Stănică?

ÎNĂ la urmă s-a dat sentința în încilcitură proces al milițienilor vinovați de moartea lui Gheorghe Ursu. Coloneii Stănică și Creangă au fost condamnați să stea 10 ani în pușcărie, din cei 20 cît scrie în verdict. Justiția a găsit de cuviință să-și facă datoria după mai bine de 13 ani de târăgănare. Trebuie să recunosc că după recursul înaintat de Parchetul de pe lângă Curtea de Apel mi-am imaginat că iarăși vom fi martori la tot felul de amănări. Cu toate că dispariția celor doi m-a făcut să bănuiesc că aflaseră ei că li s-a apropiat funia de par.

Am mai scris despre cei doi, dar am simțit nevoia să revin de dragul acestei bile albe care trebuie depusă în contul Justiției. Revin însă și pentru că acest caz face dreptate, în numele lui Gheorghe Ursu, nenumăraților oameni care au murit, în condiții care au rămas neelucidate, în pușcăriile comunismului. Poate că cititorilor mai tineri nu le vine azi să creadă că un om a putut fi ucis cu bestialitate pentru că a scris ceea ce gîndea despre regimul Ceaușescu. Poate că unii dintre cei care îl regretă azi pe Ceaușescu nu știu sau nu vor să audă de mîrșăviile săvîrșite la ordinul lui de Securitate, de Miliție și de Justiție. Amintirea acestor tragedii se cuvine păstrată nu numai de dragul adevărului. Cu ajutorul acestor piese separate putem reconstitui motivele de adîncime și o întregă rețea de complicități de pe urma cărora avem procurori care par și uneori sînt înțeleși cu infractorii, polițiști care fură sau acoperă hoții dovedite și judecători care mîsluiesc procese. Toate astea au un trecut care supraviețuiește, un trecut de care ne izbim azi, confundîndu-l cel mai adesea cu ticăloșiile de ocazie ale tranziției.

Dacă n-ar fi fost tenacitatea fiului lui Gheorghe Ursu, pe care nu l-a descurajat nici una dintre piedicile puse în calea voinței sale ca Justiția să-i pedepsească pe vinovați, coloneii de miliție Stănică și Creangă ar

fi fost și azi niște respectabili oameni de afaceri. Cu atît mai mult cu cît, pentru a-i face scăpați, au intrat în alertă toate *re-lațiile, pilele* și rudele acestora cu poziții importante în mecanismul care ar fi trebuit să ducă la stabilirea vinovăției lor.

Ce s-ar fi întîmplat însă dacă acest proces n-ar fi căpătat ecouri internaționale? Ce s-ar fi întîmplat dacă fiul lui Gheorghe Ursu locuia în România, nu în Statele Unite, și dacă Societatea Civilă și presa din țară nu ar fi urmărit toate meandrele procesului? Sînt convins că aceeași Justiție care i-a condamnat pe cei doi milițieni, i-ar fi scos, cu probe, basma curată. Nu-i pun la îndoială pe judecătorii care au pronunțat două sentințe de condamnare a acestor inși. Prima contestată de Parchet pentru defecțiuni de încadrare – ca să vezi vigilență! În corectitudinea funcționării mecanismelor Justiției nu cred. Dacă un asemenea proces a avut nevoie de 13 ani pînă să se dea sentința, nu vîd de ce ne-am face mari iluzii despre buna funcționare a acestor mecanisme.

Poliția a recunoscut că cei doi foști ofițeri de Miliție primeau informații din interiorul acestei instituții. Încît, atunci cînd Creangă și Stănică ar fi trebuit arestați, preveniți fiind, amîndoi au fugit de acasă. A urmat circul știut – al dării în urmărire, pe principiul prinderii orbului. În loc să-i caute pe complicitii coloneilor, cum s-ar conveni după lege, Poliția a ridicat din umeri. Iar dacă cei doi nu s-ar fi predat singuri, probabil că ar fi fost în continuare de negăsit.

Nu m-aș mira deloc dacă aș afla că la Poliție se știa unde au stat ascunși Creangă și Stănică. Și aproape că aș băga mîna în foc că amîndoi nu s-au ascuns în vreo gaură de șarpe, ci au fost la vedere, poate chiar în București. Și cine știe cu ce foști milițieni metamorfozați în polițiști ar fi evocat la un pahar vremurile de odinioară, revoltați că au de plătit azi pentru că au vegheat la bunul mers al unei orînduiri pe care o regretă atîta lume. ■

plicație pur rațională pentru fenomenul totalitarismului, ca și încercările de a ignora deliberat problema, sunt la fel de neavenite. Fenomenul discutat are rădăcini, mult mai adânci decît se crede în general, în psihicul uman, legate de comandamente arhetipale sau instinctuale: nazismul de mitul „bestiei blonde” (C. G. Jung), un adevărat *factor stilistic* în terminologia lui Blaga, în conexiune cu agresivitatea dominantă a unui grup

observa Lefort, tocmai din cauza originii psihice menționate mai sus. Fenomenul este cu atît mai imprevizibil cu cît afectează pături mai largi, în care caz intervine psihologia mulțimii, care accentuează manifestarea *factorilor stilistici* mai sus menționați. Deși nu putem găsi, din principiu, o explicație cauzală pentru aceste comandamente subconștiente și nici o definiție satisfăcătoare, rațiunea este singura în măsură să le controleze

POLIROM

NOUȚĂȚI
octombrie 2003

Matei Călinescu
Portretul lui M

P.G. Wodehouse
Fulger în plină vară

Alain Robbe-Grillet
Reluarea

Graham Greene
La drum cu mătușă-mea

În pregătire:
Serban Foarta • **Clepsiara cu zăpadă**
David Lodge • **Muzaul Britanic a-a dărimat!**

Reduceri de 30%

Pentru oferta săptămînii pe site-ul www.polirom.ro ▶ **Agenda**

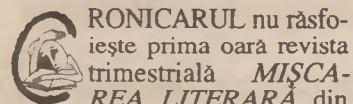
Comenzi la: CP 266, 700506, Iași, Tel. & Fax: (0232)214100- (0232)214111, (0232)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (021)3138978, Timisoara, Tel. 0723/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

Tolstoi, 175

revista revistelor

RONICARUL nu răsfoiește prima oară revista trimestrială *MISCA-REA LITERARĂ* din Bistrița. Nr. 1 din 2003 e demn de toată lauda. Cei interesați de literatură, de istorie literară ori de documente găsesc o mulțime de lucruri. Mai întâi, un grupaj de articole despre N. Steinhardt, însoțit de câteva fotografii pînă azi necunoscute. Dl Ioan Pinteza comentează prima monografie închinată scriitorului, aceea de la Ed. Aula, datorată dlui George Ardeleanu. În încheiere răspunde unui alt comentator al monografiei care se referise la probele eventuale în sprijinul gestului lui G. Calinescu de a-l da afară de la Revista Fundațiilor Regale pe tânărul Steinhardt. „Există (probe), îi răspund, dacă un mss. N-St., în care se consemnează această samavolnicie, este o probă. Îl dețin și pot oricînd să-l pun la dispoziție”, scrie dl Pinteza. Toată chestiunea provine de la dl Ardeleanu care evocă două eliminări ale lui N. St. dintre colaboratorii RFR: una în 1939, împreună cu Streinu (de fapt, mai probabil în 1941, după înscăunarea lui Caracostea, cînd au dispărut dintre colaboratori și Cioculescu și alții), a doua, în 1947, „în urma unui denunț al lui G. Calinescu.” Dl Pinteza ar trebui să comunice textul incriminator. Îl publicăm oricînd în *România literară*. Astfel de informații trebuie făcute publice. ● Tot din revista bistrițeană aflăm (de nicaieri din altă parte nu ne-a venit știrea) că se face aproape anul de cînd, la finele lui 2002, a trecut în neființă criticul Zaharia Sângiorzan, autor, între altele, a unei lungi discuții, împărțită pe 365 de zile, cu N. St. Dumnezeu să-l odihnească! ● O femeie din Nușfalău le-a cunoscut pe surorile și pe fratele lui Liviu Rebreanu. Emil îi scria de pe frontul transilvan, cu puțin înainte de a fi spînzurat. Revista publică fotografia cu Leontina Macrea (1900-1989) și cu Emil Rebreanu. ● Tot acolo, neobositul Nicolae Gheran vorbește despre *Începuturile* lui Rebreanu, între care cîteva scrisori, una fiind adresată „ilustrului domn G. Ibrăileanu” în 1908 cu solicitarea de a-i fi publicată în „Viața românească” povestea *Domnul Ionică*, scrisă de Rebreanu în ungurește și tradusă de el însuși în românește. Ilustrul domn Ibrăileanu n-o publică. ● În *AXIOMA* prahoveană din septembrie, dl Ieronim Tătaru ne aduce aminte – am uitat cu toții să privim în calendar! – că s-au împlinit în luna a

noua exact 175 de ani de la nașterea lui Tolstoi. ● *EUPHORI-ON* de la Sibiu (nr. 5-6) e, în bună parte, dedicat Cercului Literar și lui Șt. Aug. Doinaș, la moartea căruia revista a făcut un număr special acum un an. ● Revista *SECOLUL 21* a consacrat și ea cel mai recent număr (1-6, 2003) memoriei ultimului său redactor-șef. Cea care a strîns materialul este dna Alina Ledeanu. Numărul intră în bibliografia obligatorie. Apariția lui a coincis cu simpozionul de trei zile avîndu-l pe Doinaș în centrul atenției din 2-4 octombrie. Printre invitați, cîteva poeți remarcabili din străinătate, în frunte cu Michel Degrey, care este și membru în Colegiul Onorific al revistei. ● În *GRATIA* *MARAMUREȘULUI* din 20-21 sept., dl Ion M. Mihai îi adresează o scrisoare deschisă dlui Nicolae Manolescu, referitoare la faptul că *România literară* tolerează scrierea cu *ă* și *î* în același timp, în loc să se decidă pentru una din versiuni. Același lucru e valabil și pentru *sînt/sunt*. Dl Ion M. Mihai face apel la autoritatea directorului *României libere* de a determina unificarea scrierii. Din nefericire, nu stă în putința noastră acest lucru. Nici Academia n-a reușit să-și impună punctul de vedere. Noi acceptăm ambele variante, atît în cazul lui *ă/î*, cît și în cazul persoanei întîi singular și a treia plural ale verbului *a fi*, nu dintr-o îngăduință care stîmnește confuzie, ci fiindcă n-avem încotro. Problema ridicată de dl. Mihai are importanța ei, mai ales didactică, care însă nu trebuie exagerată. Nu se întîmplă nici o nenorocire dacă scriem în două feluri. Cîta vreme lingviștii se ceartă și nu izbutesc să cadă de acord asupra versiunii celei mai potrivite, n-are rost să transformăm o convenție (aceasta fiind ortografia) într-un război al celor două roze. ● Un editorial amar, dar și plin de haz, publică în *POESIS* din iulie-august-septembrie dl George Vulturescu, rămas, după dis-

pariția lui Al. Pintescu, singurul redactor al revistei sătămărene (și director executiv, alături de alți doi directori, unul general, altul, editor). Editorialul e prilejuit de faptul că numărul triplu de față este al 150-lea al revistei (de fapt, 150-153). Scrie dl Vulturescu: „... 150 nu înseamnă nici *mult*, nici *puțin*. Dacă numărul acesta ar fi legat de pașii pe jos ai Doamnei Esca pe trottoarele cu gropi pînă la televiziune, de perechile de cizme colecționate de Mihaela Rădulescu, de paginile dosarelor lui Vadim Tudor, ei, da, ar fi un *eveniment*. Însă cît înseamnă acest număr pe o scară a eforturilor culturale, într-o societate a unei tranziții fără sfîrșit, o știu doar cei care sînt oameni ai faptelor. *Poesis* este o investiție în cultura sătămăreană”. Domnule Vulturescu, investiți în continuare în poezie și nu vă preocupați de picioarele doamnelor Esca sau Rădulescu! Cititorii de la noi, așa puțini cum sînt, așteaptă de la dv. picioare de vers, cu sau fără cizmulțe.

Cosmin Gușă contra Ion Iliescu

DECIZIA Puterii ca referendumul pentru Constituție să tină două zile a fost interpretată în ziarurile centrale drept un efect al temerii că alegătorii n-au chef să voteze. Dar dacă acest referendum a tinut două zile, o premieră pentru votul român, de ce n-a fost programat toată săptămîna și nu s-au organizat și tombale cu premii pentru cei care au spus DA? Cronicarul nu ia în rîs Constituția, dar cercul organizat în vederea votării ei întrece orice imaginație. ● „După cum sînt dirijate dezvăluirile și, mai ales, cioburile de dezvăluiri, mai e puțin și reiese că disidenții, opozanții și deținuții politici au fost informatori, în timp ce conducătorii partidului,

directorii instituțiilor și ofițerii de Securitate erau niște victime. Cel puțin așa rezultă din dezvăluirile senatorului Adrian Păunescu (furnizate de CNSAS) unde de poezii Doinaș și Carion, foști deținuți politici, îl turnau pe el, director de *Flacăra* și de cenaclu, la Securitate – motiv pentru care a ajuns astăzi turnat în bronz în cîteva școli care îi poartă numele. Se vede că „sistemul” funcționează și acum dezvăluind numai părțile rușinoase ale celor pe care i-a dezbrăcat, dar nu și hidoșenia celor care au despuiat.” scrie Tia Șerbănescu într-un editorial din *CURENTUL*. Aceste însemnări au fost urmarea dezvăluirilor făcute în Senat printr-o interpusă de Adrian Păunescu despre cei care l-ar fi turnat la Securitate. În *EVENTIMENTUL ZILEI* însă am descoperit că poetul turnat la Securitate se îndeleținează el însuși cu turnătorii și tot la Securitate, pe vremea cînd conducea săptămînalul *Flacăra*. Din *Evenimentul Zilei* reiese că Adrian Păunescu nu turna la Securitate poeți, ci oameni de rînd care făceau greșala să aibă încredere în el. ● O veste proastă pentru amatorii de automobile Daewoo de producție indigenă. *ZIARUL FINANCIAR* anunță că Generalul Motors nu vrea să cumpere și Fabrica de la Craiova a concernului sud-coreean. Nu face nimic. O cumpără guvernul de bună și o privatizează apoi pe 1 euro, cum a fost privatizată Fabrica de camioane „Roman” din Brașov. Pe vremea cînd această firmă ar fi putut fi vindută cu bani buni, actualul partid de guvernămînt care atunci avea alt nume recita sloganul politic „Nu ne vindem țara!”. E mai simplu s-o dăm gratis acum. ● Pentru a risipi părerea că statul e mîrinimos numai cu firmele din străinătate cităm un titlu din *ROMÂNIA LIBERĂ*: „Cu datorii de peste 738 de miliarde lei, cît o tranșă FMI, firma deputatului PSD Culiță Tărlîță a primit de la stat

subvenții pentru agricultură în valoare de 183,493 miliarde lei.” Numai atît? La asemenea datorii, subvenția ar fi trebuit să fie de cel puțin trei ori mai mare. ● Dialogul la distanță dintre fostul purtător de cuvînt al PSD Cosmin Gușă și președintele Ion Iliescu e comentat în *România Liberă* de Petre Mihai Băcanu: Președintele Iliescu... l-a jignit grosolan pe Cosmin Gușă, făcîndu-i un portret neașteptat: „caraghios”, „veleitar” și „lichea” (...) Fuga-rul din PSD este lichea pentru tătutul partidului, în schimb în cei care țin prima pagină a ziarelor are „deplină încredere”. Un veleitar pur sînge n-ar fi părăsit niciodată barca lui Iliescu. Gușă a ieșit din coloană și a devenit brusc lichea. Cît timp s-a aflat în curtea lui Iliescu și încă frunțas PSD, n-a fost lichea și veleitar.” Una peste alta dl Băcanu are dreptate, dar, dacă acest Gușă e o conștiință, ca să zicem așa, de ce nu l-a acuzat pe președintele Iliescu, înainte de a fi debarcat din funcția pe care a avut-o în PSD? De ce nu i-a spus, atunci, că e șantajabil și că din acest motiv doar se face că se luptă cu corupția? Nu e mai puțin adevărat că nici Ion Iliescu nu a declarat despre Cosmin Gușă că e veleitar, lichea etc. decît după ce s-a văzut atacat de el. Nu de alta, dar veleitarismul și lichelismul nu sînt ca oreionul, să te îmbolnăvești de el la un moment dat. De pildă după ce te retragi din PSD.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cec la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, Of. poștal 33, C.P. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.